

● **Mitt tips** | 22 Fredagseksperimentet ● **Aktuelt** | 24 Flere ungdommer med psykiske plager  
● **Portrettet** | 28 Olaug Nilssen ● **Gylne øyeblikk** | 37 Hun kunne mer enn hun trodde

# UTDANNING

6

24. MARS 2017

utdanningsnytt.no



Fornyelse av  
Kunnskapsløftet

# Bærekraft på timeplanen



Knut Hovland  
Ansvarlig redaktør  
kh@utdanningsnytt.no



Harald F. Wollebæk  
Sjef for nett, desk og layout  
hw@utdanningsnytt.no



Paal Svendsen  
Nettredaktør  
ps@utdanningsnytt.no



Ylva Törngren  
Deskjournalist  
yt@utdanningsnytt.no



Sonja Holterman  
Journalist  
sh@utdanningsnytt.no



Jørgen Jelstad  
Journalist  
jj@utdanningsnytt.no



Kirsten Ropeid  
Journalist  
kr@utdanningsnytt.no



Marianne Ruud  
Journalist  
mr@utdanningsnytt.no



Kari Oliv Vedvik  
Journalist  
kov@utdanningsnytt.no



Hans Skjong  
Journalist  
hs@utdanningsnytt.no



Inger Stenvoll  
Presentasjonsjournalist  
is@utdanningsnytt.no



Tore Magne Gundersen  
Presentasjonsjournalist  
tmg@utdanningsnytt.no



Ståle Johnsen  
Bokansvarlig/korrekturleser  
sj@utdanningsnytt.no



Synnøve Maaø  
Markedssjef  
sm@utdanningsnytt.no



Randi Skaugrud  
Markedskonsulent  
rs@utdanningsnytt.no



Hilde Aalborg  
Markedskonsulent  
ha@utdanningsnytt.no



Anita Ruud  
Markedskonsulent  
ar@utdanningsnytt.no



Linda Sjødal  
Markedskonsulent  
ls@utdanningsnytt.no



# Innhold



## 10

### ● Hovedsaken: BÆREKRAFT I SKOLEN

Ved Børstad ungdomsskole sjekker Chris Erik Hanssen i 8 A merkelappene i klærne sine for å fortelle om klesproduksjon og reisevei til Norge. Bærekraftig utvikling blir tema i fornyelsen av Kunnskapsløftet.

### ● Gyldne øyeblikk 37

– En treer forblir gjerne en treer, men denne gangen fikk jeg oppleve en elev glede seg over markant fremgang, sier Erik Dehle.

### Innhold

Aktuelt	4	Kronikk	48
Aktuelt navn	8	Stilling/kurs	52
Hovedsaken	10	Lov og rett	55
Kort og godt	20	Fra forbundet	56
Ut i verden	21		
Mitt tips	22		
Aktuelt	24		
Portrett	28		
Reportasje	32		
Friminutt	36		
Gylne øyeblikk	37		
På tavla	38		
Innspill	40		
Debatt	42		

### ● Mitt tips

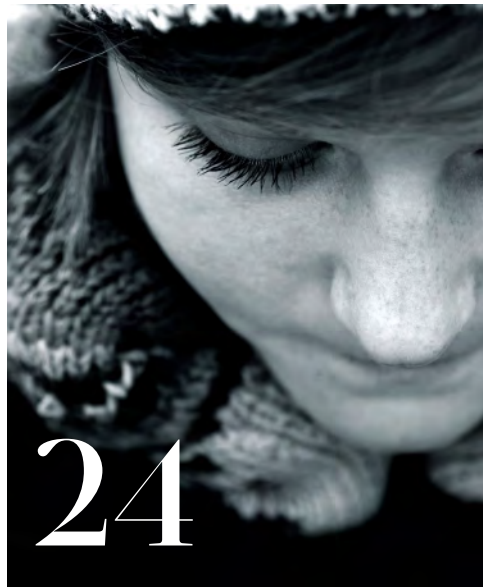
– Når jeg kommer på mandag, spør barna ofte: «Er det fredag i morgen?» sier pedagogisk leder Agusta Kristinsdottir. Fredagene i Torsnes barnehage er viet fysikk- og kjemiek eksperimenter.



## 22

## Utdanning på nettet

I Utdannings nettutgave finner du blant annet løpende nyhetsdekning og debatt, utgaver av bladet i pdf-format og som eblad, samt informasjon om utgivelser: [utdanningsnytt.no](http://utdanningsnytt.no)



### Tungt for mange unge

Flere undersøkelser, med Ungdata-undersøkelsene i spissen, viser at stadig flere ungdommer sliter med psykiske plager.



### Portrettet

Ein skole for dei aller, aller fleste er den kritikkroste forfatteren Olaug Nilssen med på. Men nokre sær sårbare ungar treng meir ro og vern enn dei kan få bak eit skjerm Brett i eit vanleg klasserom, meiner ho.

#### UTDANNING

Utgitt av Utdanningsforbundet  
Oahppolihttu

#### Besøksadresse

Utdanningsforbundet,  
Hausmanns gate 17, Oslo  
Telefon: 24 14 20 00

#### Postadresse

Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo

#### e-postadresse

redaksjonen@utdanningsnytt.no

#### Godkjent opplagstall

Per 1. halvår 2016: 163.911  
issn: 1502-9778

#### Design

Itera Gazette



Dette produktet er trykket etter svært strenge miljøkrav. Det er svanemerket og 100 % resirkulerbart.

#### Trykk:

Sörmlands Printing Solution  
[www.sormlandsprinting.se](http://www.sormlandsprinting.se)

#### Abonnementsservice

Medlemmer av Utdanningsforbundet melder adresseforandringer til medlemsregisteret. E-postadresse: [medlem@utdanningsforbundet.no](mailto:medlem@utdanningsforbundet.no)

#### Medlem av

Fagpressen

Utdanning redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som likevel føler seg urettmessig rammet, oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen. Pressens Faglige Utvalg, PFU, behandler klager mot pressen. PFUs adresse er Rådhusgt. 17, Pb 46 Sentrum, 0101 Oslo Telefon 22 40 50 40.



#### Forsidebildet

Læreplanen Kunnskapsløftet skal fornyes. Opplæringen i bærekraftig utvikling skal «bidra til at elevene lærer å tenke kritisk og handle etisk og miljøbevisst». Illustrasjon: 9comeback/Istock



Leder Steffen Handal

1. nestleder Terje Skyvulstad

2. nestleder Hege Valås

Sekretariatssjef Lars Erik Wærstad

## Leder

Knut Hovland | Ansvarlig redaktør



## Sier nei til utbytte i private barnehager

**Utbytte, eller profitt**, i private barnehager er igjen blitt et omstridt tema foran høstens stortingsvalg. SV-leder Audun Lysbakken sier til VG at det ikke er aktuelt å bli med i en regjering som ikke vil si nei til profitt i private barnehager. Dette er et av flere ufravikelige krav som SV stiller allerede nå, flere måneder før valget i september. Statsministerkandidat og Arbeiderparti-leder Jonas Gahr Støre svarte raskt på Lysbakkens utspill og sa at det ikke er aktuelt å innføre noe forbud mot profitt i private barnehager. Arbeiderpartiet nøyer seg med å si at det skal stilles de samme kravene til private barnehager som til offentlige barnehager.

**Dette var også** et viktig tema da SV og Arbeiderpartiet satt i regjering sammen for noen år siden. Etter at det begynte å nærme seg full barnehagedekning i 2010, ønsket daværende kunnskapsminister Kristin Halvorsen å «stenge igjen kрана» slik at mulighetene for å ta ut fortjeneste ble kraftig redusert. Men de private barnehageeierne ville ikke være med på dette og fikk langt på vei stanset innstrammningene. Debatten viste også, da som nå, at Arbeiderpartiet og SV har ulike oppfatninger om spørsmålet. Likevel har det rødgrønne byrådet i Oslo innført flere restriksjoner når det gjelder private barnehager i hovedstaden.

**Utdanningsforbundet har lenge** sagt nei til kommersialisering av barnehagene. Forbundet sier ikke nei til private barnehager, men peker på at barnehageeier ikke skal kunne ta profitt ut av driften. – Offentlige tilskudd og foreldrebetaling skal komme barnehagebarna til gode og styrke barnehagens pedagogiske virksomhet, heter det. Det blir også understreket at barnehagelærere i private barnehager skal ha rett til samme lønns- og arbeidsvilkår, inkludert pensjonsvilkår, som barnehagelærere i offentlige barnehager. Under kongressen til Education International i Ottawa i Canada for to år siden ble kampen mot kommersialisering og privatisering løftet fram som én av hovedsakene verdensorganisasjonen vil arbeide med fram til neste kongress. Det ble presentert flere konkrete eksempler på hva privatiseringen og kommersialiseringen har ført med seg.

**De private barnehagene** utgjør en drøy halvpart av samtlige barnehager her i landet. Det skjer selvsagt veldig mye godt arbeid i både private og offentlige barnehager, ikke minst takket være kompetente og godt motiverte barnehagelærere og øvrige ansatte. Samtidig har vi blant annet gjennom flere oppslag i Utdanning og utdanningsnytt.no de siste månedene sett hva enkelte private barnehageeiere tar ut i form av lønn, styrehonorarer og utbytte. Det er dette mange reagerer sterkt på og som det snart bør settes en stopper for.

*Knut Hovland*

● **Tariffoppgjøret**

# Unio forventer økning i reallønnen



Det er viktig at årets forhandlinger ikke ender med reallønnsnedgang som i fjor, sier Unios forhandlingsleder i kommuneoppgjøret, Steffen Handal.

ARKIVFOTO JØRGEN JELSTAD

**Lønnsoppgjøret mellom LO og NHO i privat sektor byr trolig på en liten økning i reallønnen. Unio forventer at medlemmene i snitt vil få en reallønnsvekst i årets oppgjør.**

TEKST Hans Skjiong | hs@utdanningsnytt.no

14. mars ble LO og NHO enige i vårens lønnsoppgjør i privat sektor. Rammen for oppgjøret er på 2,4 prosent, som vil bety en liten økning i reallønnen, siden prisveksten er beregnet til å være på 2,0 prosent.

Utover våren skal hovedorganisasjonen Unio forhandle i lønnsoppgjøret i offentlig sektor. Forhandlingsleder i Unio kommune og leder i Utdanningsforbundet, Steffen Handal, sier det er viktig at årets forhandlinger ikke ender opp i samme situasjon som i fjor, hvor det ble en reallønnsnedgang.

– Jeg tror alle parter erkjenner at en reallønnsnedgang ikke kan gjenta seg år etter år, sier Handal til Utdanning.

Handal sier at det viktigste for Unio kommune er at de med høyere utdanning får sin del av kaka.

## Tror på reallønnsvekst

Forhandlingsjef i Unio, Klemet Rønning-Aaby, sier til Utdanning at Unios medlemmer i snitt trolig vil få en reallønnsvekst i årets oppgjør.

– Det var fordi prognosene for prisøkning endte feil, fordi blant annet strømprisene steg vesentlig mer enn ventet. I år er forventningene til prisveksten 2 prosent. Vi har forventninger om at reallønnsveksten skal få et oppsving, i samsvar med at norsk økonomi tar seg opp, sier Rønning-Aaby.

## Forholder seg til «frontfaget»

Frontfaget forhandlet seg frem til en ramme for lønnsoppgjøret på 2,4 prosent, og Unio vil forholde seg til dette som normdannende i vårens mellomoppgjør. Det såkalte frontfaget er den delen i privat sektor som er først ute av lønnsoppgjørene, og representerer internasjonalt konkurranseutsatt sektor i LO/NHO.

Tor Arne Gangsø, områdedirektør Arbeidsliv i KS, sier arbeidsgiversiden vil legge til grunn resultatet fra frontfaget, hvor partene ble enige om en ramme på 2,4 prosent.

– Teknisk beregningsutvalg har beregnet prisveksten til 2 prosent. Det vil i så fall bety at arbeidstakere i kommunesektoren samlet sett kan få reallønnsøkning. Overheng fra i fjor og lønns- glidning tilsier at vi allerede, som følge av fjorårets oppgjør, har brukt 2,2 prosent, sier Gangsø.

● **Skolekvalitet**

## Statlige eksperter til svake skolekommuner

● Kunnskapsministeren vil innføre en nedre grense for skolekvalitet og gi «et insisterende tilbud» om statlig hjelp til landets mest skolesvake kommuner. Kommuner med skoler som gjør det svakt over tid, skal veiledes av statlige eksperter, foreslår regjeringen i en ny stortingsmelding om styringen av norsk skole.

– I de dårligste kommunene kan vi ikke med hånden på hjertet si at barna har fått en utdanning som er bra nok. Kvaliteten på opplæringen av barna er viktigere enn at kommunene skal slippe statlig innblanding, sier Isaksen (H) til NTB.

● **Kriminalitet**

## Eks-reaktor tiltalt for millionsvindel

● En tidligere rektor ved en skole i Stavanger er tiltalt for å ha svindlet Rogaland fylkeskommune for over 19 millioner kroner. Mannen er tiltalt for grovt økonomisk utroskap med en strafferamme på fengsel inntil seks år, skriver Stavanger Aftenblad.

Han skal ha presentert fiktive fakturaer fra sine egne foretak overfor stiftelsen Rogaland Kurs- og Kompetansesenter (RKK) og fått utbetalt penger for arbeid som aldri var utført. Deretter overførte han penger til sine private kontoer og til familiemedlemmers kontoer. ©NTB

● **Arbeidsliv**

## Unio har nå 350.000 medlemmer

● Hovedorganisasjonen Unio har det siste året økt antall medlemmer med cirka 10.000, og er nå oppe i 350.000 medlemmer.

– De 13 forbundene i Unio jobber aktivt med rekruttering, og det gir resultater, sier Unio-leder Ragnhild Lied på Unios nettsider.

Et bidrag til medlemsveksten var også at Bibliotekarforbundet, med sine 1800 medlemmer, sluttet seg til Unio i fjor.

● Ellingsæter-utvalget



Gratis barnehage er et av forslagene Ellingsæter-utvalget la fram 6. mars.

ILL.FOTO SILJE KATRINE ROBINSON

MEST LEST:

- Godt relasjonsarbeid gir effektive skoler
- På denne skolen har de verktøy for gode relasjoner
- Sentrale utdanningsforskere vil ha slutt på Hattie-forenklinger i skoledebatten
- «Læreren må ta ansvar for å skape gode relasjoner»
- Han utdanner lærere, men er selv ukvalifisert som lærer
- Stillingsutlysninger: Nyansatte lærere må oppfylle kompetansekravene
- Forsker: – Elevene liker ikke favorittelever

# UDF advarer mot pedagogmangel

Gratis barnehage og kvartalsvis barnehageopptak kan by på utfordringer for pedagogtettheten, sier Ann Mari Milo Lorentzen i Utdanningsforbundet.



Ann Mari Milo Lorentzen, leder av likestillings- og diskrimineringsutvalget i Utdanningsforbundet.  
ARKIVFOTO MARIANNE RUIJD

TEKST Hans Skjong |hs@utdanningsnytt.no

6. mars avga professor Anne Lise Ellingsæter den offentlige utredningen «Offentlig støtte til barnefamilien». Utvalget hun har ledet, foreslår blant annet å fjerne kontantstøtten for å finansiere gratis barnehage.

Utvalget har regnet ut at det vil koste 11,6 milliarder kroner å innføre gratis barnehage. 9 milliarder kroner av dette beløpet vil «hentes inn» ved å målrette barnetrygden, og slik gi lavere barnetrygd til høyinntektsfamilier. Satsene for barnetrygd for andre grupper skal samtidig heves, foreslår utvalget.

SV og Venstre har tidligere gått inn for å gjøre barnehager gratis.

– Bra for likestillingen

Ann Mari Milo Lorentzen sitter i Utdanningsforbundets sentralstyre og er leder av forbundets likestillings- og diskrimineringsutvalg. Hun er særlig positiv til forslaget om

gratis barnehage og sterkt subsidiert SFO. Det vil kunne bidra til at barn som i dag ikke er i barnehage eller deltar på SFO, og som har behov for det, vil kunne delta, sier Lorentzen.

– Det vil være med på å bidra til et mer inkluderende samfunn for barn og unge med minoritetsbakgrunn, og det vil kunne være med på å utligne forskjeller mellom sosiale grupper. Det vil også gi økt muligheter for å få særlig mødre ut i arbeidslivet, sier Lorentzen.

Men Lorentzen er skeptisk til hvordan en eventuell gratis barnehage vil se ut i praksis for de ulike barnehagene. Det gjelder særlig med tanke på forslaget til Ellingsæter-utvalget om å ha kvartalsvis opptak til barnehagene.

– Generelt vil det kunne by på utfordringer med å ha nok kapasitet til å ta inn flere barn, og særlig med tanke på å ha nok barnehagelærere og øvrig personell i barnehagene til stede.



«Avskiltet» lærerutdanner

Høgskolelektor Dag Sørmo utdanner lærerstudenter ved Høgskolen i Østfold. Men selv vil han om noen år ikke være kvalifisert til å undervise i flere av fagene i grunnskolen.

> Utdanningsnytt.no/140317

## ● Barnehagedagen



Utdanningsforbundets leder Steffen Handal og Oslo-ordfører Marianne Borgen er opptatt av å sikre lekens plass i barnehagen. Her er de med på leken sammen med Isabella og Vilma i Kværnerdalen barnehage i Oslo.

# - Lek fremmer læring

**Lek i barnehagen bidrar til bedre integrering, hjelper næringslivet på sikt og fremmer læring, sa Utdanningsforbundets leder Steffen Handal under en markering av Barnehagedagen 14. mars.**

TEKST OG FOTO Hans Skjong | hs@utdanningsnytt.no

Barnehagedagen 2017 hadde slagordet «Vi vi leke». I Kværnerdalen barnehage i Oslo var blant annet Utdanningsforbundets leder Steffen Handal og Oslo-ordfører Marianne Borgen (SV) til stede for å se hvordan barn leker.

– Jeg har vært bekymret for lekens vilkår i barnehagen. Vi må verne om leken. For barn er lek en væremåte og en uttrykksform og helt naturlig, noe som kanskje er lett å glemme for oss voksne, sier Steffen Handal til Utdanning.

Det er Utdanningsforbundet, Fagforbundet og Foreldreutvalget for barnehager (FUB) som står bak Barnehagedagen.

– Det er jo også andre områder i barnehagesektoren hvor det er til dels store utfordringer, blant annet når det gjelder andel minoritetsbarn i barnehagen som for flere innvandrergupper er mye lavere enn resten av befolkningen. Hvorfor setter dere søkelyset på lek?

– Barn lærer gjennom å leke, og leken bidrar dessuten til integrering. Leken bidrar også til at barna får teste ut sine sosiale relasjoner, sier Handal, og legger til:

– Næringslivet etterspør jo en stor grad av kreativitet i arbeidsstyrken. Lek i barnehagen bidrar til å fremme kreativitet, noe som barna tar med seg inn i voksenlivet, sier han.

### – Kunstig motsetning mellom lek og læring

– Kan ikke en større grad av læring i barnehagen fange opp barna som kanskje vil slite senere i skolen?

– Det settes av og til opp en motsetning mellom lek og læring, men det mener jeg er en kunstig motsetning, sier Handal.

Oslo-ordfører Marianne Borgen mener leken er helt sentral i barnehagen.

– Men leken må skje på barnas premisser. Leken har en egenverdi, og barn lærer svært mye gjennom å leke sammen, sier Borgen til Utdanning.

## ● Ulykke

### Bremsefeil på mobilkranen da femåring døde

Det er funnet feil ved bremsene til mobilkranen som var involvert i ulykken der en fem år gammel gutt døde ved Karuss barnehage i Kristiansand 7. mars. Etter ulykken har Statens vegvesen sammen med politiet undersøkt mobilkranen for tekniske feil.

Mobilkranen sto på en gang- og sykkelsti rett ved Karuss skole da den skled nedover og traff den fem år gamle gutten, som ble klemt mellom kjøretøyet og fjellveggen. Han døde av skadene. Gutten var på vei til barnehagen sammen med sin mor og sin tre år gamle søster. Søsteren slapp fra ulykken med et skrubbsår. Moren ble ikke fysisk skadd. (©NTB)

## ● Utbytte

### Arbeiderpartiet vil ikke forby profitt i private barnehager

SV-leder Audun Lysbakken krever at det blir innført forbud mot profitt i private barnehager hvis partiet skal bli med i en ny rødgrønn regjering. Statsministerkandidat og Ap-leder Jonas Gahr Støre svarer at Arbeiderpartiets politikk ikke er å nekte en barnehageeier å tjene penger på barnehagedriften.

– Det viktigste for Arbeiderpartiet er å sikre mange nok barnehageplasser med høy kvalitet, slik at alle foreldre som ønsker barnehageplass får det, sier Støre til VG.

## ● Høring

### Ny generell del av læreplanen på høring

Et forslag til en ny generell del av læreplanen for skolen er sendt ut på høring. Forslaget beskriver de verdiene og det grunnsynet som skal gjennomføres alt som skjer i skolen, skriver Kunnskapsdepartementet. – Vi trenger alle et kompass å styre etter. Verdiene skal hjelpe oss å lære, leve og arbeide sammen i en kompleks verden, sier kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen (H). Høringsfristen er 12. juni. ©NTB

● Stillingsutlysninger

# Nyansatte lærere må oppfylle kompetansekravene

**Flere skoler lyser ut lærerstillinger med de nye kvalifikasjonskravene til studiepoeng i matematikk, norsk og engelsk.**

TEKST Hans Skjong | [hs@utdanningsnytt.no](mailto:hs@utdanningsnytt.no)

Etter 2025 må lærere ha minimum 30 studiepoeng i matematikk, norsk, samisk, engelsk eller tegnspråk for å undervise i fagene på barneskolenivå, og 60 poeng på ungdomsskolenivå. Lærere som ikke oppfyller kravene, kan frem til da videreutdanne seg og i mellomtiden fortsette å undervise i disse fagene.

Men allerede i dag viser en rask stikkprøve Utdanning har gjort på Finn.no, at av rundt 80 stillingsannonser over hele landet var de nye kompetansekravene tatt med i åtte. Én av disse var fra Bjørnsletta skole i Oslo. Skolen har utlyst lærerstillinger hvor det under «Kvalifikasjoner» står krav til 60 studiepoeng i norsk og engelsk.

– Vi ønsker lærere som har stor faglig trygghet, for dette bidrar til bedre læring. Det er ressurskrevende å sende lærere ut i permisjon for videreutdanning. Den formelle kompetansen er den beste garantien vi har, sier Unni Eik, som er assisterende rektor ved Bjørnsletta skole.

Hun sier at skolen ville være tydelig i utlysningsteksten etter hva de søkte etter, for ikke å skape falske forhåpninger til enkelte søkere.

## – Skolene må få etterspørre det de vil

**Statssekretær i Kunnskapsdepartementet, Magnus Thue (H), synes det er oppsiktsvekkende at Lysbakken mener skolene ikke skal etterlyse en bestemt kompetanse de har behov for.**

– Hvis skolen for eksempel trenger en mattelærer, må de selvsagt ha lov til å etterlyse den typen kompetanse de trenger. Noe annet ville vært veldig rart, sier Thue.



Bjørnsletta skole i Oslo er blant skolene som har med de nye kompetansekravene i utlysning av ledige lærerstillinger.

ARKIVFOTO PAAL SVENDSEN

### Lysbakken: – Avskiltes allerede

Audun Lysbakken, leder i Sosialistisk Venstreparti, mener slike stillingsutlysninger viser at lærere i praksis nå blir avskiltet.

– Hele poenget med dispensasjonen var å unngå

slike situasjoner. Slike utlysninger sender et signal om at lærere som i dag ikke oppfyller kravene til kompetanse, er et B-lag. Det er også uheldig med tanke på at dette er lærere som har undervist i fagene i mange år, sier Lysbakken til Utdanning.

### – Svekker tiltroen til arbeidsgiverne

Leder i Utdanningsforbundet, Steffen Handal, mener det er uheldig når en assisterende rektor kobler ønsket om lærere med høy formell faglig kompetanse med utfordringer knyttet til kostnader til videreutdanning.

– Denne typen arbeidsgiverpolitikk vil svekke naturlig og nødvendig fleksibilitet i arbeidsmarkedet for lærere i årene som kommer, og det svekker tiltroen til at kommunale arbeidsgivere vil ta sitt ansvar for den kompetansehevingen vi er godt i gang med, skriver Handal i en e-post til Utdanning.

– Lysbakken mener kunnskapsministeren burde sagt tydeligere ifra til skolene at de ikke skal etterlyse slik kompetanse eksplisitt. Hva tenker du om det?

– Verken Stortinget eller regjeringen kan gå inn og detaljstyre hva skolene etterspør i sine stillingsutlysninger, sier Thue.

> [Les mer om saken på Utdanningsnytt.no/krav1403](#)

# Aktuelt navn



## Om klimamål som drukner i oljepenger

Det mest virkningsfulle man kan gjøre for miljøet, er å bruke stemmeretten og makten som forbrukere, mener forfatteren av en bok om oljens makt i norsk politikk.

**TEKST** Sonja Holterman | sh@utdanningsnytt.no

**FOTO** Maja Hattvang/Cappelen Damm

### ● Anne Karin Sæther (41)

**Hvem**  
Kommunikasjonsrådgiver i Utdanningsforbundet

**Aktuell**  
Har skrevet boken «De beste intensjoner. Oljelandet i klimakampen», som gis ut i disse dager.

#### Hvorfor har du skrevet bok om klima i oljelandet?

Det ligger mye interessant stoff i konflikten mellom oljen og klimaet. I Norge har vi håndtert denne konflikten på en fascinerende måte. Norske politikere har ikke bare kalt oljen vår for klimavennlig. De har også skreddersydd klimapolitikken etter oljepolitikken, og de har kommet unna med det. Dessuten er dette et spennende politikkråde der det hele tida skjer noe nytt.

#### Er du optimist på vegne av jorda?

Ja, jorda vil klare seg uansett. Den har det vel egentlig best uten folk. Jeg er mer bekymret for om vi klarer å ta vare på samfunnene våre, men det finnes mange gode utviklingstrekk ved siden av alle de skumle, så totalt sett er jeg optimist.

#### Hva er det mest virkningsfulle vi vanlige folk kan gjøre for miljøet?

Vi kan bruke stemmeretten og vår makt som forbrukere. Alt kan endres til det bedre.

#### Hva liker du best med deg selv?

At jeg aldri lærte meg å spille trekkspill.

#### Hvilken kjent person ville du hatt som lærer?

Å ha Barack Obama i statsvitenskap hadde vært fantastisk!

#### Du får holde en undervisningstime for det norske folk. Hva handler den om?

Det må vel bli historien om hvordan olje, et stoff som skader klimaet, endte opp med å bli klimavennlig, noe som er direkte bra for klimaet.

#### Hvilke lag og foreninger er du medlem av?

Jeg er medlem i Amnesty International og Akademikerforbundet og støtter Regnskogfondet og en del andre, men jeg er ikke aktiv noe sted.

#### Hva er din favorittbok?

Åh ... Vanskelig spørsmål! Jeg leste George Orwells «1984» på nytt for et års tid siden, og den er jo god, og skummelt aktuell.

#### Hvem er din favorittpolitiker?

Jeg har stor respekt for mange enkeltpolitikere fra hele spekteret, fra Frp til Rødt. Men om jeg må velge én, må det bli tidligere SV-leder Kristin Halvorsen. Jeg anbefaler alle som ikke har lest boken om hennes politiske karriere, «Gjennomslag», å gjøre det.

#### Hva er ditt bidrag i kampen for å redde verden?

Med den nye boka prøver jeg å spre kunnskap og skape mer debatt, og en bedre klima- og energipolitikk. Og som kommunikasjonsrådgiver i Utdanningsforbundet opplever jeg at jeg er med på å gjøre barnehager og skoler enda bedre. Det kan få store, positive følger.

«Jorda har det vel egentlig best uten folk.»



# MATEMATIKK FOR *ungdomstrinnet*



Serien er  
**KOMPLETT**

#### KOMPONENTER

- lærebøker
- parallellbøker
- lærerens bøker
- lærernettsted
- gratis elevnettsted
- digitalbøker

#### UNGDOMSTRINNET

**Nummer 8–10** lærer elevene å snakke matematikk og instruere hverandre. Læreverket legger opp til å snakke og lese matematikk for at elevene skal få økt forståelse. Verket har begrepsliste til hvert delkapittel, et vell av varierte oppgaver og alle oppgavene er forklart i Lærernes bok.



# Skole for en **grønn framtid**

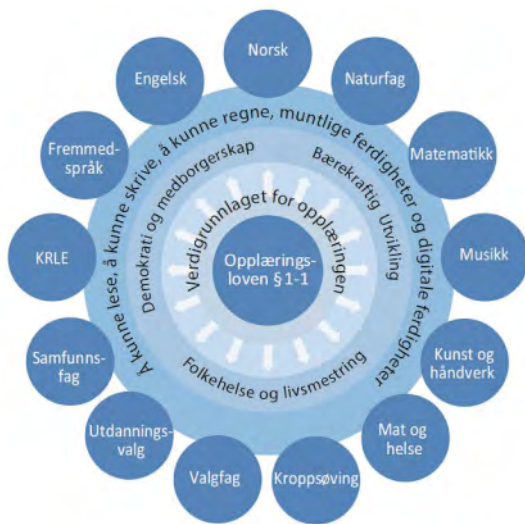
Morgendagens elever skal lære  
å tenke kritisk og handle etisk  
og miljøbevisst.



### Kina er svaret. Spørsmålet var hvor de fleste klærne til elevene er produsert. Veien fra fabrikk i øst til butikken på Hamar er lang og forteller en lite bærekraftig historie.

TEKST Kjersti Mosbakk | km@utdanningsnytt.no

FOTO Tom-Egil Jensen



### ● Bærekraftig utvikling

- Bærekraftig utvikling skal bli ett av tre prioriterte temaer i læreplanverket i fornyelsen av Kunnskapsløftet. De to andre er demokrati og medborgerskap, og folkehelse og livsmestring. - I Stortingsmelding 28 (2015-2016): Fag - fordykning - forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet står det at opplæringen i bærekraftig utvikling skal «bidra til at elevene lærer å tenke kritisk og handle etisk og miljøbevisst».

Figur: Kunnskapsdepartementet

### ● Fornyelsen av Kunnskapsløftet

- Arbeidet med å fornye Kunnskapsløftet er helt i startfasen.

- Det første som skal på plass, er generell del. Kunnskapsdepartementet har utarbeidet et utkast som er sendt ut på høring. Høringsfrist er 12. juni, deretter skal dokumentet fastsettes av Kunnskapsdepartementet. Etter planen skal generell del være klar høsten 2017.

- Læreplanene i enkeltfag har Utdanningsdirektoratet ansvaret for å utvikle. Skolene kan tidligst bruke de nye planene i 2020.

**Utenfor vinduene** til Børstad ungdomsskole på Hamar er det fortsatt mørkt. Silhuetene av frosthvite trær tegner seg mot grålysningen. Noen av elevene i 8 A gjesper. Samfunnsfaglærer Marianne Drag er imidlertid morgenfrisk og går i gang med dagens tema: bærekraftig utvikling.

Det handler om forbruk. Elevene har hatt i hjemmeoppgave å sjekke hvor klærne deres er produsert. Nå setter de seg i grupper og sammenfatter. På topp er Kina. Andre land på lista er Tyrkia, Thailand, Bangladesh, India, Indonesia og Asia generelt.

- Hva sier dette oss? spør Marianne.
- Det er fattige land i forhold til Norge.
- Ja, og hvorfor er det så mye som produseres der?
- Fordi det er billig arbeidskraft.

Marianne Drag styrer samtalen til hvordan klærne kommer til Norge.

- Se her på kartet, hvor er landene?

De er langt fra Norge, kan elevene slå fast. Dermed må klærne antagelig fraktes både med fly, båt og lastebil, med alt det medfører av utslipp av klimagasser.

- Nå skal dere lage historien om et klesplagg, ei jakke, en bukse eller et annet plagg. Se på merkelappen på et plagg dere har på dere. Sjekk hva det er laget av og hvor det er produsert. Skriv historien om hvordan plagget er produsert og hvordan det kom til Norge, sier Marianne.

Elevene samarbeider ivrig om oppgaven. Nå har de virkelig våknet, praten går, merkelapper på klærne undersøkes, historier skrives.

Etterpå leser de opp historiene sine, mens Marianne Drag noterer på tavla hvilke forurensende ledd som er involvert. Det er ikke få. Plaggene er fraktet med lastebil, båt, fly, bil. Det er pumpet opp olje for å produsere kunstmaterialer, det er brukt kunstgjødsel på bomullsåkre, og fabrikkpipene har sendt ut klimagasser.

- Er dette en bærekraftig måte å produsere på? Er det miljøvennlig? spør Marianne.
- Klassen er samstemt om at svaret er nei.

- Kunne klærne vært produsert i Norge?
- Det ville blitt dyrere for oss, påpeker en elev, og får raskt oppfølgings spørsmål fra læreren: - Hva kunne vært positivt med det?
- Jo, at vi kjøpte færre klær.

Etter hvert går Marianne over til FN's bærekraftsmål og åpner FN-sambandets nettside Globalis på den interaktive tavlen fremst i klasserommet.

- Har dere hørt om økologisk fotavtrykk? Det måler hvor mye hvert enkelt land bruker av ressurser. Vi i Norge bruker så mye at vi ville trenge 2,7 jordkloder hvis alle i verden skulle leve som oss. I Bangladesh bruker de 0,4 jordkloder, sier Marianne Drag og klikker seg mellom nettsidene.

Elevene får i oppgave å lage en liste over gode tiltak som kan sørge for at vi bare bruker én jordklode. Gjennomgangen viser at det er mye elevene vet at de kan gjøre: bruke mindre penger, lage biler som kan kjøre på vannkraft eller elektrisitet, gå eller sykle mer, installere solcellepanel, bruke vann- eller vindkraft og handle mindre på nettsteder.

### Fast opplegg

Ved Børstad ungdomsskole har bærekraftig utvikling vært høyt prioritert i mange år. Elevene følger et fast opplegg: Åttende trinn lærer om bærekraftig forbruk, niende trinn tar for seg klima og fornybar energi, og elevene på tiende trinn lager en stor prosjektoppgave med utgangspunkt i FN's bærekraftsmål.

Marianne Drag har sitt eget mål. Når elevene går ut av tiende, skal de skjønne at de er viktige i verden og i samfunnet, men de skal også forstå at deres liv ikke er viktigere enn andres liv.

- En ungdom i en klesfabrikk i Kambodsja er like viktig som dem. Det skal de ha noen tanker om. De skal også reflektere over at de kan påvirke verden, at de kan påvirke familien sin og operere som medborgere.
- Når du målet?
- Jeg opplever at alle elever har større bevissthet



**Elevene i 8A** ved Børstad ungdomsskole har gått gjennom klesskapet sitt. De fleste klærne deres er produsert i Kina. Samfunnsfaglærer Marianne Drag bruker oversikten som utgangspunkt for en samtale om bærekraftig forbruk.

«Elevene skal skjønne at de er viktige i verden og i samfunnet, men de skal også forstå at deres liv ikke er viktigere enn andres liv.»

Marianne Drag, samfunnsfaglærer

når de går ut av tiende. For å nå det store målet er det viktig at det brytes ned, slik som i klasserommet i dag.

Marianne er spent på de nye læreplanene og hvordan bærekraftig utvikling vil komme til uttrykk. Hun har meldt interesse for å sitte i læreplangruppa i samfunnsfag. Etter hennes mening bør bærekraftig utvikling knyttes til kompetansemål i praktisk-estetiske fag, i tillegg til samfunnsfag, naturfag og kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE) slik det er nå.

– Hva er det viktigste elevene skal lære? Skal vi ruste dem til å bli framtidige borgere, er bærekraftig utvikling, og også medborgerskap, ett av de andre tverrfaglige temaene, viktig.

– Har dere på Børstad reflektert over om utdanning

for bærekraftig utvikling kan være moraliserende og indoktrinerende?

– Det har vi ikke diskutert i kollegiet, men det er en tanke å gjøre det. Nå fikk jeg litt å tenke på, sier Marianne Drag, og gjør nettopp det.

Etter en tenkepause fortsetter hun: – Uten å ha den innfallsvinkelen peker vi i niende trinn på at det er noen som bestrider klimaforskningen. Men vi støtter oss til at 98 prosent av forskerne sier at klimaendringene er menneskeskapt. Og innenfor emnet forbruk, ja, det berører jo akkurat dette, spør jeg elevene om de vil snakke om dette hjemme. Men jeg kommer jo ikke til å følge opp om de gjør det eller ei.



### - Vi må læres opp

**- Det burde ikke være lov å sende norsk fisk til Kina for å fileteres, mener Herman Gillund Knudsen fra 8 A ved Børstad ungdomsskole.**

Sammen med (f.v.) Ingeborg Jorde Petersheim, Pernille Østrem Kristiansen, Anne Engli Støldal og Emma Olivia Ophus (alle på bildet ovenfor) møtte han Utdanning til et intervju etter at de hadde hatt undervisning om bærekraftig utvikling og forbruk.

- Det er viktig at skolen lærer oss opp, mener Anne. De andre er enige.

- Vi lærte altfor lite på barneskolen, sier Pernille.

Herman synes at skolen burde begynne i første klasse. Ingeborg er redd for at det ville skremme de unge elevene.

- De må skremmes passe mye, er oppfordringen fra Emma Olivia.

- Hva betyr det å være bærekraftig, da?

- At vi kan leve på en måte som fungerer for oss uten at vi ødelegger for dem som kommer etter oss, svarer Emma Olivia.

Bak elevene henger FN's bærekraftsmål og verdenskartet. Begge deler er ifølge lærer Marianne Drag gode verktøy i undervisningen i bærekraftig utvikling.



# – Skolen må tenke helhet

Hvis elevene skal lære å tenke bærekraftig, kan ikke kantinen by på skinkebaguetter innpakket i plast. – Hele skolens drift må involveres, sier Astrid Sinnes.

**Astrid Sinnes er glad** for at bærekraftig utvikling skal prioriteres i fornyelsen av Kunnskapsløftet. Samtidig poengterer hun at skolens dokumenter lenge har inneholdt føringer for dette.

– Det nye ville nå vært om dette får gjennomslag i skolen. Hvordan har kunnskapsministeren tenkt å få til det? undrer Sinnes.

Etter hennes mening må de nye læreplanene inneholde sterke forpliktelser til å prioritere bærekraftig utvikling for å endre situasjonen.

Sinnes har skrevet boka «Utdanning for bærekraftig utvikling. Hva, hvorfor og hvordan?». Hun er førsteamanuensis i realfagsdidaktikk ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU), hvor hun har vært sentral i arbeidet med å utvikle lektorstudiet som har bærekraftig utvikling som en viktig plattform.

– Du har tidligere pekt på at PISA-testen har påvirket skolen i mye større grad enn FNs tiår for bærekraftig utvikling. Hva er ditt inntrykk av dette nå?

– PISA-testene i seg selv er en liten sak i norsk skole. Dette handler mer om konsekvensene av hvordan testresultatene brukes av medier og politikere og hvordan dette igjen påvirker skolen, sier Sinnes.

Hun forteller at forskningsprosjekter fra ulike deler av verden har vist at internasjonale tester og rangeringer fører utdanningen i retning av mer testdrevne skoler.

– Konsekvensene av en testdreven skole blir mer faglighet enn tverrfaglighet, fordi elevene testes innen fagene, sier Sinnes.

Dette får hun kontinuerlig bekreftet av studenter ute i praksis: Det viktige er innlæring av alle kompetansemålene som elevene skal ha på prøver.

– Derfor er det positivt at de nå skal kutte ut noen av kompetansemålene. Det blir spennende å se hva de sitter igjen med, hva de anser som det viktige.

Ifølge Sinnes er det gjort lite forskning på bærekraftig utvikling i norsk skole. Derfor er det lite kunnskap om hva som foregår.

– Men det vi vet, som det finnes forskning på, er at det må jobbes helhetlig i skolen hvis bærekraft skal bringes i fokus. I organiseringen av det peda-

gogiske innholdet kan man for eksempel legge til rette for mer tverrfaglig arbeid. I skolens drift kan man sørge for at elevene får god mat som er bærekraftig når de skal spise i kantinen. Når de skal reise på tur, kan de gjøre det på en bærekraftig måte. Det kan legges opp til at elever og lærere skal komme seg til skolen på en bærekraftig måte, foreslår Sinnes.

## – Lære elevene å tenke selv

Hun mener det er på tide å tenke på hva vi trenger for å leve i fremtidens verden.

– For eksempel: Skal vi ha mindre forbruk, må vi lære oss å reparere det vi har. Kanskje vi da må lære det på skolen? Kan hver skole ha sin «makerspace» for eksempel? Altså et verksted hvor elevene kan reparere eller finne opp ting.

Sinnes mener den store didaktiske utfordringen knyttet til utdanning for bærekraftig utvikling er å formidle alvoret i problemet uten å skape motløshet. For å oppnå det er det viktig å ta utgangspunkt i handling, hvordan vi kan leve på en måte som er bærekraftig, men god.

– Hva er det gode i livet? Hvilke ting er det som gjør oss glade? Vi tenker ofte på alt vi må slutte med. Vi må snu på det, og heller legge vekt på det som er godt og bærekraftig.

I sin bok peker Sinnes på at utdanning for bærekraftig utvikling er blitt kritisert for å være moraliserende og indoktrinerende. Hun refererer blant annet til den amerikanske professoren Bob Jickling. Han mener at en utdanning som tar sikte på å utvikle et spesielt sett med holdninger og verdier hos elever, i prinsippet er u-utdannende. Sinnes argumenterer mot Jickling i boka.

Til Utdanning utdyper hun: – Det er viktig at elevene lærer å tenke selv, men de må bli presentert for dilemmaene. Det er utrolig viktig at vi ikke blir indoktrinerende, men hvorfor er det mer indoktrinerende med sykkelparkering enn bilparkering? Og hvorfor er det mindre indoktrinerende å gå i skolekantina og kjøpe en skinkebaguette pakket i plast enn mer grønnsakbasert mat med servise som kan resirkuleres? Er det bare fordi det er noe nytt at det er normativt? spør Sinnes.



**Astrid Sinnes** har skrevet bok om utdanning for bærekraftig utvikling. Hun mener den store didaktiske utfordringen knyttet til utdanning for bærekraftig utvikling er å formidle alvoret i problemet uten å skape motløshet.

FOTO KJERSTI MOSBAKK

«Vi tenker ofte på alt vi må slutte med. Vi må snu på det, og heller legge vekt på alt som er godt og bærekraftig.»

Astrid Sinnes, førsteamanuensis ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet



**Etter en titt** i klesskapet hjemme kan Ingeborg Jorde Petersheim og de andre på gruppa hennes lage en liste over hvor klærne deres er produsert. Land i Asia dominerer oversikten.



# – Mer enn miljø

– Lærerne må spørre seg hva bærekraftig utvikling er, og hvordan kan vi jobbe med dette ved vår skole, sier Eldri Scheie.

**Bærekraftig utvikling** handler om mye mer enn miljø, ifølge Eldri Scheie i Den naturlige skolesekken.

– Ta temaet ulv, for eksempel. Hvorfor skal ulven skytes? Det handler ikke bare om miljøhensyn, det handler om oss mennesker, om bønder som mister sauer og lider økonomisk tap. Det er en sammensatt problemstilling, forklarer Scheie.

Hun er prosjektleder i Den naturlige skolesekken, en nasjonal skolesatsing som driftes av Naturfagsenteret. Under samlingene i Den naturlige skolesekken diskuterer de ikke om vi skal ha ulv eller ikke. I stedet viser de at her må det tenkes tverrfaglig og på alle perspektivene.

Siden 2009 har Den naturlige skolesekken delt ut midler og gitt veiledning og kompetanseheving til skoler som vil utvikle og gjennomføre undervisning for bærekraftig utvikling. Totalt 600 skoler har så langt deltatt.

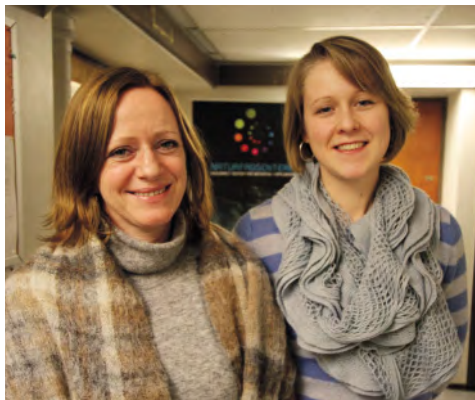
Gjennom prosjektet har Scheie erfart at det mest krevende når skoler skal undervise i bærekraftig utvikling, er å jobbe tverrfaglig. Derfor er dette et viktig tema på samlingene for lærere som deltar.

– Da er det viktig at de respekterer hverandres faglige tradisjoner, samtidig som de kan gi og ta litt. De må ha en felles problemforståelse i bunn. Den må lærerne i fellesskap komme fram til. Samarbeid går ikke på bekostning av fagets egenart, det kan heller være en styrke for de forskjellige fagene, sier Scheie.

På videregående trinn 1 (vgl) er læreplanene i samfunnsfag, naturfag og geografi lagt opp med stor overlapping i kompetansemål. Dermed bør det være mulig å samarbeide på tvers, mener Karoline Mihle-Koller.

– Men min erfaring, både fra egen skolehverdag og fra samlinger i Den naturlige skolesekken, er at alle har nok med sitt, sier Mihle-Koller.

Hun er regionkontakt i Den naturlige skolesekken for videregående skoler og selv realfaglærer i videregående. Hun mener en løsning kan være



**Eldri Scheie (t.v.) og Karoline Mihle-Koller** i Den naturlige skolesekken har siden 2009 veiledet skoler som vil gjennomføre undervisning for bærekraftig utvikling. Deres erfaring er at det mest krevende er å jobbe tverrfaglig.

FOTO: KJERSTI MOSBAKK

å legge opp til tverrfaglig samarbeid gjennom å koble disse fagene sammen når skoleåret planlegges.

– *Hva slags undervisning gir best forutsetninger for å lykkes med bærekraftig utvikling?*

– Erfaringer og tilbakemeldinger viser at det er viktig å jobbe tverrfaglig, utforskende og å unngå vektlegging av bare ett aspekt. Altså ikke bare tenke miljø, ikke bare det sosiale, ikke bare økonomi og så videre, svarer Scheie.

Hun legger til at også samarbeid med eksterne aktører vektlegges, det å ha kontakt med lokalsamfunnet.

– *Har dere forståelse for at noen kan mene at undervisning for bærekraftig utvikling er moraliserende og indoktrinerende?*

– De som mener det, har ikke fått med seg at denne undervisningen er tverrfaglig og pluralistisk, sier Scheie.

I det legger hun at problemstillingen bør tas opp, utforskes og diskuteres med tanke på ulike sider av saken. Elevene må kunne delta i demokratiske prosesser og kritisk utforske saken nærmere.

– Slik tror vi at barn og unge i større grad vil utvikle handlingskompetanse for en bærekraftig utvikling.

# – Skolen må gi

– Skolen har en viktig oppgave med å gi barn og ungdom framtidshåp og tro på at de kan påvirke samfunnsutviklingen.

**Det mener** de pensjonerte lærerne Linda Rundquist Parr og Nina Weidemann, som er aktive i Besteforeldrenes klimaaksjon.

– Jeg tror det kan oppnås gjennom å gjøre konkrete ting på skolen: sortere avfall, registrere energibruk, lære seg å lage kjøttfrie måltider og være ute i naturen, sier Parr.

Hun bor i Nittedal og hadde anledning til å bli intervjuet i Utdanningsforbundets lokaler i Oslo sentrum.

Weidemann bor i Trondheim, men avstand er ingen hindring når moderne teknologi kan tas i bruk: med Weidemann på Skype er det som om hun er i samme rom.

– Vi snakker om framtid frykt og framtidshåp. Frykten er at menneskenes livsvilkår på jorda kan bli ødelagt hvis vi fortsetter som vi gjør. En annen måte å snakke om framtida på er framtidfantasi, foreslår Weidemann.

Hun minner om at barn og unge er veldig flinke



**Pensjonistene Linda Parr** (i forgrunnen) og Nina Weidemann er engasjert i Besteforeldrenes klimaaksjon. De forteller ofte skoleelever om Grunnlovens paragraf 112, som de kaller miljøparagrafen.

FOTO: KJERSTI MOSBAKK

«Samarbeid går ikke på bekostning av fagets egenart, det kan heller være en styrke for de forskjellige fagene.»

Eldri Scheie, Den naturlige skolesekken



# framtidshåp

til å fantasere og drømme.

– De kan se for seg lavutslippssamfunn i framtida, på grunnlag av for eksempel solcelleteknologi. Mange av ideene kan bli realisert også. Ved å stimulere fantasi og tro på egen handling, både personlig og politisk, kan skolen bidra til å skape framtidshåp, mener Weidemann.

Besteforeldrenes klimaaksjon framhever ofte Grunnlovens paragraf 112, som de kaller miljøparagrafen. De mener det kan gi barn en trygghet å kjenne til paragrafen som forplikter staten til å sørge for at vi skal ha en levelig klode også for framtidige generasjoner.

– Etter at jeg gikk av, har jeg vært innom klasserom og snakket om bærekraftig utvikling, forteller Parr.

Da har hun avsluttet med paragrafen og sagt: – Se! Dette er et redskap! De har lovet oss at verden skal bli tatt vare på.



**FNs bærekraftsmål** er forpliktende for norske myndigheter. Her jobber en elev ved Børstad ungdomsskole med å gjøre seg kjent med målene.

## – På fagenes premisser

Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen (H) mener at forståelsen av bærekraftig utvikling må skje på de enkelte fagenes premisser.

– **Den kompetansen** man har som faglærer, er den viktigste kompetansen, også når det gjelder de fagovergrepene temaene, mener Røe Isaksen.

– Ingen lærere har et fag som heter bærekraftig utvikling, men elementer som læreplanen skal synliggjøre i forskjellige fag, er med på å belyse temaet, sier han til Utdanning.

Han mener at den prosessen departementet har lagt opp til for fornyelsen av læreplanene vil sikre at skolene jobber mer planmessig, for eksempel med bærekraftsspørsmål.

– De tre tverrfaglige temaene, bærekraftig utvikling, folkehelse og livsmestring og demokrati og medborgerskap, er viktige. De er også temaer som vil være aktuelle over lang tid. Derfor har vi sagt at de skal komme tydelig fram i læreplanverket. Jeg er opptatt av at vi sikrer at elevene får en grundig forståelse av disse problemområdene, men at det skjer på de ulike fagenes premisser. Men jeg vil minne om at det ikke er jeg som skriver læreplanene, sier Røe Isaksen.

– I Stortingsmelding 28 står det at ny teknologi og teknologisk utvikling skal være sentrale innenfor temaet bærekraftig utvikling. En rapport

fra OECD viser at ny teknologi ikke er nok til å oppfylle klimamålene. Hva tenker du om prioriteringene innenfor temaet bærekraftig utvikling sett i lys av rapporten?

– Elevene skal ikke lære at teknologisk utvikling er den eneste måten å løse det på. Skolen skal også i henhold til sin formålsparagraf lære elevene forvalteransvar og respekt for naturen. Samtidig skal ikke skolen forfekte en bestemt politisk løsning for hvordan man skal løse klimakrisen. Elevene skal lære kritisk tenkning og å analysere data, slik at de kan reflektere over hvordan vi skal løse klimakrisen. Det er ikke egentlig min jobb som kunnskapsminister å si hvordan.

– Ut ifra formuleringen i stortingsmeldingen kan det tolkes som en føring?

– Da er det i så fall en helt gal tolkning.

– Er det skolens oppgave å oppdra elevene til å bli miljøbevisste?

– Ifølge formålsparagrafen, ja. Og jeg er enig med skolens formålsparagraf. Men som sagt: det er ikke skolens jobb å være kanal for en bestemt måte å gjøre det på.

«Elevene skal lære kritisk tenkning og å analysere data, slik at de kan reflektere over hvordan vi skal løse klimakrisen.»

Torbjørn Røe Isaksen, kunnskapsminister



Kunnskapsminister  
Torbjørn Røe Isaksen.

FOTO TOM-EGIL JENSEN

**KUF-komiteen:**

## Politisk spill om klima og miljø

Klima og miljø er en naturlig del av bærekraftig utvikling, mener Fremskrittspartiet. SV var slett ikke sikre på at klima- og miljøperspektivet ville bli ivaretatt.

«Bærekraftig utvikling» skal prioriteres i de nye læreplanene. Men da kirke-, utdannings- og forskningskomiteen behandlet Stortingsmelding 28, foreslo SV, Arbeiderpartiet og Senterpartiet at formuleringen burde være «klima, miljø og bærekraftig utvikling».

SV og Frp er partiene som tradisjonelt står lengst fra hverandre i klima- og miljøspørsmål. Hva synes representantene deres om at det endte med «bærekraftig utvikling»?

– Vi ville understreke betydningen av klima- og miljøperspektivet, forklarer SVs Audun Lysbakken.

– I tillegg har vi ikke helt gode erfaringer med

hvor opptatt denne regjeringen er av klima og miljø. Det var også en motivasjon, sier Lysbakken, som er SVs eneste representant i komiteen.

Han vurderer allikevel hovedbildet ganske positivt.

– Om du for noen år siden hadde sagt til meg at høyresida ville lagt fram disse tre tverrfaglige temaene, ville jeg ikke trodd på det, for det er den type satsing som høyresiden lo av, sier han.

Fremskrittspartiet er fornøyd med at det endte med formuleringen «bærekraftig utvikling».

– Med fornyelsen legger man grunnlag for å gå mer i dybden av fagene. Når man går i dybden av bærekraftig utvikling, kan man ikke utelate klima og miljø, sier Lill Harriet Sandaune. Hun er den ene av Frps to representanter i komiteen.

– PISA-testen har påvirket skolen i mye større grad enn FN's tiår for utdanning for bærekraftig utvikling, noe blant annet Astrid Sinnes har påpekt. Hvordan kan formuleringene i de nye læreplanene føre til et mer planmessig arbeid med bærekraftig utvikling?

Lysbakken mener at bærekraftig utvikling bare vil prege skolen hvis det, i tillegg til å være tverr-

faglig, kommer tydelig fram i flere fag. Dessuten vil han ha færre mål i den norske skolen.

– Skolen har blitt dynget ned med så mange oppgaver at det i realiteten er umulig å gjøre alt. Da blir det uklart hva som er viktig, sier Lysbakken.

SV mener også at det må gjøres noe med målstyringen dersom elevene skal lære mer om bærekraftig utvikling. Partiet anser at målstyringen legger sterke føringer på skolens aktiviteter, og at det har ført til et smalt kunnskapssyn og redusert faglig frihet for lærerne.

Frp synes ikke PISA-testen kan sammenlignes med FN's styringsinitiativ for viktig kunnskap.

– Med PISA-testen undersøker man norske 15-åringers kunnskaper i matematikk, lesing og naturfag. Frp mener at det har vært riktig å prioritere disse fagene etter det store «PISA-sjokket» i 2001. Et solid kunnskapsnivå i disse fagene vil være det beste grunnlaget for at elevene skal tillegne seg grundig og god kunnskap når det gjelder bærekraftig utvikling, sier Sandaune.

Hun mener at man gjennom å prioritere arbei-



**Da kirke-, utdannings- og forskningskomiteen behandlet Stortingsmelding 28, ville SV understreke betydningen av klima- og miljøperspektivet. Derfor foreslo partiet at formuleringen i de nye læreplanene skulle være «klima, miljø og bærekraftig utvikling». Fremskrittspartiet mener at klima og miljø ikke kan utelates når man snakker om bærekraftig utvikling, og stemte sammen med resten av posisjonspartiene imot SV sitt forslag.**

ILLUSTRASJON HILCH/ISTOCKPHOTO

det med tverrfaglighet også kan sikre et mer planmessig arbeid med utdanning for bærekraftig utvikling.

– I Stortingsmelding 28 står det at ny teknologi og teknologisk utvikling skal være sentrale i temaet bærekraftig utvikling. En rapport fra OECD viser at ny teknologi ikke er nok til å oppfylle klimamålene. Hva tenker du om prioriteringene innenfor temaet bærekraftig utvikling sett i lys av rapporten?

– Det er en tendens til å tenke at teknologi vil løse klimaproblemene alene. Jeg er overbevist om at det må store politiske og sosiale endringer til også, dersom miljø- og klimautfordringene skal kunne bekjempes, sier Lysbakken.

Sandaune mener at rapporten fra OECD bekrefter at det ikke er realistisk å tallfeste alle de forskjellige klimamålene, slik det har vært gjort frem til nå.

– Disse klimamålene blir ikke nådd. FrP har stor tro på at ny teknologi vil bidra til å redusere utslipp, men det at man også prioriterer tiltak som faktisk er resultatorienterte, vil være av stor betydning, sier Sandaune.

## Utdanningsforbundet:

# – Et naturlig tema i skolen

At bærekraftig utvikling blir et tverrfaglig tema i skolen, er ganske naturlig, mener Utdanningsforbundets leder Steffen Handal.

**Utdanningsforbundet synes** det er svært positivt at bærekraftig utvikling er plukket ut som ett av tre tverrfaglige temaer.

– Det er ganske naturlig også når du ser på FNs bærekraftsmål, som norske myndigheter er forpliktet til. Norske myndigheter ser på utdanning som et viktig redskap i dette arbeidet, sier Steffen Handal.

– Kan utdanning for bærekraftig utvikling være moraliserende og indoktrinerende?

– Utdanning er et normativt prosjekt. Alt det man driver med i norsk utdanning, er på sett og vis politisk og verdibasert. Det er ikke noe eksepsjonelt for dette feltet. La oss si at vi reduserer utslipp, vi utjevner ulikhet, vi reduserer fattigdom, vi får grønnere byer, vi arbeider grønnere – er ikke det bra uansett? Jeg ser ikke dette som et problem. Det er egentlig en mulighet til at utdanning kan bygge videre på de verdiene som samfunnet har.

– Hvordan skal lærerne rustes til å undervise i bærekraftig utvikling? Flere jeg har snakket med sier at det er mye å gå på for å få til godt tverrfaglig arbeid

– Tverrfaglig arbeid er ikke helt enkelt å få til. Det er mange måter å støtte opp under lærernes aktivitet der, som etter- og videreutdanning eller kursing helt lokalt. På sikt må lærerutdanningen også hjelpe nye lærere med å forstå dette på en annen måte. Når det er sagt, tror jeg også at mange lærere er ganske godt rustet til å klare dette, og at det like gjerne er snakk om å sette av tid til å tenke tverrfaglig.

– Utdanningsforbundets handlingsplan for arbeid med klima og ytre miljø utløp i 2015. Hvorfor er den ikke fornyet?

– Den blir fornyet i disse dager.

– I perioden 2012 til 2014 hadde Utdanningsforbundet en intensjonsavtale med Naturvernforbundet om å samarbeide for å styrke klima- og miljøarbeidet. Hvilke erfaringer kom ut av det?

– Erfaringene var udelt positive. Vi valgte å



**Steffen Handal**, leder i Utdanningsforbundet.

FOTO ERIK M. SUNDT

samarbeide med Naturvernforbundet fordi de er en demokratisk oppbygd medlemsorganisasjon med «fötter» i kommuner og fylker, ikke bare en sentral organisasjon. Det har vært viktig også fordi andre ledd i Utdanningsforbundet enn sentralledet skal kunne samarbeide med Naturvernforbundet. Vi har lært veldig mye av dem, ikke bare om hvordan vi kan bli bedre som organisasjon, men hvordan vi kan samarbeide for å få våre medlemmer satt i kontakt med spesialkompetanse.

– Hvorfor er den da ikke fornyet?

– Avtalen med Naturvernforbundet ble ikke videreført etter en helhetlig gjennomgang av alle samarbeidsavtalene forbundet har med andre aktører. Begge parter er likevel innstilt på å fortsette det gode samarbeidet.

– Ett av områdene i intensjonsavtalen med Naturvernforbundet var å utarbeide god praksis når det gjelder klima- og miljøvennlige medlemsfordeler. Blant medlemsfordelene er bensinkort og leiebil, hvor miljøvennlige er det?

– Det er et godt spørsmål. Akkurat dette er egentlig litt vanskelig for oss, fordi vi har medlemmer som er veldig avhengige av bil i områder hvor det ikke fins et alternativ. Da er spørsmålet om vi skal late som om de ikke fins, og ikke utarbeide medlemstilbud for dem, eller om vi faktisk skal gjøre det, men også tilby andre, grønne alternativer for medlemmer som har de mulighetene. Det er et politisk spørsmål som jeg synes vi stadig vekker skal ha til behandling.

**«La oss si at vi reduserer utslipp, vi utjevner ulikhet, vi reduserer fattigdom, vi får grønnere byer, vi arbeider grønnere – er ikke det bra uansett?»**

Steffen Handal, leder i Utdanningsforbundet



## «Å sette grenser, disiplinere seg og ignorere er blitt livsnødvendig, ellers drukner vi.»

Sissel Gran, samlivsterapeut og forfatter (1951–), om internett (Morgenbladet)

### Ungdommens kritikerpris

## Gikk til topps med «Nei og atter nei»



**Elever ved sju videregående skoler har talt: Nina Lykke er vinner av Ungdommens kritikerpris med romanen «Nei og atter nei».**

Elevjuryene har i løpet av fire måneder lest og diskutert de åtte nominerte bøkene til Ungdommens kritikerpris. På forhånd var åtte bøker nominert av kritikerne Silje Stavrum Norevik, Olav Løkken Reisop og Morten Langeland.

– Tusen takk til alle elevene som har lest og vurdert boka, og til lærerne som har jobbet med prisen i klasserommene, sa Lykke etter å ha mottatt prisen, ifølge en pressemelding fra Foreningen Les, som er arrangør.

I juryens uttalelse om romanen, som handler om en familie på Nordstrand i Oslo, heter det blant annet: «Mange av oss tenker og reflekterer over samfunnet, verden og livet på nye måter etter å ha lest boka. Boka treffer vår generasjon.»

Forfatteren **Nina Lykke** ble tildelt Ungdommens kritikerpris i Oslo 9. mars. FOTO VIBEKE RØGLER/FORENINGEN LES.

### Norges arktiske universitet



**Fikk fornyet tillit i Tromsø:** prorektor for utdanning Wenche Jakobsen (til venstre), rektor Anne Husebekk og prorektor for forskning Kenneth Ruud.

FOTO ASBJØRN BARTNES/UIT

## Universitetsledelsen ble gjenvalgt

Universitetet i Tromsø Norges arktiske universitet har gjenvalgt Anne Husebekk og prorektorene Kenneth Ruud og Wenche Jakobsen. De ble valgt uten motkandidater. Bare 6,5 prosent av de stemmeberettigede ansatte og studentene deltok i valget, går det fram av en pressemelding fra universitetet. Anne Husebekk er professor i immunologi, Kenneth Ruud er professor i teoretisk kjemi, og Wenche Jakobsen er universitetslektor i pedagogikk.

### NM i grønt entreprenørskap

## Vant med varmegjenvinning

Gruppen Fremtidens bygd fra Vågsbygd videregående skole i Kristiansand er norgesmestre i grønt entreprenørskap. I 24 timer har gruppen jobbet med et oppdrag for Eramet Sauda. Elevene foreslår å utnytte varmeenergi og karbondioksid fra smelteverket til lokal matproduksjon. Slik skal prosjektet også bidra til økt verdiskaping i Sauda-samfunnet. Laget representerte Vest-Agder i den landsdekkende finalen i Energi for fremtiden i midten av februar.

Gruppen fra Frederik II videregående skole i Fredrikstad kom på annenplass, mens gruppen fra Strinda videregående skole i Trondheim kom på tredje plass.

Finalistene som deltok i Trondheim, hadde kvalifisert seg gjennom lokale konkurranser. På landsbasis har 4300 elever i videregående opplæring jobbet med energi og klimagassutslipp som tema denne høsten, ifølge en pressemelding fra Ungt Entreprenørskap.



**Disse elevene** vil gjøre miljøproblemer til arbeidsplasser i Sauda. Fra venstre: Jenny Leire, Tonje Tveitdal, Frida Føreland, Unni Eline Melvoll og Maria Pham.

FOTO UNGT ENTREPRENØRSKAP

### Folkehøgskole

## Mentorordning skal oppmuntre til fortsatt læring

Tre folkehøgskoler gjennomfører dette skoleåret et pilotprosjekt for å høste erfaringer med ulike tilnærminger innenfor en mentorordning. De tre prosjektskolene er Ringerike, Risøy og Skiringssal, skriver Folkehøgskoleforbundet i en pressemelding.

Mentorordningen har som mål å undersøke hvordan folkehøgskoler kan bidra til å skape motivasjon for ny læring og fullføring av videregående opplæring for den tredelen av elevene på folkehøgskole som ikke har fullført videregående opplæring. Mellom 30 og 40 elever følger pilotprogrammet.

Prosjektet vil dokumenteres og evalueres av Høgskolen i Sørøst-Norge.

## ● Argentina

# Tusener av lærere krever bedre lønn

7. mars la tusenvis av lærere fra alle trinn i offentlig utdanning ned arbeidet og demonstrerte for bedre lønn i Buenos Aires, som en del av starten på en 48-timers generalstreik. Lærerne marsjerte i en mer enn to kilometer lang kolonne fra El Congreso, der Argentinas lovgivende forsamling holder til, til Utdanningsdepartementet. Med flagg og plakater krevde de felles nasjonale forhandlinger, noe regjeringen avslår. Lærerstreiken topper en vanskelig uke for regjeringen, som dermed møter protester fra tre sentrale fagforeninger, folkebevegelser og opposisjonspartier. Alle avviser regjeringens økonomiske politikk, melder nyhetsbyrået AFP, ifølge den ecuadorianske dagsavisen El Universo.

Fagforeningene krever foruten lønnsøkning også gjenåpning av nedlagte virksomheter. Regjeringen ønsker å begrense arbeidernes lønnsøkning til 17 prosent, noe fagforeningene forkaster, grunnet økningen av tariffen i offentlige tjenester og inflasjonen på over 40 prosent.



**Streikende lærere** og hovedorganisasjonen Confederación General del Trabajo (CGT) demonstrerer i Buenos Aires 7. mars.

FOTO MARTIN ACOSTA, REUTERS/NTB SCANPIX

## ● USA

## Trøtte elever får sove på skolen

Flere skoler i New Mexico lar elever som har behov for det, sove i 20 minutter mellom skoletimene i spesiellagde møbler til dette formålet, «sleeping pods». Det nasjonale helseinstituttet anbefaler ni-ti timer søvn hver natt, men bare én av tre sover så mye som åtte timer, skriver kringkastingsselskapet NBC News i sin nettutgave. Enkelte foreldre har uttrykt misnøye med at elevene skal få sove på skolen. Men søvnforsker Linda Summers er ikke enig. – På denne måten kan vi få elevene til å møte opp til timene og være fokuserte, sier hun.

## ● Frankrike

## Leste bibelvers for elevene – fjernet fra stillingen

En skolelærer i kommunen Malicornay i departementet Indre ble i begynnelsen av mars suspendert fra stillingen, ifølge nettsidene til den franske radio-kanalen France Bleu Berry. Han skal ha gjennomgått bibelvers sammen med de ni-ti år gamle elevene og dermed ha brutt det franske sekularitetsprinsippet (laïcité), som innebærer et skarpt skille mellom religiøse og statlige anliggender.

Det var en gruppe foreldre som sendte en bekymringsmelding til den lokale skoleinspektøren, og etter et tilsyn ble læreren midlertidig fjernet fra undervisningen. Fagforeninger og lokalpolitikere omtaler reaksjonen som «uforholdsmessig», ifølge avisa.

Skoleinspektøren skal intervjuer barna og foreldrene og snakke med læreren før det treffes en endelig avgjørelse.

## ● Litauen

## Ministeren vil kutte i skuleferien etter råd frå OECD

Elevane i Litauen lærer mindre enn andre europeiske barn, og difor bør skuleferien kuttast med opptil to veker, meiner utdanningsministeren.

I byrjinga av mars la regjeringa fram ein plan om korleis skuleåret skal utvidast, og målet er at han skal setjast i verk allereie komande skuleår.

– Vi støtter oss til både forskning og tilrådinga frå Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling. No går barna våre minst på skule og har mest fri av alle i Europa, og forskning viser at lengda på

skuleåret har direkte påverknad på resultatane, seier forskings- og utdanningsminister Jurgita Petrauskienė til nettavisa Delfi.lt.

Ho ser for seg ei utviding av skuleåret på 10-15 dagar, men lovar at ho skal drøfte dette med alle involverte partar. Ministeren understrekar at lengre skuleår ikkje vil føre til utvida pensum.

– Dermed vil presset bli mindre, seier ho og meiner dette vil vere ein letnad for både lærarar og elevar.



**Utdanningsminister Jurgita Petrauskienė** foreslår eit utvida, men mindre intensivt skuleår.

FOTO DELFI/KAROLINA PANSEVIC

# Mitt tips



## Agusta Kristinsdottir

### Hvem

Pedagogisk leder i Torsnes barnehage i Fredrikstad kommune i Østfold.

### Aktuell

Driver «fredagseksperimentet» med fysikk og kjemi.

Har du et tips som du vil dele med andre?  
Send det til [redaksjonen@utdanningsnytt.no](mailto:redaksjonen@utdanningsnytt.no).  
Merk e-posten «Mitt tips».



## Regnbue

< Agusta heller ytterst forsiktig bitte litt kokkett vann opp i tallerkenen med små drops, kalt «skittles».

> Det varme vannet får drop-sene til å skille ut farge og vi får det barna kaller en regnbue.



# Endelig **fredag!**

«Fredagseksperimentet» med fysikk og kjemi er barnas favoritt i Torsnes barnehage i Fredrikstad.

TEKST OG FOTO Arne Solli

– Når jeg kommer på mandag, spør barna ofte: «Er det fredag i morgen?» Da må jeg jo svare «Nei, vi må vente i fire dager», sier Agusta Kristinsdottir, pedagogisk leder i Torsnes barnehage.

Hun står bak det populære «fredagseksperimentet», der barna får være med på forsøk innen fysikk og kjemi.

Agusta er utdannet barnehagelærer, men har ingen realfagsbakgrunn.

– Men jeg har alltid vært interessert i naturfag og kjemi. Særlig kjemi syntes jeg var morsomt da jeg gikk på skolen. Ideen til «fredagseksperimentet» fikk jeg for noen år siden, da jeg arbeidet i en annen barnehage her i Fredrikstad.

Det begynte med at en venninne tipset henne om en bok med eksperimenter for barn, skrevet av Andreas Wahl, blant annet kjent fra Barne-TV.

– Barna syntes det var spennende og morsomt å arbeide med disse eksperimentene, sier Agusta Kristinsdottir.

– Da jeg begynte i Torsnes, var det naturlig å fortsette med fysikk- og kjemiek eksperimenter med barna. De synes det er morsomt. Vi gjør ting sammen, smaker og føler, prøver og feiler.

### – Læring gjennom latter

– Hvilken pedagogisk tanke ligger bakom?

– Eksperimentene skaper nysgjerrighet, og det mener jeg er viktig i seg selv. Det er verdifullt at barna undrer seg over hvordan ting fungerer.

De kjenner på konsistenser, de studerer hvordan materialer reagerer på forskjellige måter, og dét er jo læring, fastslår Agusta.

– Læringskurven er faktisk enorm, men det tenker vi ikke på, for det er jo så morsomt! Det er derfor vi gjør det, fordi det er gøy. Vi driver med læring gjennom latter!

Hun legger vekt på at barna skal få være med på alt, de skal lukte, smake, føle og se, alle sansene skal brukes. Agusta demonstrerer, og barna deltar i den grad de vil og det er naturlig. Hun arbeider med tre- og fireåringene, som regel 16 barn. Av og til deltar større barna. Antallet barn kan bli opptil 29.

– Det meste vi bruker, er ikke farlig på noe vis. Noen barn synes natron smaker godt, andre synes det ikke smaker noe. Eksperimenter som involverer godteri, er alltid populært, for da får de jo smake.

### – Forskertrangen våknet

– Kan du iakttas forskertrangen våkne i barna?

– Ja, og det er kjempeviktig! En gang hadde vi for eksempel eksperimentet «dansende rosiner», forteller Agusta.

– Det du trenger, er farris og rosiner. Du putter rosinene opp i farrisen, og når luftboblene i farrisen fester seg til rosinene, stiger de opp. Når rosinene når overflaten, brister boblene, og rosinene synker igjen, og så videre.



«Det viktigste vi i barnehagen kan lære barna, er å bli gode lekere. Gode lekere blir gode utforskere.»

Agusta Kristinsdottir,  
pedagogisk leder

– «Men hva skjer i vanlig vann?», ropte barna da. Da våknet forskertrangen!

### Nabo med skolen

Mange barn fra barnehagen begynner etter hvert på Torsnes skole, som ligger vegg i vegg.

– Arbeider du med «fredagseksperimentet» med barnas skolegang i bakhodet?

– Ikke i det hele tatt, avviser Agusta kontant. – Samtidig er barnas tid i barnehagen selvsagt veldig godt egnet til å forberede dem til skolen.

– Vi konsentrerer oss om her og nå, barnas lek, om barnas evne til undring og skaping, til nysgjerrighet. Når vi som pedagoger klarer å løse oppgavene våre med dette for øye, vil det selvsagt også skape gode forutsetninger for at de skal lykkes i skolen – det vet jeg!

– Det er i dagens samfunn en stor politisk vilje til å måle og teste barn. Forventningene til barnehagen er også store i så måte. Jeg mener imidlertid at det viktigste vi i barnehagen kan lære barna, er å bli gode lekere, sier Agusta. – Gode lekere blir gode utforskere.

Hun understreker også den læringen som ligger i hverdagslivet i en barnehage, et hverdagsliv med sine spilleregler og krav om en viss disiplin, som å måtte vente på tur.

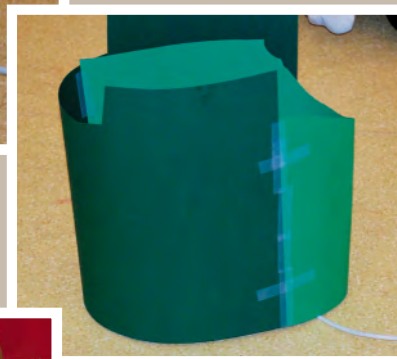
– Barnehagen gir kort og godt barna en sosial kompetanse som gjør dagen i skolen mye lettere for dem når den tid kommer, sier Agusta.

## Varmluftsballong



1. En brødrister.

2. En papphylse tres utenpå brødristeren.



3. En vanlig plastpose beregnet for papirkurver tres utenpå papphylsen.



4. Plastposen fylles med varmluft fra brødristeren ...



5. ... og til slutt løsriver den seg fra papphylsen og stiger til værs.





**Det kan virke** som om gode karakterer ikke beskytter mot psykiske plager i samme grad som det gjorde før.

FOTO BOBIWANKANBI/ISTOCKPHOTO



# Skoletrivsel

er blitt viktigere for psykisk helse

Å trives på skolen er blitt viktigere for ungdommens psykiske helse i dag enn det var for 20 år siden.

TEKST Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no

**Rusmisbruk blant ungdom** går ned, det samme gjør ungdomskriminaliteten. Skoleprestasjonene blir bedre, og ungdommene er bedre venner med foreldra. Likevel viser flere undersøkelser, med Ungdata-undersøkelsene i spissen, at stadig flere ungdommer sliter med psykiske plager, som stress og depresjoner.

Ungdata-undersøkelsen i Oslo viser at økningen har vært sterkest de siste ti åra. Mellom 2006 og 2015 økte andelen av jenter mellom 14 og 17 år som er plaget av depressive symptomer fra 17 til 26 prosent.

## Jenteproblem

For gutter i Oslo har det ikke vært en tilsvarende økning i perioden. Tvert om har andelen gutter som ikke har problem i det hele tatt, økt fra 8 til 13 prosent, ifølge de samme undersøkelsene.

Om årsakene til at flere jenter får problemer, reiser undersøkelsene på mange områder flere spørsmål enn de gir svar.

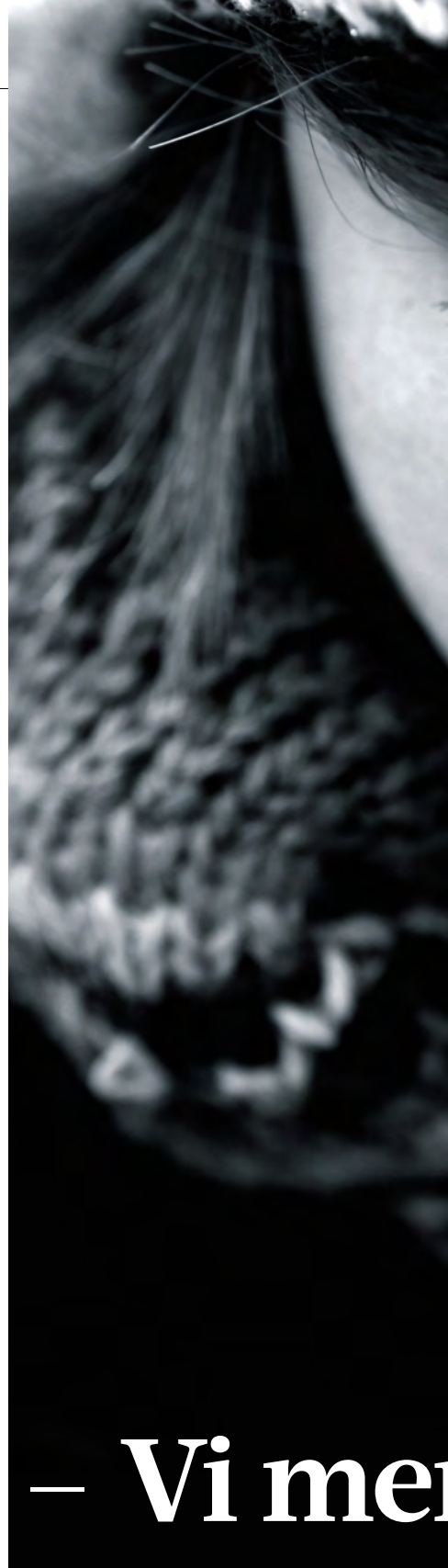
– Flere studier tyder imidlertid på at det er blitt viktigere enn før for ungdommenes psykiske helse at de trives på skolen, sier Mira Aaboen Sletten.

Hun er forsker ved Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) og Høgskolen i Oslo og Akershus, og feltet hennes er ungdomsforskning.

– Mye har endra seg både i skolen og rundt skolen i de tjue åra Ungdata-undersøkelsene er gjennomført, fortsetter Sletten.

## Måling og veiing

– Tidligere var det ikke like avgjørende å fullføre videregående skole som det er i dag. Det fantes andre veier inn i arbeidslivet. Å slutte på skolen >



behovde ikke få så store konsekvenser for framtida som det lett får i dag, sier hun, og fortsetter:

– Skolereformen «Kunnskapsløftet» i 2006 førte blant anna til tydeligere kompetansemål. Elevene skulle få klare og hyppige tilbakemeldinger om hva de kunne bli bedre i. Parallelt har antallet prøver og tester i skolen økt.

– Bak reformen og bak innføringen av internasjonale tester og prøver ligger mange gode intensjoner. Likevel kan det også oppleves som en belastning å få sine kunnskaper og ferdigheter målt og veid hele tida.

– Er ikke tanken at hyppige tilbakemeldinger skal øke motivasjonen og være oppmuntrende?

– Ja, og det er det sikkert for mange, men noen vil kanskje oppleve at det aldri blir godt nok.

### – Toppkarakter verner ikke

– Analyser fra Ungdata-undersøkelsen i Oslo, gjort av min kollega Anders Bakken, viser at det i de første undersøkelsene på 1990-tallet var et tydelig skille i omfanget av psykiske plager mellom jenter med gode og dårlige karakterer, fortsetter Sletten.

– I gruppa som fikk gode karakterer, var det klart færre med mange psykiske plager enn i gruppa som fikk dårlige karakterer. Denne forskjellen er nå nesten helt borte. Og det er ikke de med svake karakterer som har kommet opp på trivselsnivået til de flinke. Det er omvendt. Vi kan kanskje si at gode karakterer ikke beskytter mot psykiske plager i samme grad som de gjorde før, understreker Sletten.

### – Mindre slanking

Når det gjelder effekten av andre samfunnsendringer, er bildet mer uklart.

– En del undersøkelser viser at ungdom har et bedre forhold til sin egen kropp og redusert slankeatferd siden årtusenskiftet. Men det er lite kunnskap om hvordan denne trenden eventuelt henger sammen med endringer i omfanget av psy-

kiske plager, sier Sletten.

En viktig endring i ungdommens liv siden de første Ungdata-undersøkelsene er dessuten bruk av sosiale medier. I dag finnes det imidlertid få undersøkelser der sosiale mediers innvirkning på endringer i ungdoms psykiske helse, trivsel og sjølbilde over tid er undersøkt empirisk.

Jentene står for så godt som hele økningen av psykiske helseproblemer.

– Er ikke dette rart, all den tid guttene er i stort flertall blant dem som dropper ut av videregående skole?

– Jo, og vi veit lite om årsakene. Vi kan bare tenke oss at guttene kanskje har en annen måte å ta problemene ut på, sier Mira Aaboen Sletten.

### – Dårlig råd og ulykkelig

– Hva er det da med disse «generasjon perfekt»-jentene, som lykkes i så mye og likevel er så ulykkelige?

– Spørsmålet er vel om «Generasjon perfekt» er en dekkende merkelapp på denne problematikken. Ungdata-undersøkelsene viser at det særlig er jentene som sliter på andre områder, for eksempel med dårlig økonomi i familien og et vanskelig forhold til foreldre og venner, som rapporterer om flest psykiske plager. Blant jenter i familier med dårlig råd sliter én av fire med psykiske plager. Dette har ikke kommet tydelig nok fram i debatten. «Vellykket og ulykkelig» er kanskje en problemstilling som vekker mest interesse fordi den framstår som ny, sier Mira Aaboen Sletten.

Historien om de ulykkelige jentene er altså langt på vei fremdeles den gamle historien om at ei ulykke sjelden kommer aleine.

– Dårlig økonomi, høyt konfliktnivå i familien og mobbing er helt klart forhold som er mye sterkere representert hos jentene som rapporterer om dårlig psykisk helse, understreker Mira Aaboen Sletten.

## To ulike problem

– At barn med lav psykososial status er mer utsatt enn andre for helserisiko, er en gammel sannhet, sier professor emeritus i psykologi, Willy-Tore Mørck.

– Samtidig ser vi nå i større grad enn før at ei lita gruppe med ambisiøse ungdommer, særlig jenter, møter veggen. De bukker under for presset fra egne ambisjoner og familieambisjoner. Det vil trolig være lurt å se på dette som to ulike problemer. Det ene problemet er at lav psykososial status er en helserisiko. Det andre er at belastninga med høye ambisjoner kan bli for stor, sier han til Utdanning.



Willy-Tore Mørck.

FOTO RBUP NORD

– Vi mer

Sigbjørn Gustad i Nærøy ungdomsråd er ikke overraska over at statistikken viser at langt flere av jentene sliter med stress og psykiske plager.



# Merker at jentene sliter

– **Vi merker** jo at det særlig er jentene som sliter, sier han til Utdanning.

Gustad er elev ved Val videregående skole i Nærøy kommune i Nord-Trøndelag. I den siste Ungdata-statistikken var gjennomsnittsverdiene for psykisk helse dårligere for Nærøy enn for gjennomsnittet både i fylket og i landet. Det fikk ungdomsrådet til å reagere.

– Særlig det dårlige sjølbildet til mange ungdommer stakk ut, sier Gustad.

– Dette utløste et samarbeid mellom ungdoms-

rådet og kommunen om en foredragsserie. Ved begge de to videregående skolene i fylket og ungdomsskolen blei det holdt foredrag om ungdom og psykisk helse. Et fjerde foredrag var retta mot foreldre og andre interesserte.

– Et viktig poeng i foredraga var at du kan være god nok uten å være best, sier Gustad.

Han meiner foredraga var gode og nyttige.

– Men samtidig er det viktig at ungdomsmiljøene kan støtte opp om realistiske forventninger til egen innsats, og støtte dem som sliter, sier han.

– **Ungdomsmiljøene** må støtte opp om realistiske forventninger til egen innsats, understreker Sigbjørn Gustad i Nærøy ungdomsråd.

FOTO LINDAYOLANDA/ISTOCKPHOTO

## Sitater hentet fra «Spør Barneombudet»

Jeg trenger virkelig hjelp for jeg trenger gode karakterer til jeg skal søke på videregående men hele verden stopper opp

Jente 15

Jeg har det ikke bra og føler meg ikke god nok. vet ikke hva jeg skal gjøre

Jente (15)

Livet mitt er relativt OK, men jeg føler at det er dritt.

Jente (16)

Hei jeg sliter med at jeg er redd hele tiden for alt og vet egentlig ikke i det hele tatt osen jeg skal få redd heten til å gå vekk

Jente 14

Jeg er ei jente på 15 år som sliter veldig på skolen & får ikke sove

Jente 15

> Spør Barneombudet er en åpen, men anonymisert e-postadresse der barn og unge kan stille spørsmål. Sitatene er hentet fra kategorien «psykisk og fysisk helse».

# – Kjærleik overvinn ikkje alt

Vintersola flaumar inn i ei stove med friske blomster på alle bord, der Olaug Nilssen tar imot og er sliten.

**TEKST** Kirsten Ropeid | [kr@utdanningsnytt.no](mailto:kr@utdanningsnytt.no)

**FOTO** Silje Katrine Robinson

– **Det er premierebukettar**, seier husdikteren ved Den Nationale Scene i Bergen, og viser takksam til alle blomstrane.

Førestillinga «Stort og stygt» har nettopp hatt suksessrik premiere på teateret inne på Engen i byen, åtte kilometer unna den lyse stova på Bønes.

– Det var så fint, alt saman, både framsyninga og dei gode responsane, men ein kan bli sliten av glede og takksemd òg, seier ho.

Men at Olaug Nilssen er sliten, heng òg saman med årsaka til at ho slutta i det ærerike vervet som ein av to representantar for norske forfattarar i Norsk kulturråd.

– Kvinner skal seie ja, sa dåverande kulturminister Anniken Huitfeldt da småbarnsmora Olaug i 2010 bad om tenkjetid før ho tok imot vervet. Dermed sa Nilssen ja. I 2013 har ho likevel slutta i Kulturrådet og blitt leiar i foreldras arbeidsutval (FAU) ved Tveiterås skole, ein spesialskole i Bergen.

**At ho slutta** som kulturrådsmedlem og blei FAU-leiar, kjem av at ein av replikkane i stykket «Stort og stygt» er sjølvopplevd. «Han kan ikkje vere her,» glapp det ut av ein barnehagetilsett da Olaug henta den eldste av dei tre gutane sine. Han er ni år i dag og storebror til ein seksåring og ein fireåring.

Meir om det snart. Nå set Olaug Nilssen fram te og fersk heimebakt krydderkake, og eg blir både glad og flau: – *Kva med te og krydderkake*, hadde eg svart som ein fleip da Olaug i e-post spurde om eg ville ha mat under intervjuet. Eg

ville vise at eg hadde førebudd meg.

Forfattarskapen til Olaug Nilssen er svært variert, og inneheld mellom anna ein biografi om artisten Sigvart Dagsland. Boka om Dagsland har vore ei uvanleg sterk kjelde til biografens eige liv. Vi lærer at unge Olaug var aktiv i Ten Sing heime i Solheimsdalen i Førde i Sogn og Fjordane, eller Skoddeheimen, som ho i to romanar kallar staden. Framleis kan ho altstemma på Dagsland-songar. Misjonsrørsla stod sterkt i Solheimsdalen, og misjonen smakte og lukta godt av te og krydderkake, fortel ho om seg sjølv i boka om Dagsland.

Vi nyttar kakestunda til oppsummering: Foreldra var lærarar, og dei fekk ei dotter kvart anna år i ti år, til dei hadde fem. Olaug er nest eldst. Ho har vore viss på at ho skulle bli forfattar sidan ho vaks frå draumen om å bli butikkdame.

21 år gammal debuterte ho med romanen «Innstengd i eit udyr». Etter tre godt mottekne bøker til, kom braksuksessen «Få meg på, for faen» i 2005. Ho hamnar som den yngste på Morgenbladet si liste over dei ti viktigaste norske forfattarane fødd etter 1970.

Olaug Nilssen held fram med å skrive tekstar i ulike sjangrar. Oppdraget med å setje saman songar av Bjørn Eidsvåg til framsyninga «Skyfri himmel» på Rogaland Teater blir det ho kallar verdas finaste teaterskole, der ho lærer å skrive dramatik. Ho blir òg leiar av Skrivekunstakademiet i Hordaland.

Imens vart romanen «Få meg på, for faen» >

---

## ● Olaug Nilssen (39)

---

**Yrke**  
Forfatter og dramatiker

**Bakgrunn**  
Fødd i Førde

Medredaktør i store og små tidsskrift

Leiar ved Skrivekunstakademiet i Hordaland 2008-2010

Medlem av Norsk kulturråd 2010-2013

Nestleiar i Forfattarsentrum

Husdiktar ved Den Nationale Scene frå 2016





Far Erik Torp Nilssen og Olaug (nummer to frå høgre) har ein eigen dialog midt i familiefellesskapen. Elles søstrene Hildegunn, Signe og Kristin.



Olaug held yngstesøster Ingvild, og søsterflokkjen i Solheimsdalen i Førde er komplett.

skodespel, og han vart film. Filmen fekk pris for beste manus ved Tribeca Film Festival i New York og Amanda-prisen som beste norske film i 2012.

**I 2011 har** Olaug kjøpt seg ny kjole og gått med høge hælar på raud løpar til premiereframsyningar av filmen. Etter premieren i Førdehuset droppar ho festen. I natta køyrer ho attende til Bergen for å ha møte med pedagogisk-psykologisk teneste dagen etter.

I stova med alle blomane er vi nå ferdige med te og krydderkake.

Stor suksess og stor sorg gjekk parallelt i denne tida. Eldsteguten fekk omsider diagnosen autisme. Det tyder mellom anna at han er svært sårbar, svært krevjande og svært spesiell. Han liknar på toåringen i stykket «Stort og stygt».

– Olaug tok oss med på juleavslutning på skolen til sonen, fortalde Malin Soli da eg ringde. Ho spelar ei av dei to gravide kvinnene i «Stort og stygt» på Den Nationale Scene nå.

Stykket fortel om to unge par, naboar, som bae ventar barn. Det eine paret har ein gut frå før. Og det er han barnehageassistenten meiner ikkje kan vere i barnehagen.

– Olaug kunne ikkje ha skrive stykket utan sine erfaringar. Men handlinga er om dei allmenne kjenslene hos dei som ventar barn; forventningane og redslene, det sjølvoppteke og det kommande ansvaret, seier Malin Soli.

– **Det er feil** i den offentlege oppfatninga som hjelpetiltaka for familiar som vår kviler på. Dermed blir det til at vi kranglar altfor mykje med dei som skal hjelpe oss, slår Olaug Nilssen fast heime i stua på Bønaset.

Desse feila er ein viktig grunn til at forfattaren, trass sterk skrivekløe og både bok- og dramatikkprosjekt på gong, har vore meir sjukmeldt enn arbeidsfør sidan september.

Ein viktig bit av det som er feil, er trua på ein skole for alle, ifølgje mora. Ein skole for dei aller, aller fleste er ho med på. Men nokre sær sårbare ungar treng meir ro og vern enn dei kan få bak eit skjerm Brett i eit vanleg klasserom.

«Kan vi kalle spesialskulen segregering når den gir moglegheit til inkludering i ein fellesskap og fører til venskap som varer livet ut?», skreiv FAU-leiar ved Tveiterås spesialscole Olaug Nilssen i eit innlegg i Bergens Tidende for tre år sidan. Bergen kommune ville leggje ned spesialskolen. Foreldra protesterte og vann. Men dei tapte den etterfølgjande kampen om flytting av skolen.

– Vi har eit stort forklaringsproblem når vi som foreldre skal formidle til politikarar og byråkratar kva desse ungene treng. Kor sterkt dei treng stabilitet, til dømes. Vi blir sterkt emosjonelle, men det har ein grunn!

– Samstundes er det svært provoserande å måtte gå i detalj om barna våre. Eg spør meg rett nok kvifor det skal vere uverdig å fortelje om utfordringane til sonen min. Samtidig konstaterer eg at eg her og nå, som i liknande samtalar, ikkje kjem med konkrete detaljar, seier ho.

Ho trekk pusten og tar tak på nytt:

– Det er så mange heltehistorier om familiar i vår situasjon. Og heltehistoriene, dei er sanne, seier ho.

– Mora som skriv i avisinnlegget at ingen andre enn ho skal bre over barnet hennar om kvelden, ho skildrar ei sann historie. Men vi treng fleire historier, for alle kan ikkje leve opp til desse hel-

tehistoriene. Vår kjærleik og innleving overvinn ikkje alt, avsluttar ho.

**Vi sit ei stund** og ser på blomstrane i solstrimane, før Olaug tar opp ei anna side:

– Det finst eit skjeringspunkt der det som er annleis, slik vår son er annleis, det rører ved noko heilt allmenmenneskelege, seier ho.

– Det handlar, djupast sett, om korleis vi skal leve liva våre. Ingen er annleis i det, seier ho.

Kanskje det er difor den planlagde dokumentararboka om situasjonen til sonen ikkje blir noko av.

– Eg starta med å skrive dokumentar. Men det er jo kunstnar eg er, seier ho.

Difor blir det ein roman. Likevel skal vi ikkje vente oss ei sjølvopplevd, utleverande roman.

– Det må vere nokre grenser. Når eg skriv om sonen min, kan eg ikkje la han kome dårleg ut. Klarer eg ikkje det, har han ingenting å forsvare seg med, seier ho.

Og Olaug er ein omsorgsperson, understrekar den yngre søstera Signe Nilssen.

– Vi er fire systre i Bergen nå, og hos Olaug har vi ein ekstra heim. Det møtest vi, og der deler ho ungene sine, måltida sine og husværet sitt med oss, seier ho.

– *Kvifor vil du rå folk til å lese forfattaren Olaug Nilssen?*

– Fordi ho skriv om aktuelle, spesielle og til tider kontroversielle emne. Ho skriv godt, og eg er viss på at eg ikkje meiner det berre fordi ho er søstera mi. Folk bør lese gode forfattarar som skriv nynorsk, seier Signe Nilssen.

**Utdanning går vidare** inn i forfatterskapen til Olaug Nilssen:

– *Forma i bøkene dine har ofte vore spesiell, med fot-*



**Olaug Nilssen blir** fotografert med Bjørn Eidsvåg i 2006 av di ho har sett songar av Eidsvåg saman til forestilling for Rogaland Teater. Slik lærte ho å skrive dramatik.

FOTO ALF OVE HANSEN, NTB SCANPIX



**Etter premieren på** forestillinga «Stort og stygt» ved Den Nationale Scene har Olaug Nilssen premierebukettar på alle bord heime i stova si.

## «Vi kranclar altfor mykje med dei som skal hjelpe oss.»

notar i romanar og store og små bokstavar. Men har eg rett i mi kjensle av at innhaldet er vanlege relasjonar og allmenne kjensler?

- Ja, det kan du svært godt seie.
- Har eg også rett når eg trur at kvinnene du skriv om; energiske på grensa til det maniske og ganske trongsynte når dei får los på ein idé, dei liknar ikkje så lite på deg?
- Dei gjer nok det.
- Er det da heilt pent å kalle heimstaden sin for Skoddeheimen?
- Eg skreiv dei to bøkene om Skoddeheimen medan eg studerte. Ölvar og Liv i «Vi har så korte armar» har den same sterke bygdeidentiteten som eg hadde da eg forlét bygda. Men det omfattar ei tung oppleving av at bygda er lita og utanfor.

«Leid, milde ljøs, igjennom skodde-eim», syng ho etter ein gammal salme, og avsluttar med at ho er ferdig med dei konfliktane nå.

- Er du blitt bydame?

**Svaret startar med** store armsving og ei lang ramse av nja og njeii.

- Eg skulle gjerne visst om dei som er unge på bygda nå, med Internett og Facebook, kjenner seg mindre avsides enn eg gjorde, svarar ho til slutt.
- Og eg blir oppgitt når bygdefolket hånleg seier «kaffe latte» om byfolk, som svarar blærete med «traktor». Alle veit at desse stereotypiane ikkje treff. Og det er bygdeidentiteten som er under press, ikkje by-identiteten.
- Du har vore i mange råd og styre. Var det i Ten Sing du lærte organisasjonsarbeid?
- Nei, læreplassen var den forfattareigde formidlingsorganisasjonen Forfattarsentrum.
- Vi var generasjon ironi, vi debutantar frå nitti-talet. Alle prosedyrar og ritual med dagsorden og

taletid, slikt som Forfattarsentrum og alle andre organisasjonar må ha, det såg vi på som tomt, rart og teit. Men vi lærte, ikkje minst frå eldre forfattarar med meir politisk erfaring. Det var svært stor skilnad på generasjonane, men eg ser nå at mange av oss har bytta ut ironien med eit større alvor.

- Og så las eg «Tillitsmannen» av Einar Gerhardsen, legg ho til.
- Der står jo alt. Likevel var det ikkje lett, det første året som FAU-leiar, å forstå dei politiske prosessane. Det er jo kunstnar eg er, seier ho igjen.

- *Mitt siste spørsmål er: Korleis har du det med religion?*

Ho forstår kvifor eg spør. I biografien om Sigvart Dagsland skildrar ho korleis det er å ha halde ein dårleg tale ved borgarleg konfirmasjon i Førde. Ho har talt for den første konfirmantgruppa når ho skjønner at ho ikkje har nådd fram, at det er hennar eiga skuld, og at det er ei gruppe til. Ho vurderer å stikke av før andre gruppe. I staden knepper ho hendene og ber til Gud. Og ho blir bønnehøyr. Anden kjem over ho, talen til dei borgarlege konfirmantane gneistrar, og fagnaden etterpå er stor og ekte.

Ho tar ikkje hendinga som eit gudsbevis, og seier at ho tviler sterkt på om ho treng Gud.

- Men eg treng nåden, seier ho
- Nåde og skuld er eit viktig par i livet mitt.
- Da sommarferien tok til nå sist, visste eg at vi hadde ei tøff tid framfor oss, held ho fram.
- Ferie tyder mindre avlasting. I tillegg hadde vi tapt kampen om flytting av Tveiterås skole. Da gjekk eg inn i Johanneskyrkja i Bergen. Frå ein kristen barndomsheim har eg ritual for vanskelege situasjonar. Kvifor og korleis dei kan hjelpe, er ikkje alltid så viktig. Men eg sat lenge der i kyrkja. Det gjorde godt, seier Olaug Nilssen.



### Spørsmålet eg gjerne ville blitt stilt

Kva likar du å høyre på?

Sirkel Sag med Side Brok, rappegruppe frå Ørsta!



# Jeg er vant til å tisse når jeg må!

En journalist planlegger og gjennomfører to skoletimer.

TEKST OG FOTO Sonja Holterman | [sh@utdanningsnytt.no](mailto:sh@utdanningsnytt.no)

**Jeg må huske å tisse først.** Det var en av tankene som dukket opp da jeg meldte meg som lærervikar. En dag i året overtar elevenes foreldre Hasle skole i Oslo. Sønnen min går i fjerde klasse, jeg meldte meg til tjeneste og fikk tildelt to timer. Ikke mye, når man tenker på hvor mange timer læreren må stå foran klassen. Men for meg var 120 minutter og 7200 sekunder ikke lite, men et solid antall sekunder jeg skulle stå foran klassen og få dem til gjøre noe. Dette noe skulle ikke være noe-som-helst. Det måtte være, tenkte jeg, noe ekstraordinært, lærerikt og morsomt.

**Ideer dukket opp,** ble forkastet og erstattet av enda villere planer. De ble også forkastet, heldigvis. Jeg ringte en medmor i klassen som skulle være lærer sammen med meg disse to timene. Hun er utdannet barnehagelærer og jobber i barnehage. Hun kan barn, men hun hadde ikke tid og skulle ringe opp igjen. Det gjorde hun ikke fort nok. Jeg ringte igjen, meldte og ringte. Kan vi møtes? Vi må

**En dag i året** overtar foreldrene ved Hasle skole i Oslo for lærerne. Journalist i Utdanning, Sonja Holterman, meldte seg til tjeneste. Her er hennes historie.





Hvordan ville elevene ta imot meg?

forberede og finne ut hvordan vi skal gjøre dette. Legge en plan.

Hun syntes ikke 7200 sekunder var så voldsomt. Hun ville gjerne at vi skal forberede oss, men kanskje ikke ned til det enkelte sekund og ikke så lenge i forveien. Dette sa hun ikke rett ut, men jeg er ikke dum, jeg skjønnte. Det hjalp ikke å skjønne. Jeg la en plan på egen hånd.

Jeg noterte og justerte, og til slutt så planen slik ut: Elevene skal skrive en bok. På PC. Noen tegner, noen lager plottet, noen lager karakterene og noen skriver. De skal deles inn i tre grupper, og hver gruppe skriver en bok. Tegningene må fargelegges, og de må også tegne omslag til bøkene. Når de er ferdige, renskriver jeg og så printer vi dem ut og gir elevene hvert sitt eksemplar. Temaet skulle være monster.

**Lærerdagen kom**, en onsdag i februar. Jeg pakket veska. La inneskoene nederst, satte mobilen på lydløs og øverst lå planen, skrevet på flere A4 ark.

Jeg er urolig. Ikke veldig, men litt, som da jeg for en del år siden skulle stå på skolerevyscenen. Hvordan ville elevene ta imot meg? Ville de like det jeg hadde å presentere? Var planen min god?

Skoledagen startet klokka 11.45 for meg. Men før det skal jeg ha et planleggingsmøte med kollegaen

min. Klokka 11.05 går jeg inn på personalrommet. Jeg legger fram planen for barnehagelæreren. Hun lytter, ser på planen og notatene mine og kommer med noen innspill.

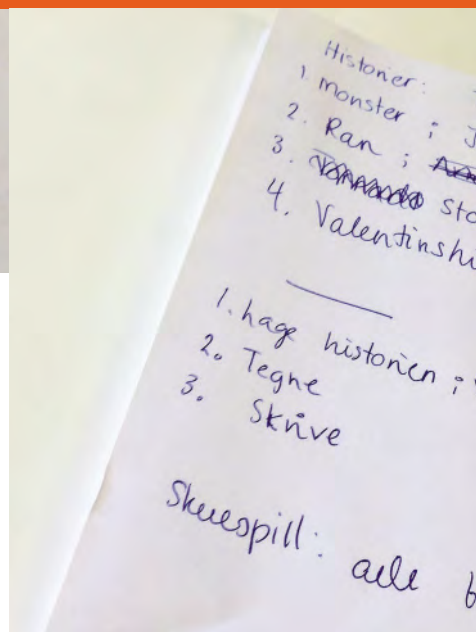
**Blir det litt knapt med tid?** De har ikke datamaskiner. Kunne elevene kanskje få velge om de vil lage bok, eller kanskje heller skuespill eller tegneserie? Gruppene bør kanskje være litt mindre slik at alle får en oppgave? Hun har noen poeng, og vi leter oss fram til utstysrommet og henter ark som erstatter PC-ene. Og tida? To sammenhengende timer. En hel haug med minutter og sekunder. Jeg tror de skal rekke det.

Langfriminuttet starter, vi får tilgang til klasserommet, og jeg oppdager at kateteret er borte. Forrerst i klasserommet står en liten tribune, en tilskuertrapp. Hvor skal jeg stå, og hvor skal jeg legge arkene med planene mine?

Jeg stapper dem i lomma og skyver pultene sammen, to og to. Vi flytter stoler. Det er noe rart her. Flere av gruppene får bare tre eller fire stoler. Vi har laget seks grupper. Og nå ringer det snart inn, og jeg må tisse. Eller egentlig må jeg ikke, men jeg er nødt til å ta den turen på do. Hvis ikke risikerer jeg å måtte løpe fra klassen og rede grunnen for anarki og kaos.



«Var planen min god?»



Kateteret er borte.

**Det får bli seks grupper.** Det går bra, det krever bare enda en liten endring i planen. Den tar jeg på do. Jeg går fort, gjennom hallen og ut på gangen. River i toalett døra, først den ene, så den andre. Låst. Nå rakner planen. Det er snakk om minutter, to eller tre, før skoleklokka ringer og elevene strømmer inn til et klasserom med bare én lærer-vikar og ingen planer. For de ligger i lomma mi, og jeg vet ikke hvor toalettet er.

Personalrommet, tenker jeg, der må det være do. Jeg vet at mange lærere har små arbeidsplasser og at kontorfasilitetene ikke er som dem som, for eksempel, en journalist har. Stort skrivebord, >



«Valentin-gruppa ble litt satt ut da de skjønnte at 'Valentin' ikke var 'Halloween'.»

datamaskin, en god stol, hyller både foran og bak og flere toaletter i nærheten, det har de kanskje ikke, men minst ett do i nærheten må de da vel ha. Jo, det har de, og jeg setter meg. Må ikke tisse, men sitter nå der og endrer planen for timen. Ikke særlig hygienisk kanskje, men må man, så må man, og nå må jeg planlegge.

Jeg rabler fort ned ett tema til. Den onde rektoren. Aner ikke hvor det kom fra, men nå har jeg i alle fall seks ulike tema på planen.

**Klokka ringer, klimprer og durer**, og jeg er på plass i klasserommet. Skal vi ta imot dem i døra? Begge vi lærervikarer stiller oss rett utenfor den smale døråpningen. Elevene kommer gående og stanser. De ser på oss. Hvem skal de hilse på først, og hvordan i all verden skal de komme seg inn i klasserommet når to mødre sperrer inngangen?

Jeg går inn. Stiller meg der kateteret skulle vært. Barnehagelæreren trykker elevene i hånda, presenterer seg og ber alle barna sette seg på tribunen. De gjør det og ser på meg, men jeg ser på planen. Barnehagelæreren skal presentere opplegget og meg, og så skal jeg prate om historiefortelling. Det går bra. De synes det er interessant nok å høre på oss, og de vil gjerne lage bok og skuespill. Elevene bruker litt tid på å samordne stol og pennal, og når det er gjort, ser vi at en gruppe består av bare jenter, en annen har tre gutter og dessuten vil to av dem lage skuespill og én vil skrive bok. Og de fleste vil ha «Den onde rektoren» som overskrift.

De får bytte, og vi ender opp med fem grupper, noe som også var det som sto på planen (den reviderte). Tre grupper vil ha «Den onde rektoren» som tema, en velger «Valentin», og den siste finner på at de skal skrive en bok som heter «Redrum». Valentin-gruppa ble litt satt ut da de skjønnte at «Valentin» ikke var «Halloween». Vi aksepterte både Redrum og Lille Valentin selv om det ikke sto på planen. Så jobbet de. Litt høyllytt. Vi sendte skuespillerne ut i hallen for å øve der. De ble så fornøyd med det at jeg måtte følge etter for å se at de ikke var på vei ut i skolegården for å kaste snøballer uten votter.

**Den ene gruppa** gikk opp på scenen, bak forhenget. Den andre fant et hjørne, i skjul bak garderoben. De skrev replikker, øvde og fordelte roller. Ingen krangling, ingen snøballer og ikke noe kaos.

Inne i klasserommet sitter tre grupper og skriver og tegner. Og diskuterer. Litt høyllytt. Jeg lener meg over gruppebordet og spør om det går bra. Akkurat da ringer mobilen. Jeg har jo selvfølgelig satt den

på lydløs, men duringa fra bukselomma er ikke til å ta feil av. Jeg tar den fram, ser at det er en person jeg veldig gjerne skulle pratet med og lurer på om jeg kunne tatt den? Elevene ser forskrekket på telefonen og så på meg. Jeg trykker bort anropet og putter den tilbake i lomma. Jo, det går bra, sier elevene etter å ha kommet over mobilsjokket. En av dem svarer ikke. Han har sklidd langt ned på stolen og jobber med å gjøre et lite hull i buksa større. «Hva gjør du, da?» spør jeg. «Nei, jeg vet ikke helt hva jeg gjør,» svarer han og drar fingeren ut av buksehullet.

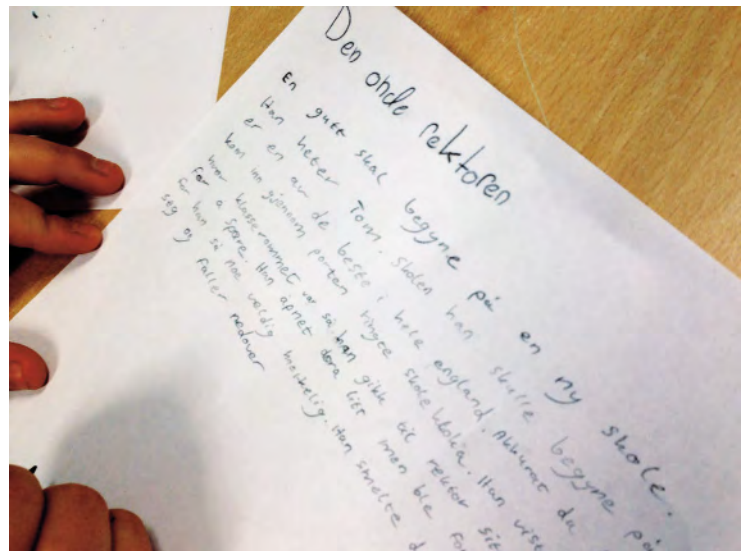
Ikke bra. Jeg ser etter barnehagelæreren, men hun hjelper en annen gruppe. Fort leser jeg starten på historien gruppa har laget og spør gutten som ikke vet hva han gjør om hva han synes skal skje

nå. «Noe skummelt. Noe om at rektor ikke er et menneske, men en varulv.» Jenta som har fått i oppgave å skrive, skriver. Jeg er fornøyd. Nå er alle i aktivitet. Eller? En jente sitter rolig og kikker på blyanten hun har i hånda. «Vil du kanskje tegne varulven?» spør jeg og drar ett av arkene bort til henne. Det vil hun gjerne, men hun vet ikke hvordan en varulv ser ut.

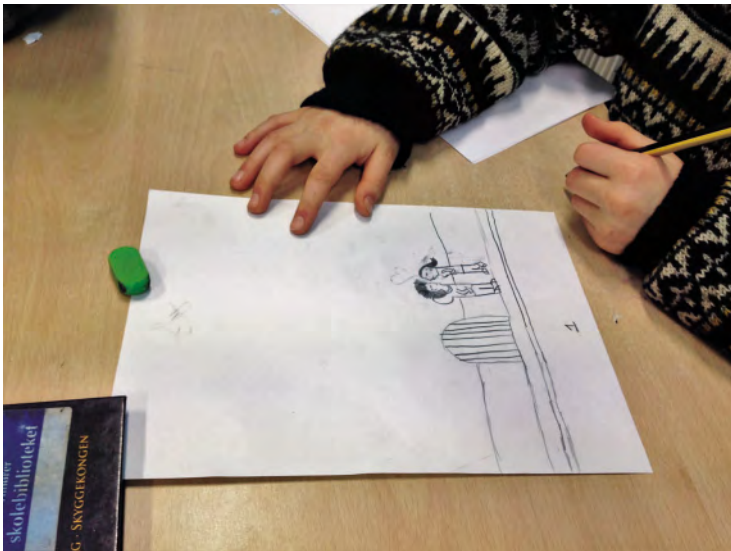
Mobilen, tenker jeg, og drar den opp av lomma igjen. Aldri så galt og så videre. Jeg googler «varulv», får opp masse bilder og legger mobilen foran jenta. Den ene varulven er skumlere enn den andre, grå og sorte og med fæle tenner og definerne magemuskler. Jenta ser på bildene som jeg sveiper foran henne. Plutselig sier hun stopp og: «Den vil jeg tegne.» «Eh, ja, men akkurat den er



Nå rakner planen.



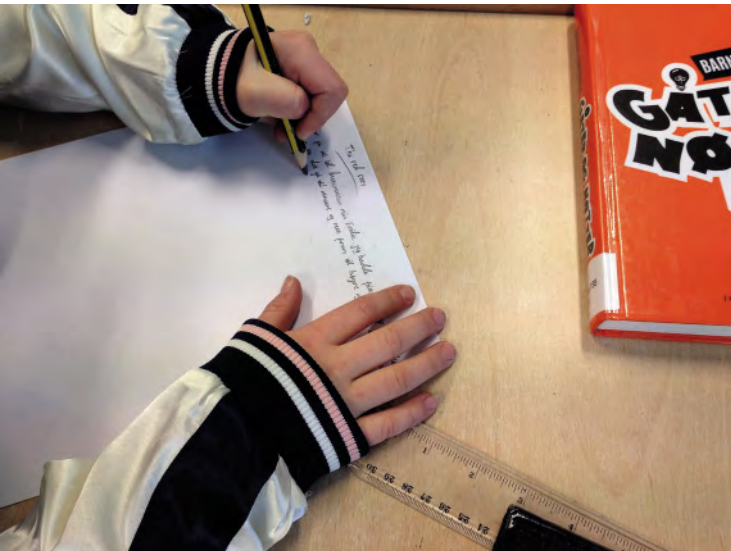
De fleste vil ha «Den onde rektoren» som overskrift.



Akkurat da ringer mobilen.



Tenk om de mister konsentrasjonen?



Barna har en eksemplarisk skoleoppgavelse.

«Dersom man vil at alt man gjør skal være synlig og innbringe umiddelbar respons (helst positiv), bør man ikke være lærer.»

kanskje ikke helt,» og lenger kommer jeg ikke før jenta har dratt til seg både mobilen og arket, og er i gang med å tegne. «Jo da, den passer fint den der,» mumler jeg. Bildet jenta har valgt forestiller ikke noen varulv, men et flaggermus-ansikt. Jeg kan ikke bebreide en jente på ni år at hun valgte en søt flaggermus framfor varulver, men Google kan jeg bebreide. Hva feiler det egentlig Google?

**Jeg trekker pusten dypt** og slentrer ut i hallen. Nå passer det fint å sjekke dramatikerne. De jobber fortsatt, men trenger hjelp til et par replikker. Det får de, for jeg går inn igjen i klasserommet.

Det er fortsatt én time igjen. 3600 sekunder. Tenk om de mister konsentrasjonen eller blir ferdige om 1800 sekunder?

Men de gjør ikke det. Barna jobber og har en eksemplarisk skoleoppgavelse. Det blir ikke kaos eller anarki. Men de blir heller ikke ferdige. Langt ifra. De har skrevet starten på en bok, tegnet to illustrasjoner og skrevet replikker til et skuespill. Men midtdelen og slutten mangler, tre-fire illustrasjoner og innøvingen av replikkene mangler også.

Vi framfører likevel. Barnehagelæreren leser med innlevelse og trøkk, jeg viser tegningene, og to grupper har teaterforestilling (med en jukselapp som går fram og tilbake mellom dem.) Dermed er skoledagen er over. Elevene rasker med seg sakene sine og forsvinner ut, og jeg henter ut arkene med planene fra baklomma.

**Forestillingen er over**, og den gikk bra. Gjorde den ikke? Jeg vet ikke helt. Ingen sa noe, ingen klappet, men det var heller ingen som gråt.

Jeg lærte et par ting: Barn skriver ikke bøker på 7200 sekunder, planer er til for å endres, og det er lurt å tisse før timen.

Men det ble ikke kaos og anarki, og nå kan jeg snart slappe av. Skuldrene vil ikke senke seg, og pusten er fortsatt noe overflatisk. «Det gikk bra, gjorde det ikke?» spør jeg. Og skjønner at dersom man vil at alt man gjør skal være synlig og innbringe umiddelbar respons (helst positiv), bør man ikke være lærer. Journalist passer nok bedre da, tenker jeg og gleder meg til å få tilbakemelding på saken jeg har skrevet om det å være lærer i to timer.



# Petit

*Hilde Eskild*

## Se! Pus!



«Gode avledningsmanøvrer er en eldgammel og nødvendig overlevelseskunst.»

ILLUSTRASJON TOPVECTORS/ISTOCKPHOTO



● **Hilde Eskild**  
lærer, forfatter og forteller  
ARKIVFOTO PRIVAT

**Krokodillene i Australia** kan bli seks meter lange. De største har like stort hode som en kiropraktorbenk. De kan løpe utrolig fort. Krokodillene, altså. Men bare rett frem, så du må beinfly i sikksakk hvis du får en etter deg. Jeg ser kiropraktorens ivrige, buktende arm over ansiktet mitt, og er redd for å få albuen hans i nesa. Akkurat da foretar han en rask og presis bevegelse med hodet mitt, og det knaser i nakken. Jeg glemte helt å stritte imot. «Slapp av i høyre skulder,» sier han, og mens jeg prøver å finne ut hvor høyre er, slår han til igjen. Han vet hvordan jeg har det med høyre og venstre. «Kan du legge deg på din andre høyre side?» sier han når jeg har lagt meg til rette på den krokodillehodestore benken.

**Vår yngste datter** var en liten luring. Rett som det var, pekte hun ut i lufta og sa: «Se! Pus!», og så stappet hun sukkerskjeen i munnen eller løp av gårde med alle jordbærene. «Kan du si: Alt er relativt?» spurte min kjære. Han satset på et intellektuelt og vitenskapelig anlagt barn. «Se! Pus!» sa luringen, og stakk.

**Jeg har opplevd** lærere som tok av på stikkord som v-daler og Ketil Bjørnstad. De holdt det gående i resten av timen og merket ikke at vi spilte poker. Jeg er selv blitt oppholdt av interessante spørsmål på en kant av klasserommet mens det har foregått noe muffens på en annen.

**En eksamenskandidat prøvde** å få meg til å overse svært dårlig engelsk og elendig forbedelse ved å overøse meg med komplimenter på norsk. En elev spurte meg en gang: «Hilde, hvordan får vi deg på viddene, egentlig? Hva liker du å snakke om.» Så satte han seg godt til rette og stirret overdrevent interessert på meg. Det skal godt gjøres å være mer direkte, og mer sleip, enn det!

**Gode avledningsmanøvrer** er en eldgammel og nødvendig overlevelseskunst. Den fungerer i mange situasjoner – fra vonde vondter til kjedelig undervisning. Kiropraktoren min forteller om krokodiller mens han klyper meg i ømme nakkemusklene og røsker i mitt motvillige hode. Han har en «Crocodile Dundee»-venn med mange arr. Både her og både der. Pang! Der satt nakkevirkelen på plass. AU!

**Men neste gang** skal jeg peke ut av vinduet, rope «Se! Pus!» Og så stikker jeg. Tror jeg skal gjøre det i den bråkete fredagstimen også. Eller så skal jeg snakke om krokodiller. Jeg kan mye om krokodiller.

### ● Tilbakeblikk

#### For 50 år siden

Gjelsvik-komiteens forslag:  
Et amputert gymnas?

Den obligatoriske kjerne ser ut til å være lagt vesentlig til første år, som skal være udifferensiert, felles for alle. Det heter at elevene i dette året skal gjøre seg kjent med kravene i den nye skolen og få råd av lærere som følger dem i daglig arbeid med gymnasfag. Spørsmålet er om ikke det første år under disse forutsetninger bare blir et offer på den misforståtte forbrødringsalter – et tiende folkeskoleår flyttet over i gymnasen.  
(Fra lederartikkelen)

#### Den Høgre Skolen nr. 6/1967

#### For 25 år siden

Berlin tar vare på barnehagane

Redsla for ein vesttysk massakre på dei austtyske barneinstitusjonane ser ut til å vere grunnlaus – så langt. I Berlin har SPD-CDU-køalisjonen vedteke at alle kommunale barnehagar for større barn i det tidlegare Aust-Berlin skal halde fram. Det seier pressetalsmann i familie- og ungdomsforvaltninga i Berlin, Thorstein Schiller.  
– Nokre er stengde på grunn av asbestproblem, men politikken er at vi skal ta vare på barnehagane og drive dei med foreldrebetaling på same viset som i Vest-Tyskland, seier Schiller.

#### Norsk Førskolelærerblad nr. 4/1992



# Til angrep på teksten

For et par år siden skulle Erik Dehle jobbe med ei jente som hadde betydelige lese- og skrivevansker.

**TEKST** Ylva Törngren | yt@utdanningsnytt.no

**FOTO** Trym Emil Barca

## ● Erik Dehle (42)

### Hvem:

Lektor med tilleggsutdannelse  
Underviser i norsk, historie og programfaget historie og filosofi ved Ski videregående skole i Akershus.

### Godt å tenke på:

Jeg synes mange ganger det jeg gjør som lærer, har liten effekt. Denne gangen fikk jeg oppleve en elev glede seg over markant fremgang.

**Jenta viste refleksjonsevne** og kunnskapstilfang, ifølge Erik Dehle.

– Hun kunne for eksempel detaljer fra musikkhistorien, om Bach, om Schubert, sier han:

Hans inntrykk var at dette var en pliktoppfylende, moden elev. Hun fulgte godt med, men slet med selvtilliten. Hun hadde opplevd mange faglige nederlag. Prøvene gikk ikke bra.

– Å få beskjeder som «Les ti sider til prøven tirsdag» fra læreren, satte henne helt ut. Hun var fortvilet over hvor mye hun måtte lese.

### Mest realfag

Det de øvde på, én til to timer i uka, var å gå løs på pensum annerledes enn eleven var vant til.

– Vi jobbet med forskjellige fag, mest realfag. Hovedoppgaven var å hjelpe henne å kunne lese til prøver. Jeg prøvde flere metoder før vi begynte med Bison-metoden i september.

– Hva er det?

– Alle lærere kjenner Bison, sier Dehle, men av hensyn til andre lesere ber jeg ham likevel om en innføring.

– I Bison står B for bilder og bildetekster, I for innledning, S for siste avsnitt eller sammendrag, O for overskrifter, N for nøkkelord, sier han.

– Med Bison bearbeider leseren teksten før lesing. Først ser man gjennom kapitlet for å skaffe seg førkunnskap. Man ser på bilder, grafer og bildetekster. Deretter leser man innledningen og spør seg: Hva vil lærebokforfatterne at jeg skal lære? forklarer Erik.

– Sammendrag og konklusjoner er neste post. Det er jo en slags svar, men dem skal man omforme til spørsmål, som om det var forfatterne som spurte. Så leser man overskrifter og endrer dem til spørsmål man må svare på. Til slutt skal man kikke etter nøkkelord.

– Men det ventet vi med, vi tok heller nøkkelordene underveis, sier han.

### – Hun kunne mer enn hun trodde

Det viste seg snart at eleven hadde gode ferdigheter. Hun hadde lært mer enn hun trodde og greide å ta det i bruk. Hun hadde møtt Bison-metoden før, men ikke brukt den. Hun hadde ikke skjont at «dette kan jeg bruke» i lesinga.

– Vi så ganske raskt bedring. En gang over nyttår gikk hun fra 2 til 5 på skriftlig prøve! En stor seier og morsomt å se, sier Erik Dehle.

### Lesemetoder under debatt

Et prosaisk eksempel fra lærerhverdagen er Dehles sluttord om historien.

– Lesemetoder som denne har vært heftig diskutert i mediene. Blant annet NRKs litteraturkritiker Knut Hoem har kritisert norske lærebøker for å være skrevet i kansellistil og være altfor fulle av abstrakte leseteoretiske begreper, sier han og presiserer:

– Han har rett i mye, men metoder kan ha sin misjon! Jeg er ingen talsmann for Bison, men det fungerte altså veldig godt for denne jenta.

Har du opplevd et gyllent øyeblikk som du vil dele med andre?

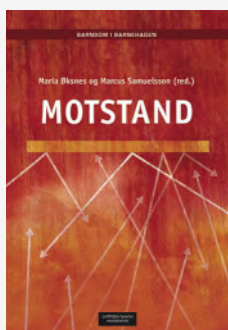
Tips oss! [redaksjonen@utdanningsnytt.no](mailto:redaksjonen@utdanningsnytt.no).

Merk e-posten «Gylne øyeblikk».

# Bøker

**Aktuell bok** ANMELDT AV Kirsten Flaten, Høgskulen på Vestlandet (HVL)

## Forfriskende om motstand



### Motstand

Av Maria Øksnes og Marcus Samuelson (red.) Cappelen Damm Akademisk 2017 185 sider

Kan barns motstand være et ønske om at vi stopper opp og ler litt sammen?

**Dette er en bok** i en serie vitenskapelige antologier og retter seg i første rekke til en lesergruppe innenfor forskningsfeltet barnehagepedagogikk. Intensjonen er å bringe inn tanker som kan påvirke fagfeltet med nye ideer og utvikling. Boken er en samling kapitler med bidragsyttere fra Norge, Sverige og Danmark, som viser at et bredt forskningsfelt er inkludert.

### Motstandsfelt

Barnehagen omtalt som motstandsfelt er et nytt område. For skolen er ikke mot-

stand et nytt begrep, særlig i tilknytning til ungdom og deres aldersmessige naturlige opposisjon. Men å forstå begrepet inn i en barnehagekontekst er nytt. Her antydes det at en revidering av hvordan voksne tolker barns uttrykk, kan være på trappene. Kan barns handlinger utfordre voksnes forståelse og være noe annet enn det de umiddelbart blir tolket som? Filosofen Michel Foucaults utsagn om at der det er makt, er det også motstand, setter et perspektiv her. Den asymmetriske fordeling av makt som automatisk oppstår når voksne og barn er sammen, bør ikke glemmes. John Dewey beskriver motstand som møtested mellom individ og fellesskap, og ser at endring ligger i den kommunikasjonen som oppstår i brytingen.

### Pedagoger som gir etter

Pedagogens eller den voksnes rolle blir sett på i forhold til barn. Det er klart at for voksne er ikke alt barna finner på, like ønskelig. Barn kan synes det er ustyrtelig morsomt å kaste mat rundt seg, selv om voksne gir tydelig uttrykk for at det ikke er morsomt. Ser vi motstanden her? Og ler vi ikke alle av klovnene som kaster kake i fjeset på noen? Pedagoger som tillater for mye, blir fort gjenstand for kritikk fra egne rekker. Hvorfor er det provoserende at voksne tillater barn å bryte regler?

### Barns nei

Hvordan uttrykker barn sine nei? Og hvorfor? Et godt eksempel er fireåringen (s. 73) som aller helst vil leke. Det å være fokusert på lek bør regnes som et sunnhetstegn hos en fireåring. Lek er det viktigste barn i den aldersgruppen kan delta i. Her er gode narrativer som viser hverdagsituasjoner. Å kunne si nei kan være viktig å lære seg for et livsløp. Berit Bae viser et viktig perspektiv – barn gjør motstand fordi det er morsomt. Kan barns motstand være et ønske om at vi stopper opp og ler litt sammen?

### Avsluttende kommentar

Som leser med bakgrunn i forskning opplever jeg boken som et forfriskende pust inn i barnehagen. Ikke minst bringer den en vinkling som kan gi grunnlag for mange gode diskusjoner og aha-opplevelser når det gjelder å forstå barn, deres uttrykk og handlinger. Men jeg stiller meg tvilende til at boken kun har interesse for forskningsfeltet. Tvert om opplever jeg boken som svært tilgjengelig, både språklig og temamessig, for barnehagelærere og andre med pedagogisk bakgrunn. Det er mye i boken som vil anspore til tanker og refleksjoner i en hverdag der man er direkte i kontakt med barn. Ikke minst det lekne elementet som finnes i motstand – det vokser vi aldri fra!



Å kunne si nei kan være viktig å lære seg for et livsløp. ILL. FOTO J. MILLER/FREEIMAGES.COM

## – La barnehagebarna få møte kunsten

**– Ta barns kunstmøter på alvor. Ikke undervurdér dem, men la barna få mulighet til å møte er bredt utvalg av kunstuttrykk, oppfordrer Ann-Hege Lorvik Waterhouse. Hun har skrevet boka «Med kunst i barnehagen».**

TEKST John Roald Pettersen

«Rike kunstopplevelser gir næring til barns undring, fabulering, egen kulturskaping og lek», skriver Ann-Hege Lorvik Waterhouse i sin nye bok «Med kunst i barnehagen», der hun tar for seg kunst som «et mulighetsfelt for faglig pedagogisk arbeid i barnehagen».

– Barn skal få oppleve kunst, av ulik karakter og fra ulike tider. Det slår nåværende rammeplan fast, og det ligger også inne i utkastet til ny rammeplan. Også barnekonvensjonen peker på barns rett til fullt ut å delta i det kulturelle og kunstneriske liv utfra egne forutsetninger. Men hittil har det vært begrenset med litteratur om hvordan barnehagene kan jobbe med dette, så jeg håper å fylle et tomrom og ønsker å inspirere barnehagelærere og barnehageansatte til å jobbe mer reflektert med visuell kunst, sier Waterhouse.

Ann-Hege Lorvik Waterhouse har i mange år arbeidet med barn og kunst i ulike kontekster og har gjennomført flere kunstformidlingsprosjekter i barnehage og museum. Hun har for tiden permisjon fra sin stilling som førstelektor i forming, kunst og håndverk ved Institutt for barnehagelærutdanning ved høgsolen i Oslo og Akershus, og er nå PhD-stipendiat ved Institutt for estetiske fag ved Høgsolen i Sørøst-Norge.

– Du skriver at barnehagene må ta barns kunstmøter på alvor. Hva legger du i det?  
– Med det mener jeg at barn for det første må få muligheter til å møte kunst, og for det andre at de må få møte kunsten på sin egen måte. Barn møter gjerne

kunstneriske uttrykk med undring og åpenhet, ofte i mye større grad enn oss voksne, og det må de få anledning til. For de voksne i barnehagen blir det viktig ikke å legge for mange føringer og å fristille seg fra egen smak og egne preferanser. Og dette er et ansvar som barnehager deler med kunst- og kulturinstitusjoner.

– Kunstens funksjon er mer enn behag, sier Waterhouse.

– Kunst skal pirre og åpne opp for følelser, nysgjerrighet, utforskning og eksperimentering. God kunst skal kjennes på kroppen, skal henvende seg til sansene og til intellektet. Og barnehager som har gitt barn muligheter for ulike møter med kunst, har hatt mange opplevelser av nettopp dét; at barn er sansefulle, nysgjerrige og lar seg inspirere til interaksjoner med kunst. Kunst er også språk!

– Gjør norske barnehager dette? Lar de barn få møte kunst?

– Jeg tror det er veldig variert. Jeg vet at flere barnehager jobber grundig og reflektert med kunst og kunstopplevelser, men det er nok mange som ikke gir barn de mulighetene de burde få. Noe av årsaken kan være at barnehageansatte tror de må vite så mye selv, at de må kunne mye om kunst før de kan ta med barna inn i dette feltet. Men det er ikke nødvendig! Ved mange museer og kunstsamlinger finnes det profesjonelle formidlere, jeg har intervjuet noen av dem i boka, og om man ikke har denne muligheten, så handler det jo først og fremst om å la barna selv få sjansen til å se, oppdage og undre seg – ut fra sine egne forutsetninger. Målet skal ikke være å forstå kunst, men å oppleve kunst. Å være i dialog om og med kunst sammen med barn.

– Derfor er det også viktig at det er variasjon i kunstmøtene, sier Waterhouse. At barn får møte bilder, skulpturer,



Ann-Hege Lorvik Waterhouse.

FOTO PRIVAT

video, performance, folkekunst, design, arkitektur og så videre. I de aller fleste lokalsamfunn vil noe av dette være tilgjengelig, gjennom private eller offentlige samlinger, gjennom kunstuttrykk i det offentlige rom, og ikke minst via internett.

– Vi vet at kunnskaper og ferdigheter som barn tilegner seg gjennom skapende virksomhet, danner grunnlag for utvikling av kreativitet og innovativ tenkning – noe vi i framtida er helt avhengige av. Så i tillegg til selve kunstopplevelsen, er dette viktige perspektiver å ha med seg i arbeidet med kunst i barnehagen, sier Ann-Hege Lorvik Waterhouse.



# Hva virker best på elevenes læring?



● **Øyvind Sørreime**  
Tidligere rektor. Driver  
nå enkeltpersonforetaket  
Ledelse og Læring

FOTO TOM-EGIL JENSEN

Lærerprofesjonen, her forstått som lærerne og skolelederne, samt lærerutdannerne og utdanningsforskerne, har interessant nok ulike tilnærminger til spørsmålet. Faktisk avspeiles det i tilnærmingen en del spenninger mellom ulike deler av lærerprofesjonen.

**Ensidig erfaringsbasert praksis** og en smal forståelse av evidensbasert praksis danner ytterpunkter i tilnærmingene og setter dermed spenningsfeltet. Det er mange riktige svar på spørsmålet. Ett godt svar er at lærer-elevrelasjonen er av stor betydning for elevenes læring. Læringsmiljøet i klasserommet er et annet. Så kan god skoleledelse, tilpasset opplæring, lærernes og elevenes mestlingsforventninger, elevenes selvregulerte læring, formativ vurdering med læringsfremmende tilbakemeldinger, faglige utfordringer som løfter elevene til sin neste utviklingszone, motivasjonsfaktoren, metodevariasjoner inklusive bruk av digitale hjelpemidler, gjennomgående elevmedvirkning i egen læring med mer være gode eksempler på hva det sammensatte svaret om hva som virker best på elevenes læring er.

Hvordan vet vi at dette virker best på elevenes læring? Jo, erfaring og forskning i stor skala sannsynliggjør at dette er viktige grep for økt læring. Men alt virker ikke like godt på hver enkelt elev. Lærerne har derfor et stort ansvar for å gjøre riktige metodevalg som tilpasses elevenes forutsetninger, ut fra egne erfaringskunnskaper om, og ut fra hva utdanningsforskning sannsynliggjør av hva som virker best på elevenes læring.

Derfor er det trist at læringsmodeller, forankret i forskning og pilotert i småskala, og som kunne ha fungert som sentrale kunnskapskilder for lærere og skoleledere, markedsføres som oppskrifter på hvordan man lykkes best med elevenes læring. Læringsmodeller som LP-modellen (modell for læringsmiljø og pedagogisk analyse) til Thomas Nordahl, og flere antimobbeprogrammer, som Olweus, Zero og Respekt, har blitt kritisert for å love for mye. Når effekten ikke samsvarer med løftene, har modellutviklerne hevdet at brukerne ikke har fulgt opplegget, eller oppskriften, for programmet til punkt og prikke, og at effekten dermed er lavere enn forventet.

Faren ved at det gis løfter om høy effekt ved bruk av forskningsbaserte læringsmodeller, og kanskje fra evidensbasert forskning spesielt, er at forskning som profesjonsgrunnlag for lærere

og skoleledere mister troverdighet når løfter ikke innfris. Faren er også at ikke-profesjonelle utdanningsaktører, som politikere og pressgrupper, kan falle for fristelsen til å fatte beslutninger som gjør at skolens tidsressurser og økonomi disponeres helt feil.

Mange av de utviklede læringsmodellene, som LP-modellen til Thomas Nordahl, som PALS-modellen (PALS står for positiv atferd, støttende læringsmiljø, og samhandling i skolen), ART-modellen (Aggression Replacement Training, et strukturert pedagogisk program der det arbeides først med å lære sosiale ferdigheter, dernest med sinnekontrolltrening og så med moralsk resonnering), og andre modeller som Læringsstiler, Flerintelligensmodellen, og antimobbeprogrammer som Olweus, Zero og Respekt; hadde alle stått seg på om de ble presentert og lot seg anvende nettopp som modeller, ikke som oppskrifter, der modellenes teori og metodikk lot seg kople sammen med lærernes og skoleledernes kompetanser, og at modellene med sitt forskningsbaserte grunnlag faktisk kunne inspirere skolene og læreren til å utvikle sin egen metodikk.

Læringsmodeller fungerer trolig best når de kan transformeres, oversettes, til skolens og lærerens egen kontekst. Det gjøres best når læringsmodellene ikke framstår som oppskrifter med løfter om effekter den ikke kan stå inne for, og når skolelederne og lærerne har en oversetterkompetanse som tilpasser læringsmodellene til sitt eget læringsmiljø.

Da møtes utdanningsforskningsresultater med den konstruktivt kritiske tilnærmingen som kreves, etterprøvbareheten, også i praksisfeltet. Og relevante forskningsfunn, også fra evidensbasert forskning, vil få en sentral plass i valg av undervisningsmetoder som virker best på elevenes læring.

«Læringsmodeller fungerer trolig best når de kan transformeres, oversettes, til skolens og lærerens egen kontekst.»



# PISA – et feilretta skole- og maktpolitisk instrument



● **Odd Haugstad**  
Pedagogisk-psykologisk  
rådgiver/faglitterær  
forfatter

FOTO PRIVAT

Når det gjelder den politiske skoledebatten i vårt land, henvises det stort sett til PISA-resultater som om PISAs mål skulle være identiske med skolens mål. Vi har i altfor liten grad en skolepolitisk debatt om i hvilken grad PISA er med å fremme en god skole.

**En tar det nærmest for gitt** at PISA-resultater er et svar på hvordan det står til i skolen. Før PISAs inn- tog i norsk skole hadde man i større grad fokus på skolens hovedmål og hva som er nedfelt i skolelov og læreplan, slik som dannelse, solidaritet, samarbeid ... «gagns menneske». Dette er kvaliteter som dessuten synes å være svært viktige for å klare seg i samfunn og arbeidsliv. Vi har mye forskning som viser slike sammenhenger.

Nå dreier skoledebatten seg i stor grad om test-resultater på PISA, rangeringer og læringstrykk. Begrepet læringstrykk som brukes i denne debatten, hviler etter min vurdering på manglende elementære kunnskaper i læringspsykologi.

## Hva måler PISA?

PISAs forskere er ærlige nok og gjør det klart at de ikke forholder seg til de ulike lands læreplaner. En har i PISA valgt ut fagfeltene matematikk, lesing og naturfag. Det er her interessant å legge merke til at en i stor grad synes å vektlegge resultatene på disse prøvene som et gyldig resultat for hele skolens virksomhet. Resten av skolens fag og mål er holdt utenfor, for eksempel historie, fremmedspråk, praktiske fag og estetiske fag. Sosial læring blir nærmest å betrakte som en hemsko i PISA-sammenheng.

En står derfor overfor en målforskyvning. En målforskyvning som en nå for alvor bør begynne å se nærmere på.

## PISA – OECDs styringsinstrument

OECD har brukt PISA som et internasjonalt styringsredskap. OECDs skolepolitiske innflytelse er blitt større og kraftigere enn noen kunne tenke seg. Etter manges vurderinger har de fleste land i svært liten eller ingen grad drøftet OECDs styringsmakt og styringsmål.

I 2008 kom OECD med sine økonomiske råd for Norge, Economic Survey Norway. Dette er etter min oppfatning råd som kommer klart på kollisjonskurs med det våre sentrale politikere vurderer som gode økonomiske samfunns- og god sosialpolitisk tenkning. En kan lese følgende: «Norge bør øke lønnsforskjellene, og en bør vurdere å øke arbeidsledigheten», for å nevne noe. Når det gjelder målet om en «bedre skole», kan vi blant annet lese: «Satse på større klasser, legge ned flere skoler, vektlegging av mer testing og offentliggjøring av resultater på skole- og lærernivå.» Kanskje har noen skolepolitikere begynt å lytte til disse rådene. Det er kanskje derfor Utdanningsforbundet i disse dager er i gang med kampanjen «Stopp storklassen».

Fra faglig hold har en i flere år advart mot denne «styringsmakta» uten at våre politikere på sentralt hold har tatt dette til etterretning. New Scientist hadde en stor artikkel hvor de henviste til flere internasjonale studier hvor de påviser at det finnes ingen sammenhenger mellom resultater på PISA-tester og det enkelte lands økonomiske konkurransevne. Dette altså i kontrast til OECDs mål når det gjelder deres bruk av PISA.

Dessverre konkluderer de fleste rapportene med at slik PISA-testingen er lagt opp, stenger dette derimot for læring av de viktigste egenskapene som trengs i et samfunn og i et arbeidsliv. Det handler blant annet om sosiale ferdigheter, kreativitet og initiativ. New Scientist hevder videre at PISA virker svært målforskyvende i forhold til de enkelte lands overordnede mål om en god og samfunnsbyggende skole. Elevene blir kanskje flinke til å få gode resultater på PISA-prøver, men dette sier lite eller ingenting om det å klare seg senere i skole-, arbeids- og samfunnsliv.

## Bukken og havresekken

PISA er et stort internasjonalt prosjekt. Arbeidet med PISA har vært ute på anbud der ulike gruppe-

ringer har konkurrert. Det var derfor en stor overraskelse i flere faglige leirer da konsernet Pearson Inc ble tildelt ansvaret for testingen i 2015 for viktige deler av PISA. Pearson er verdens største aktør innen det globale utdanningsmarkedet. Selskapet eier dessuten Financial Times og The Economist. Det har dessverre utrolig nok vært stille rundt denne problematikken.

Pearson har vokst mest når det gjelder tester og analysemateriell og er verdensledende når det gjelder læremidler fra barnehage til universitet. Pearson vil gjennom PISA skape et globalt behov for tester og undervisningsmateriell. PISA-engasjementet er derfor ei gullgruve for Pearson. Dette er et klassisk eksempel på bukken som passer havresekken. Det vil si at gjennom PISA skaper Pearson-konsernet et behov (eller definerer problemet), og i neste omgang selger de selv «behandlingsprogrammene».

## Trenger å rydde i eget hus

Det er på tide at vi her i landet (våre sentrale politikere) ser hva som er i ferd med å skje i forhold til våre skolelover og læreplaner. All internasjonal forskning synes å vise at PISA har maktpolitisk styringskraft på skolens virksomhet i en slik grad at det skjer en klar forskyvning bort fra vedtatte norske skolepolitiske mål. Dessuten er ingen i tvil om at mange lærere nærmest blir presset til å bruke verdifull tid til å trene på PISA-oppgaver. «Teaching to the test» er derfor blitt mer vanlig enn mange er villige til å innrømme.

Vi trenger blant annet i større grad å fokusere på skolens sosiale verdigrunnlag som ligger implisitt i skolelov og læreplaner. Vi bør frigjøre oss fra PISA-kulturens instrumentalisme og i større grad fokusere på og evaluere gode pedagogiske programmer som er med på å fremme skolens mål og helhetskultur.

Slik det er i dag, løper vi etter PISA-resultatene og tror at PISAs resultater viser det reelle bildet av en god skole. En god skole blir dessverre veldig ofte identifisert med gode PISA-resultater, ikke bare av politikere, men også av industriens folk.

Lederen for NHO hevder blant annet med henvisning til PISA – sitat: «middelmådige resultater kan ikke aksepteres av næringslivet». PISA-konkurransen er blitt et panisk kappløp om å være best, mot et mål som en for lengst har innsett har en tvilsom sammenheng med hva som bør være en god skole.

● Til kronikken «Uteskole – hvorfor det?» i Utdanning 04/2017

## Uteskole og læring

I sin kronikk «Uteskole – hvorfor det?» i Utdanning nr. 4 i år siterer Hanne Kummeneje Kilskar fra en artikkel av Arne Nikolaisen Jordet, førsteamanuensis ved Høgskolen i Hedmark. Han



Når uteskole begrunnes med mål og innhold fra alle fag mer eller mindre tilfeldig, og en utvikling av barnet mer generelt, kan resultatet fort bli at ingen faglige mål blir realisert, skriver Gerd Inger Moe.

ILL.FOTO ERIK M. SUNDT

definerer uteskole slik: «Uteskole er en måte å arbeide med skolens innhold på hvor elever og lærere bruker nærmiljøet og lokalsamfunnet som ressurs i opplæringen – for å supplere og utfylle klasseromsundervisningen.»

I artikkelen blir det beskrevet blant annet at «Inne i klasserommet jobber elevene ofte alene eller parvis. Det er ikke alltid så mye rom for prat og samhandling, og de lærer ikke så mye av hverandre. Vi vet at barn lærer best gjennom handling og ved å prøve ut ulike måter å gjøre ting på, noe som gjerne er lettere hvis en jevnaldrende elev forklarer eller viser. Den som forteller eller forklarer og viser for andre, lærer også mye.»

Mange lærere vil ikke kjenne seg igjen i at elever ikke samarbeider og lærer av hverandre inne i klasserommet. Læreren har ansvar for å organisere læringen slik at det skjer, og slik at klassen blir et lærende fellesskap. Samarbeid er derfor ikke noe særegent som foregår i uteskole, ei heller begrepslæring, konfliktløsning eller relasjonsbygging, slik det er beskrevet i artikkelen. Dannelse, verdiformidling, trening i konfliktløsning, utvikling av respekt og toleranse med mer er overordnede mål i læreplanen og omfatter alle fag uansett om det undervises inne eller ute.

Undervisning ute bør foregå når det er hensiktsmessig og begrunnet ut fra Kunnskapsløftet. Naturfag med kunnskap om trær, blomster, insekter, naturen som forandrer seg ved ulike årstider med mer bør formidles ute dersom det er mulig. Utetimer i gymnastikk og andre fag kan også være den beste måten å arbeide med skolens innhold på for økt læring og opplevelse.

Når uteskole begrunnes med mål og innhold fra alle fag mer eller mindre tilfeldig, og en utvikling av barnet mer generelt, virker det hele noe useriøst. Resultatet kan fort bli at ingen faglige mål blir realisert.

Hvis 20 prosent av undervisningstiden brukes ute hver uke, skal man ha de faglige svake elevene i tankene og gjøre opp et regnskap over hvordan timene anvendes. Hvilke faglige og sosiale mål oppnås? Hvilke fag integreres, og hvilke faller helt utenfor? Hvilke fag er viktige for hvem? Dette er lærerens ansvar å ha oversikt over.

**Gerd Inger Moe**  
Sandnes

● Til «Annenhver lærer har mislikt en elev»



Hvis halvparten av alle lærere, etter å ha opplevd titusenvis av elever, fortsatt ikke kan si at de har mislikt én av dem én gang, er jo det helt fantastisk, skriver Greger Steen.

ILL.FOTO ERIK M. SUNDT

## Fantastisk

Annenhver lærer har mislikt en elev, viser en undersøkelse gjennomført av Opinion blant lærere og barnehagelærere på oppdrag fra bladene Utdanning, Yrke og Første steg. I undersøkelsen, som omtales på Utdanningsnytt.no 28. februar, oppgir annenhver lærer at de har opplevd å mislike en elev.

Til ovennevnte vil jeg si, at om halvparten av alle lærere, etter å ha opplevd titusenvis av elever, fortsatt ikke kan si at de har mislikt én av dem én gang, er jo det helt fantastisk.

**Greger Steen**

## Et tolknings- spørsmål

Jeg tror nok at noen har tolket spørsmålene i undersøkelsen annerledes enn andre. Noen har muligens tolket det som hvordan de opplever barnet, mens andre har tolket det som en aktiv handling. Jeg har hatt et par elever som jeg har «mislikt», selv om jeg ikke ville brukt et slikt ord i en slik sammenheng. Som den profesjonelle part er det særdeles viktig at man er bevisst på dette og hvilke signaler man sender ut til barnet det gjelder og også de andre i gruppen/klassen.

Jeg husker fra mine yngre dager at mange lærere på ungdomsskolen min tydelig hadde sine favoritter og «tapere». Jeg håper og tror at flere lærere er mer bevisst på dette nå.

**Espen Johansen**



## Har du mykje på hjartet?

Det er du ikkje åleine om. Utdanning tek imot store mengder kortare og lengre debattinnlegg, innspel og kronikkar. Men det er trengt om plassen. Difor går det ofte lang tid før tekstane kjem på trykk, nokre gonger så lang tid at dei vert uaktuelle. Vårt tips er: Skriv kort! Held du debattinnlegget ditt på under 2500 teikn (tal på teikn inklusive mellomrom), er sjansen større for å få plass. Redaksjonen set retten til å kutte i innlegga som vilkår.

For innlegg på innspelplass er lengda 3000-10.000 teikn, og kronikkar kan ha ei lengd på mellom 12.000 og 17.000 teikn.

Redaksjonen tek imot debattstoff på denne adressa: [debatt@utdanningsnytt.no](mailto:debatt@utdanningsnytt.no)

### ● Til «Elever med selvmordstanker ønsker å gå på skolen, og de trenger å lykkes»

## Læreren som livredder

I hver klasse på videregående skole sitter det tre elever som har prøvd å ta livet sitt. Enda flere har tenkt på det. Mot til å spørre direkte om selvmord, kan redde liv, heter det i innspillet til Karen Elise Ringereide, seniorrådgiver ved Ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging. Det ble publisert på Utdanningsnytt.no 24. februar 2017.

Hun trekker frem skolen som en nøkkelarena for påvirkning av barn og unges psykiske helse og livskraft, særlig når det gjelder forebygging av selvmord.

Har den nyutdannede læreren forutsetninger for å være en slik livredder? I august sto jeg med hjertet i halsen før møtet med klassen jeg skulle være kontaktlærer for. Ved inngangen til skolen møtte jeg 22 sekstenåringer, minst like spente som meg. Lite visste jeg om hvilke utfordringer de bar inni seg og hvordan jeg skulle håndtere disse.

Ringereide trekker frem skolen som en helt unik arena når det gjelder påvirkning av barn og unges psykiske helse, nettopp fordi de aller fleste ungdommene oppholder seg der store deler av dagen, fem dager i uka. Som kontaktlærer har jeg et særskilt ansvar for mine elever, men alle som har arbeidet i skolen, vet at det at ungdommer åpner seg, like gjerne kan skje til en faglærer som har strukket ut en hånd. Er en nyutdannet lærer, kontaktlærer eller ei, godt nok rustet til å legge merke til, snakke om og følge opp elevene som strever med psykiske utfordringer?



Er en nyutdannet lærer godt nok rustet til å legge merke til, snakke om og følge opp elevene som strever med psykiske utfordringer? spør Ingeborg Madsen Sveen.

ILL. TONE LILENG

I de sju månedene jeg har jobbet som lærer, er det mangt jeg skulle ønske hadde blitt snakket mer om i utdanningsløpet: hva en pedagogisk rapport er, hvordan forme individuelle opplæringspla-

ner og hvordan best mulig tilrettelegge for elever med lærevansker. Var dette viet mer oppmerksomhet i utdanningen, ville «praksissjokket» vært mindre for nyutdannede lærere.

Det aller mest fraværende emnet under praktisk-pedagogisk utdanning, er likevel psykisk helse. At lærere ser ut til å mangle kompetanse her, trekkes også frem av Ringereide. Hun skriver «når lite skjer, handler det ikke om manglende vilje, men opplevelsen av å mangle kunnskap». Og manglende kunnskap om psykisk helse er en sentral utfordring for dagens lektorutdanning. Én enkelt forelesning og artikkel om barn og unges psykiske helse i utdanningsløpet er ikke tilstrekkelig for å sette lærere i stand til å se etter fare-signaler og støtte ungdommene som trenger det.

Vi må styrke fokuset på psykisk helse i lektorutdanningen gjennom samtaler, praktiske eksempler og mer kunnskap. Som faglærer må du forholde deg til gutten som nettopp er tilbake etter å ha prøvd å ta livet sitt, til jenta som har opplevd incest, til ham bakerst i klasserommet; ukonsentrert fordi han gruer seg til å dra hjem. Det må undervises i psykisk helse i mye større grad. Å tro at lektorer først og fremst skal være fagek-spertter, hindrer nemlig læreren i å virkelig gjøre en forskjell og i verste fall i å redde liv.

**Ingeborg Madsen Sveen**  
lektorstudent ved Universitetet i Oslo og lærer i videregående skole

### ● Språk

## Norsk Målungdom vil ha Vipps på nynorsk

Heile 105 norske bankar melde i februar at dei skal gå saman med DNB om å utvide mobilbankenesta Vipps. Appen også må kome på nynorsk. Vipps, som gjer at du kan overføre pengar frå mobilen med få tastetrykk, er allereie ein populær teneste med om lag to millionar brukarar. Når bankane no skal samarbeide, aukar truleg brukartalet.

I dag finst Vipps berre på bokmål. Det meiner Norsk Målungdom er problematisk. Fleire av bankane som no har gått saman med DNB om

Vipps, ligg i nynorskrområde. Desse bankane, til dømes Sparebanken i Sogn og Fjordane og Sparebanken Vest, nyttar ofte nynorsk i marknadsføring og i til dømes nettbanken.

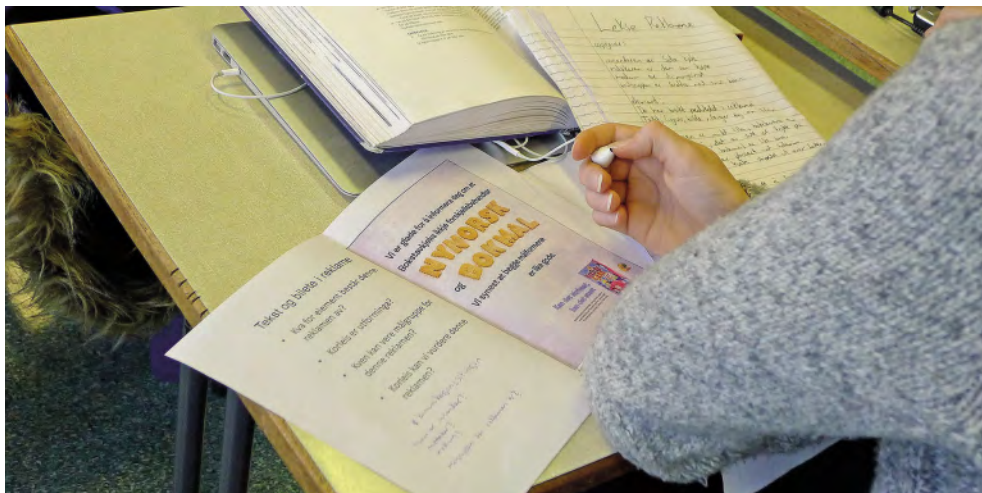
No vil Norsk Målungdom at bankane som nyttar nynorsk, skal bidra til den språklege jamstillinga i Noreg. Me vil at nynorskbankane skal gå saman og krevje at DNB utviklar eit nynorsk språkval i appen, så alle som vil kan bruke nynorsk også når dei overfører pengar.

Bankane får her ei fin moglegheit til å vise språkleg medvit, styrke det norske språk mangfaldet, og til å tilpasse tenesta til brukarane sine. Mange av dei potensielle Vipps-brukarane skriv på nynorsk til vanleg. Det er viktig at desse får halde fram med å møte språket sitt i banken. Mykje kunne vore løyst med ein språkvalsfunksjon. Vipps oss nynorsk!

**Synnøve Marie Sætre**  
leiar i Norsk Målungdom

● Norsk

## Hva er galt med norskfaget?



**Kunne vi bare** få en ny og bedre læreplan snart, fortsetter jeg gjerne som norsklærer, skriver Live Stokstad.

ILL.FOTO JOHN ROALD PETERSEN

Dagens læreplan og eksamensordning i norsk gjør det hardt å være norsklærer. Behovet for en slankere og bedre strukturert læreplan kjennes daglig. Hva skal bort? Som kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen uttalte i Parkteatret nylig: Det skal være en spenning mellom de ulike komponentene i faget. De tre ligger fast: Ferdigheter, fagkunnskap om tekst/tekster, personlig dannelse i forpliktende fellesskap. Innenfor et fast antall timer, hvordan balansere hensynet til like standarder med lokal frihet for den enkelte lærer og klasse?

Fire ønsker for ny læreplan:

1. Gjør de to/tre åra med norsk i videregående skole mer forskjellige! Da vil elevene tydeligere kunne oppfatte progresjon i faget. Videregående trinn 2 (vg2) på studieforberedende kunne gjerne være et nynorsk-år, og vg3 kunne være året for kritisk lesing og skrivning som forberedelse til videre studier. Hele veien må læreverkene bli bedre når det gjelder skrivemetodikk.

2. Knytt læreplanmålene tydeligere til hvert sitt år og hver sin disiplin i faget! Slik sikres lik vurderingspraksis.

3. Gå bort fra tre karakterer per elev per termin per år! Vi drukner i retting, og det gjør ikke elevene flinkere. I dag styres opplæringa av det å skaffe karaktergrunnlag. Vi burde heller få inn dybdelæring og prosessorientert skrivning.

4. Gi rom for lokalt vedtatte mål i lokale læreplaner! Slik støttes hver skole i det å finne sin

beste form i sin (lokale) sammenheng. Én skole styrker seg i skogbruk og grønt skifte, en annen idrama, en tredje i digital utvikling, og så videre.

Kanon må inngå i den faste delen av læreplan. Det at alle unge i landet har noen få felles tekstreferanser, er viktigere enn hvilke navn/tekster som (ikke) står der. Norsklærerne er praksiseksperter når det gjelder norsk ungdom og det norske, og har ikke problemer med å blåse liv i den eldre Edda, Ludvig Holberg, Henrik Wergeland, Camilla Collett, folkeeventyr, Ivar Aasen, Henrik Ibsen, Amalie Skram, Sigrid Undset, Knut Hamsun.

Språket i både skjønnlitterære tekster og sakprosa bør være modernisert. Lista skal ikke være lang, men alle skal inngå i løpet av ungdomsskolen og vg1.

Læreverkene (særlig studieforberedende) synes jeg ofte gjør for mye ut av litteraturhistorien, og jeg irriterer meg ofte over unødvendig akademisk språk. Men jeg vet at gode lærere legger tekstene i seg sjøl til grunn for samtale og skrivning, enten det er sakprosa eller skjønnlitteratur, og gode lærere skaper mening sammen med elevene sine. Kunne vi bare få en ny og bedre læreplan snart, fortsetter jeg gjerne som norsklærer.

**Live Stokstad**

norsklektor ved Nord-Østerdal videregående skole

● Høyere utdanning

## Vi støtter Ungdomskravet 2017

Studenter og høyere utdanning skal prioriteres i kommende stortingsperiode. Det er Ungdomskravet 2017 til høstens stortingsvalg. Samtlige ungdomspartier og studenter står bak kravet, Pedagogstudentene selvfølgelig også.

Vi forventer at partiene vil prioritere høyere utdanning i kommende stortingsperiode. Vi mener studiefinansiering skal gjøre det mulig å være heltidsstudent. Å øke studiestøtten til minst 1,5 ganger grunnbeløpet i folketrygden og utbetale denne over 11 måneder, mener vi er et essensielt grep.

Vi forventer nå at partiene lytter til ungdomskravet. Høyere utdanning må bli prioritert i neste stortingsperiode.

Dette er Ungdomskravet 2017:

Norske politiske ungdomsorganisasjoner mener studenter og høyere utdanning må prioriteres i den kommende stortingsperioden og står samlet bak følgende krav:

- Studenter psykiske helsevern må styrkes gjennom økte statlige tilskudd.
- Det skal prioriteres tilskudd til bygging av nye studentboliger i et enda større antall enn i dag, med et mål om minimum 20 prosent nasjonal dekningsgrad.
- Studenter skal ha mulighet til å studere fulltid ved at opptrappingsplanen til 11 måneder studiestøtte fullføres og at studiestøtten økes med mål om 1,5 G.

Ungdomskravet støttes av AUF, Unge Høyre, Fremskrittspartiet Ungdom, Senterungdommen, KrFU, Rød Ungdom, Unge Venstre, Grønn Ungdom, Sosialistisk Ungdom, ANSA, Tekna Student, NITO Student, Norsk Sykepleierforbund - Student, Norsk medisin-studentforening, LO Ung og Pedagogstudentene.

**Silje Marie Bentzen**

leder i Pedagogstudentene i Utdanningsforbundet

## ● Intensivoppfølging

# En ny lærerrolle i Oslo

Elever som blir hengende etter, trenger intensivoppfølging, ikke spesialundervisning.

I norsk skole har vi tradisjonelt sett gitt elever som blir hengende etter spesialundervisning. Men er det nødvendig å sette i gang utredninger, gjøre formelle vedtak, lage individuelle opplæringsplaner og gjøre elever til «paragrafbarn» bare fordi de trenger ekstra oppfølging?

Det er en normalsituasjon at en del elever i hvert kull er forsinket i sin språkutvikling, at en del elever ikke knekker lesekode og at noen ikke lærer seg de ulike regnemåtene. Slik kommer det sannsynligvis alltid til å være, og vi bør ikke se på det som et problem. Problemet oppstår hvis vi ikke gjør noe med det tidlig. Likevel har vi ofte i norsk skole heller satt elevene i utredningskø hos pedagogisk-psykologisk tjeneste enn å gjøre skolene i stand til å gjøre jobben selv.

I Oslo er Arbeiderpartiet og byrådet nå i gang med å adoptere en av finsk skoles største suksesser. Vi prøver ut intensivoppfølging som et alternativ til spesialundervisning på 1.-4. trinn. Intensivoppfølgingen retter seg mot elever som trenger ekstra trening i livsferdigheter som språk, lesing, regning og skriving, og som ikke nødvendigvis har langvarige hjelpebehov.

I stedet for å sende elevene på utredning hos pedagogisk-psykologisk tjeneste, setter vi i gang intensivoppfølging med en gang. Oppfølgingen gis

i små grupper 30-60 minutter hver dag gjennom noen uker. For å få det til, ansetter vi to-fem ekstra lærere ved 34 skoler. Lærerne går ikke inn som ordinære klasselærere, men konsentrerer seg utelukkende om intensivoppfølgingen og blir eksperter på å hjelpe elever som trenger det lille ekstra. Intensivoppfølgingen gjør at det er i ferd med å utvikles en ny lærerrolle i Oslo-skolene.

Selvfølgelig skal elever med langvarige hjelpebehov og diagnoser få spesialundervisning. Men vi må klare å gi oppfølging i livsferdigheter lokalt på hver enkelt skole uten utredninger og vedtak. Det er på tide å tenke nytt, avgrense dagens spesialundervisning til de som virkelig trenger den og innføre intensivoppfølging som et nytt lavterskeltilbud ved hver enkelt skole. Da vil skolen være rustet til å møte et større mangfold enn i dag, og gi flere det grunnlaget de trenger for å gjennomføre et helt skoleløp.

### **Tone Tellevik Dahl (Ap)**

byråd for oppvekst og kunnskap  
Oslo kommune

**I Oslo er Arbeiderpartiet og byrådet** nå i gang med å adoptere en av finsk skoles største suksesser. Vi prøver ut intensivoppfølging som et alternativ til spesialundervisning på 1.-4. trinn, skriver byråd Tone Tellevik Dahl.

ILL. FOTO JØRGEN JELSTAD



## ● Krimtatarene

# «De er Krims evig forfulgte»

Overskriften strammer verken fra Aftenposten eller Kiev post, men Klassekampen den 6. mars 2017. I en artikkel intervjues tatarlederen Mustafa Dzemiljev om tatarenes situasjon tre år etter den russiske annekteringen av Krim. Dzemiljev, som også er parlamentsmedlem i Ukraina, ble i april 2014 pålagt innreiseforbud til Krim fram til 2019. Kona bor fortsatt på Krim, men får ikke pensjonen sin utbetalt fordi hun ikke vil bli russisk statsborger.

Mustafa Dzemiljev gikk av som formann for krimtatarenes parlament, Mejlis, i 2013. I dag er parlamentet forbudt og stemplet som en ekstremistorganisasjon, og uavhengige krimtatarske

medier er også stengt. Mange blir forfulgt, hevder Dzemiljev, som også mener at intens undertrykkelse skal få krimtatarene til å flykte fra Krimhalvøya. Ifølge organisasjonen Crimea SOS har opp imot 20.000 krimtatarer foreløpig flyktet fra halvøya, 34 sitter i fengsel, 14 er kidnappet eller forsvunnet, mens ni er døde.

Amnesty International kritiserte i desember 2016 en rekke forhold etter Russlands annektering, blant annet innføring av russisk lov på Krim samt forbudet mot Mejlis. Reaksjonen i avisa Klassekampens spalter lot ikke vente på seg. «Hvem skal man tro på?» spurte en leser den 7.

mars, og viste blant annet til en artikkel av Bjørn Nistad i februarnummeret av Ny Tid. Her til lands kan en mene og hevde, innenfor straffelovens grenser, hva en vil om utenriks- og innenrikspolitiske spørsmål. I Russland er nok situasjonen en helt annen, for å si det pent, for eksempel å formidle en artikkel på det sosiale mediet V Kontakte om at Russland invaderte Polen i september 1939. En slik handling førte som kjent til en bot på 200.000 rubler, etter en dom i Russlands høyesterett! Kilder: Klassekampen, Ny Tid og www.nrk.no.

**Nils Tore Gjerde**

● **Fattige elever**

## SV og de fattige

Omsider tar noen tak i fattigdoms-problematikken i kongeriket. SV vil skreddersy barnetrygden slik at den fanger opp fattigdommen i barnefamiliene, særlig blant alenemødre.

Det var jammen på tide med forslag om praktiske tiltak etter all oing og akking over de fattige og deres uverdige situasjon i verdens rikeste land.

Politikerne mangler evnen til å ta inn over seg den vonde følelsen fattige barn har etter sommerferien når de får høre om kameratenes opplevelser fra verdensspennende reiser, Legoland og Disneyland. Hva har du gjort? spørres de fattige. Jo, jeg har vært med mora mi. De heldige har vært på sommerleir i Oslofjordens øyrike.

Det er så stor forskjell på fattige og rike foreldre og barn i dette landet

at man kan bli forbannet av mindre. Men nå har SV forstått urettferdighetene og tatt mål av seg til å gjøre noe med det via barnetrygden. De som ikke 100 prosent støtter SV i denne sak, bør bli sittende med svarteper og i tillegg skjemmes. Det eneste som står i veien slik jeg ser det, er hvis KrF kommer trekkende med kontantstøtten for å sause til et ryddig forslag fra SV. Kontantstøtten er en annen skål, og har ingenting med barnetrygd-diskusjonen til SV å gjøre. Klarer SV og politikere med etisk gangsyn å bedre økonomien for de fattige foreldre og barn i vårt samfunn, vil de fortjene respekt og heder for sine politiske løsninger fra oss all nordmenn.

**Bjørn Olsen**  
pensjonert adjunkt



**SV vil skreddersy** barnetrygden slik at den fanger opp fattige barn. Det er på tide, skriver Bjørn Olsen.

ILL.FOTO JØRGEN JELSTAD

● **Til «Vi etterlyser et mer nyansert syn»**

## Spørsmål til Thomas V. Danielsen

Jeg har noen spørsmål og kommentarer til innspillet «Vi etterlyser et mer nyansert syn» i Utdanning nr. 5/2017 (Skolebidragsrapporten) av Thomas V. Danielsen.

Her kommer Danielsen, på vegne av flere, med noen påstander han bør utdype nærmere.

Påstand 1: «Historisk sett har elevenes læringsutbytte og skoleutvikling basert seg mye på tro og antagelser».

Kan du framskaffe «objektive data» som underbygger denne påstanden? Statistisk sentralbyrå kan sikkert gi deg oversikt over utviklingen av eksamensresultater «i historisk tid» fra ungdomsskolen og videregående skole. Der vil en kanskje også se om reformene, undersøkelsene og rangeringene i skolen har hatt den tilsluttede effekt på «læringsutbyttet». Vil du karakterisere læreres nitide og samvittighetsfulle elevsamtaler, obser-

vasjoner, faglige oppdatering, planlegging, undervisning, utarbeidelse av prøver, retting, vurdering, loggføring med mere, gjennom flere tiår som «tro og antagelser»?

Påstand 2 (påstand om en påstand): «Man gir næring til den eldgamle påstanden om at verdien av at den enkelte lærers antagelser og tidligere erfaringer trumfer alle objektive data».

Kan du verifisere at det eksisterer en slik «eldgammel» overbevisning rundt omkring på de mange lærerrom i landet? Og hva legger du i begrepet «objektive data»? Hva er det som er så «objektivt» ved for eksempel kvantitativ forskning? Min gamle professor i statistikk sa at «statistikk er den beste måten å drive kvalifisert gjetning på». Gjennom mitt vel 40-årige liv som lærer har jeg aldri møtt denne eldgamle overbevisningen blant mine kolleger. Tvert imot har de vært preget av ydmykhet og

nysgjerrighet overfor både «objektive data», elevs læring og integritet og egne faglige og sosiale erfaringer. Men dette er vel bare «tro og antagelser» (syning) og ikke «kvalifisert gjetning»?

Påstand 3: «Vi vil imidlertid påstå at kvaliteten på lærerens skjønn blir betraktelig bedre dersom det kan justeres og analyseres i sammenheng med objektive data».

Vil du påstå at dette ikke allerede skjer rundt omkring i Norges land i dag? Jeg er glad for at du ikke skriver de siterte påstandene på vegne av lærerne ved Frogner skole og kultursenter. De hadde neppe blitt med på formuleringer av den type du serverer om dem.

**Roald Killingbergtrø**

# Rett på sak

## ● Politikk

### Innfør gratis barnehage, skrot kontantstøtten

I Venstres programforslag går man inn for å avskaffe kontantstøtten, inntektsdifferensiere barnetrygden og innføre gratis barnehage. Flertallet i utvalget går inn for å avskaffe kontantstøtten, gradere barnetrygden og innføre gratis barnehage og skolefritidsordning (SFO).

For Venstre handler gratis barnehage om å bekjempe barnefattigdom og å gi flere barn en best mulig start på livet og på videre skolegang og utdanning. Det fortjener barna, uansett hvordan står til med foreldrenes økonomi. Derfor bør vi vurdere å gjøre barnehage gratis. Barn som går i barnehagen, lykkes bedre på skolen og har lavere risiko for frafall senere i utdanningsløpet.

I budsjettforhandlinger med regjeringen har Venstre allerede fått gjennomslag for at rundt 25.000 barn har fått gratis halvdagsplass i barnehagen og rundt 50.000 barn i lavinntektsfamilier har fått vesentlig lavere barnehagepris. For oss handler det om å gi barn en best mulig start på livet. I tillegg har Venstre gjennom budsjettforliket satt i gang en rekke forsøk med gratis SFO.

Barnetrygden bør etter Venstres mening inntektsdifferensieres slik at de som har lavest inntekt får mer i barnetrygd og de som har høyest inntekt får mindre.

Debatten om barnefattigdom, barnetrygd, kontantstøtte og barnehage/SFO kommer opp på Venstres landsmøte 30. mars til 2. april i Ålesund. Der skal partiet ta stilling til et forslag fra programkomiteen om å innføre gratis barnehage og SFO og finansiere dette ved å skrote kontantstøtten og erstatte dagens barnetrygd med gradert barnetrygd for dem med dårligst råd.

#### Guri Melby

nestleder  
Vestres programkomité

## ● Yrkesvalg

### Mann kan bli lærer



#### ● Bjørn Roberg

nestleder i Pedagogstudentene i Utdanningsforbundet

FOTO PEDAGOGSTUDENTENE

Hei! Jeg heter Bjørn, er 25 år, og har utdannet meg til å bli lærer i barneskolen. Til høsten skal jeg ut i min første lærerjobb, og jeg gleder meg!

Det har riktignok ikke alltid vært sikkert at jeg skulle bli lærer. På ungdomsskolen hadde jeg mange tanker om hva jeg ville bli, men lærer var aldri en av dem. Da jeg søkte videregående skole, hadde jeg et karaktersnitt som gjorde at jeg kunne velge omtrent hva jeg ville. Valget ble «Teknikk og industriell produksjon». Jeg skulle nemlig bli bilmekaniker eller politi, og jeg tenkte at jeg kunne ta «Påbygging til generell studiekompetanse» det tredje året om jeg ikke ville bli bilmekaniker lenger. Etter hvert som de to årene på mekaniske fag gikk, ble jeg mer og mer sikker på at det var politi jeg skulle bli. Jeg søkte meg videre til «påbygg» for studiekompetanse. Problemet var at man måtte være 20 år i søknadsåret for å komme inn på politihøgskolen. Jeg var kun 18 etter det tredje året på videregående skole. Selv om jeg ble 19 år i løpet av søknadsåret, var jeg altså for ung. Jeg landet på at det aldri er dumt å tilegne seg litt pedagogisk kompetanse i jobben som politi. Jeg søkte derfor til «Grunnskolelærerutdanningen for 1.-7. trinn». Fra den dagen har jeg aldri sett meg tilbake.

I studiestarten møtte jeg mange unge, engasjerte lærerspirer og gode forelesere, og jeg møtte et godt miljø, både sosialt og fag-

lig. I tillegg ble jeg presentert for mye spennende litteratur. Til tross for at jeg stortrivdes i studiehverdagen, er det ikke hovedsakelig derfor jeg nå gleder meg så mye til læreryrket. Grunnen til dette fant jeg i min første praksisperiode. Jeg var i praksis i en andreklasse og var ute med en elev for å gjennomføre veiledet lesing. I løpet av økten knakk eleven lesekode. Jeg fikk oppleve en elev med stjerner i øynene og en glede som var til å føle på. Opplevelsen ga meg ekstremt mye, og jeg ble i det øyeblikket sikker på hva jeg ville gjøre resten av mitt yrkesaktive liv.

Når jeg kan være med på å tilrettelegge for at elevene får slike mestringsopplevelser og tilegne seg kunnskaper og ferdigheter de vil trenge i resten av sitt liv, har jeg ingen tvil i verden om at jeg vil gjøre alt jeg kan for å få til dette.

Inntrykket jeg fikk av det å være lærer etter første praksisperiode, ble bare sterkere gjennom studiet. Pensum ble mer relevant når jeg forsto hva det handlet om, og praksisperiodene ble bare mer givende etter hvert som jeg ble mer selvstendig i lærerrollen min.

Jeg tror flere har det som meg. De ville funnet sin drømmejobb i læreryrket om de bare hadde tenkt på at det var en mulighet. Vi trenger flere lærere av alle kjønn, i alle samfunnslag.

Bli lærer du også!



# Stopp dei seksuelle overgrep mot barn



● **Arna Meisfjord**  
pensjonist, tidlegare  
rektor ved Høgskolen i  
Nesna, styremedlem for  
Stiftelsen Kvinneuniversitetet i Norden

ARKIVFOTO MARTIN JØSEVOLD

Lærarstanden og Utdanningsforbundet har ein jobb å gjere.

ILLUSTRASJON Tone Lileng | post@tonelileng.no

Fagbladet Utdanning har sett søkelys på seksuelle overgrep mot barn i skole og barnehage. I nr. 21/2016 blir det fortalt om læraren som misbrukte 20 elevar gjennom eit langt liv i skolen. Det blir fortalt om 74 lærarar som er involverte i saker som gjeld overgrep mot barn frå 2010–2016. På leiarplass skriv redaktør Knut Hovland: «Dette kan rett og slett ikke fortsette»<sup>1</sup>.

Det kan ikkje halde fram slik. Det er på tide at alle gode krefter går i lag og tek desse problema på alvor. Vi må stanse dei seksuelle overgrepa mot barn. Vi må stanse dei i samfunnet generelt, og vi må stanse dei i skole og barnehage spesielt. Tradisjonelt har foreldre og samfunn hatt stor tillit til barnehagen og skolen. Det er ikkje grunnlag for denne tilliten utan at lærarane, skolen og samfunnet generelt tek eit krafttak for å førebyggje og avdekkje seksuelle overgrep mot barn. Skal skole og barnehage kunne fortene tillit frå foreldre og samfunn, er det heilt avgjerande at lærarane går i spissen for det oppryddingsarbeidet som no må gjerast i eigen profesjon. Det er ikkje nok med ei etisk plattform på papir. Det trengst eit målretta og hardt kunnskapsbasert arbeid for å få auge på problemet i eigen profesjon og for å finne relevante tiltak for å byggje ein etisk plattform av kunnskap inni oss sjølve som gjer at vi ser overgrepa og at vi har mot og vilje til å ta tak i det vi ser.

**Empirien viser** at menn er sterkt overrepresentererte i saker som gjeld vald og seksuelle overgrep mot barn i skole og barnehage. Dette er eit faktum som gjer det særleg utfordrande å gå inn i denne problematikken, ikkje minst på bakgrunn av at det er viktig å rekruttere fleire menn som lærarar i skole og barnehagen. Ikkje fordi «menn må få vise omsorg», slik kjernepunktet lett blir når problematikken seksuelle overgrep mot barn kjem på banen<sup>2</sup>. Grunngevinga må vere barna sine behov for eit allsidig og trygt læringsmiljø. Det er ingen menneskerett å vere lærar i skole eller barnehage, verken for kvinner eller menn. Lovverket gjer eit forsøk på å skilje ut dei lærarane som absolutt

ikkje får lov til å vise «omsorg» i barnehage og skole, gjennom å krevje politiattest. Men reportasjen i Utdanning viser til fulle at vi kan ikkje stanse seksuelle overgrep mot barn gjennom lovverket aleine.

**Ei viktig utfordring** er å ikkje lage eit skilje mellom «oss» og «dei» gjennom å demonisere overgriparen. Fordi overgriparen ter seg ikkje som ein demon. Tvert imot. Han er mest lik oss andre. Han er snill og omtensksam. Han er ein svært dyktig lærar. Han viser omsorg og engasjement for elevene. Det er viktig å forstå at desse gode eigenskapane er heilt avgjerande for at han skal kunne oppnå tillit hos elevar, foreldre og kollegaer. Tillit frå barna må byggjast opp for at han skal kunne gjennomføre dei seksuelle overgrepa. Tilliten er nødvendig for at dei vaksne skal bli vaksinerte mot å forstå kva som faktisk skjer. «Det eneste jeg har felles med overgriperen er kjønnnet,» seier ein dyktig lærar til Utdanning<sup>2</sup>. Denne haldninga og dette synspunktet er det heilt avgjerande å problematisere, dersom vi skal kunne førebyggje og stanse overgrepa. Overgriparen og dei gode og kjekke lærarane har tvert imot mykje til felles som dyktige lærarar.

**I reportasjen** i Utdanning om læraren som hadde forgripe seg på om lag 20 gutar gjennom 35 år, kom dette poenget svært godt fram<sup>1</sup>:

– Foreldra skjøna ingen ting, fordi dei likte læraren så godt! Han var rett og slett ein likande kar! Foreldra var beintfram stolte av at deira barn fekk vere med denne framifrå læraren på tur.

– Kollegaene såg den dyktige læraren og respekterte han fullt ut for det. Det spørjande og kritiske blikket var ikkje der.

– Rektor, skolesjef og andre skolefaglege ansvarlege verdsette den dyktige læraren. Enkelte hadde nok høyrd rykte, men dei gode skolefaglege tilbakemeldingane var så sterke og vog så tungt at all tvil om læraren sine kvalitetar vart sett til sides.

Fordi foreldre, kollegaer, så vel som skolefaglege ansvarlege på alle nivå i kommunen ikkje kunne tru eller forstå at ein overgripar kunne vere så dyktig, så hyggeleg, så engasjert og kraftfull i jobben sin, kunne dei heller ikkje ta på alvor dei fortellingane om overgrep som dei etter kvart fekk melding om. Dette poenget er det nødvendig å forstå >

«Det er ikkje nok med ei etisk plattform på papir.»



A B C





## «Barnet blir ståande åleine, utan dei rette orda til å forklare kva som har skjedd.»

om vi skal kunne stanse dei seksuelle overgrep mot barn. Men for å kunne forstå, må vi ha solid kunnskap om problemfeltet seksuelle overgrep mot barn.

**Inga Marte Thorkildsen** si bok, «Du ser det ikke før du tror det»<sup>3</sup>, illustrerer dette poenget. Ho kallar boka eit kampskrift for barn sine rettar. Ho viser den lange og tunge vegen vi har gått for å få på plass det juridiske rettsvernet som barn i dag har. Det har kosta blod, sveitte og tårer, bokstaveleg tala. Framfor alt for dei offer som har våga å stå fram med sin smerte for at du og eg skal sjå, forstå og tru på dei. For det er så vanskeleg for desse barna å bli truidd. Fordi foreldre, kollegaer, politi og andre maktpersonar ikkje kan førestille seg at denne dyktige og kjekke læraren faktisk er ein overgripnar. Her kjem ofte rettsstellet òg til kort, og ei frifinning av overgripnaren blir eit nytt overgrep. Fordi overgrepet skal kunne bevisast ut over ein kvar tvil. Denne dyktige og sympatiske læraren sørgjer sjølvstøtt for at det aldri er vitne til stades når overgrepa går føre seg. Barnet blir ståande åleine, utan dei rette orda til å forklare kva som har skjedd. Barnet blir uroleg, aggressivt, skulkar skolen og får kanskje til slutt diagnosen ADHD. Kven trur dei vaksne på? Ein kjekk lærar eller ein vanskeleg elev?

**I NOU 2003:31:** «Retten til et liv uten vold», blir det «primærførebyggjande arbeidet» understreka som metode for å førebyggje vald og seksuelle overgrep<sup>4</sup>. Det primærførebyggjande arbeidet

handlar om å løfte det generelle kunnskapsnivået i samfunnet slik at dei vaksne har eit fundament for å sjå og forstå korleis barn reagerer på seksuelle overgrep. Vaksne må kjenne det lovverket som skal verne barn, og dei må forstå sitt ansvar og si plikt til å hindra overgrep. Alle som jobbar med barn, må kjenne den viktigaste «kanon» av lovar, forskning og fakta om seksuelle overgrep. Det er rett og slett ikkje lov lenger å ikkje vite! Det førebyggjande arbeidet handlar òg om at barn skal kjenne sine rettar, barn skal få eit språk som gjer det mogleg for dei å sette ord på overgrep, og dei skal få vite at det aldri, aldri er deira skyld når overgrep skjer. Barn tek på seg skyld og skam, og det hindrar dei i å melde frå om overgrep. Barnehage og skole har eit lovfesta ansvar for å jobbe med desse problemstillingane. Kommunane og fylkeskommunane har som skoleeigarar eit ansvar for å kvalifisere lærarane etter kvart som det kjem ny kunnskap og innsikt om utfordringane på feltet. Kommunane treng tverrfaglege team med høg kompetanse på dette feltet som kan rettleie og samarbeide med skole og barnehage for å stanse overgrepa. Lærarutdanninga må leggje bort «strategien med dagskurs» og få på plass ei skikkeleg skoloring av komande lærarar. Det var eit viktig framsteg i det førebyggjande arbeidet å krevje politiattest for lærarstudentar. Det er likevel naivt å tru at politiattest i seg sjølv kan hindre overgrep mot barn. Lovverket har ei viktig oppgåve i å straffe der overgrep har skjedd. Men enda viktigare er det at lovverket blir bruka aktivt til å førebyggje, for å hindre overgrep.

«Som medlem i Utdanningsforbundet og som tidlegare tillitsvald i Norsk Lærarlag, saknar eg ein offensiv frå leiar Steffen Handal, ein offensiv som handlar om korleis Utdanningsforbundet som fagorganisasjon vil jobbe for å stanse desse overgrepa.»

**Skal vi kome** vidare i det primærførebyggjande arbeidet, er det etter mitt syn nødvendig at lærarstanden og Utdanningsforbundet tek sitt ansvar på største alvor. Det er ikkje nok å vise til ein etisk plattform. Som medlem i Utdanningsforbundet og som tidlegare tillitsvald i Norsk Lærarlag, saknar eg ein offensiv frå leiar Steffen Handal, ein offensiv som handlar om korleis Utdanningsforbundet som fagorganisasjon vil jobbe for å stanse desse overgrepa<sup>1</sup>. Lærarstanden har ein stolt tradisjon i å kjempe for barn sine rettar, for ein barnevenleg skole og for pedagogisk utviklingsarbeid til beste for barn, for vekst og utvikling<sup>5</sup>. Utdanningsforbundet kan gjere ein forskjell. Utdanningsforbundet kan ta leiarskap i den dugnaden som vi no må få til for å stanse seksuelle overgrep mot barn i skole og barnehage. Sentralstyret i Utdanningsforbundet må sette saka på dagsorden med målsetting om å lage ein handlingsplan for forbundet som har som mål og meining: «Seksuelle overgrep mot barn i skole og barnehage skal stansast!».

**Sentralt i ein slik handlingsplan** vil vere skoloring av alle tillitsvalde. Utdanningsforbundet har både ressursar og eit velsmurt skoloringsapparat til å nå ut til alle skolar og dei fleste lærarar i heile landet. Det nyttar ikkje med ei generell oppfordring om at «dersom du ser noko mistenkeleg, så meld ifrå til rektor». Den som skal stå i det trykket som då kjem, treng solid kunnskap, og det trengst eit kollegium som har den same kunnskapen. Det trengst ei forståing for det store ubehaget som ein slik mistanke fører med seg, og det trengst kunn-



## Kronikk

Emnar du på ein kronikk, er det lurt å presentere ideen for redaktør Knut Hovland, kh@utdanningsnytt.no. Utgangspunktet er at temaet må vere interessant og relevant – og språket godt og forståeleg – for ei brei lesargruppe. Stoff som byggjer på forskning, må vere popularisert. Det betyr blant anna at forskingsresultatet er det sentrale i teksten og at det som handlar om metode, har ein mykje mindre plass. Lengda kan vere mellom 12.500 og 17.000 teikn inklusive mellomrom. Litteraturliste og referansar må vere inkluderte i talet teikn. Eventuelle illustrasjonar må ikkje sendast limt inn i wordfila, men separat som jpg- eller pdf-fil.

### «Utdanningsforbundet har både den gode læraren og overgriparen som sine medlemmer.»

skap og strategiar for å takle dette. Vi har mange døme på kor tøft det kan vere for ein enkeltperson å vere ein varslar. Om Utdanningsforbundet tar på seg å vere den samfunnsmessige varslaren som vi alle no treng, vil det kunne gje kraft og mot til kvar og ein av oss til å sjå og handle.

**Eg ser for meg** at skoloringa må innehalde kunnskap og forskning om fire felt, som i stikkord kan omhandle følgjande:

1. Kunnskap om lovverket som sikrar barn sine rettar. Skoleloven, Straffeloven, Lov om likestilling og Barnekonvensjonen vil mellom anna vere sentrale. Gjennomgang av straffesaker der overgripar er dømd, kan vere nyttige for å forstå kva som er straffbart i juridisk forstand og kva som må til av dokumentasjon for at ein overgripar skal bli dømd. Kunnskap om meldeplikt og avverjeplikt og korleis gå fram ved mistanke. Politiet og rettsapparatet sin rolle. Forskingsbasert kunnskap om overgriparane, korleis skal vi kunne sjå faresignal? Korleis vareta varslaren?

2. Kunnskap om omfang av overgrep, kunnskap om konsekvensar for liv og helse for dei barn som blir utsett for overgrep. Korleis skal vi forstå barna, korleis forstå dei signala som barn sender? Korleis vareta barn som slit? Korleis bruke Utdanningsforbundet sin etiske plattform og korleis gjere den til eit verktøy for barn sine rettar? Korleis sikre at barna sine behov kjem først? Analyse av skolen sine rutinar og tiltaksplanar; korleis forebygge på eigen skole? Pedagogisk utviklingsarbeid for å styrke barn sin sjølvtilitt, evne til å sette grensar for eigen integritet, mot til å melde frå om overgrep og kunnskap om barn sine rettar til eit liv utan overgrep og vald.

3. Kunnskap om korleis barn sine rettar har utvikla seg over tid. Kunnskap om korleis seksuelle overgrep mot barn og kunnskap om dette, har kome på den politiske dagsorden. Kunnskap om samfunnsmessige, kulturelle og historiske faktorar som gjer det vanskeleg å bli var overgrep. Kva kjen-

neteiknar oss som ikkje merkjer, kva skal til for at vi skal bry oss? Korleis delta i den samfunnsmessige debatten og korleis jobbe forebyggjande?

4. Kunnskap om hjelpeapparatet, om helsevesenet, politi, med meir. Korleis kan skole og barnehage samarbeide med alle som har ansvar for å forebygge seksuelle overgrep mot barn?

**Det som skil** ein overgripar frå den gode lærar, er at den gode læraren, i tillegg til sine faglege kvaliteter, har innebygd ei sperre mot å forgripe seg på barn seksuelt. Den gode læraren veit, intellektuelt og kjensleboren, at han ikkje skal misbruke barn seksuelt, og han er i stand til å handheve denne kunnskapen i sitt møte med barna. Denne sperra har ikkje overgriparen. Utdanningsforbundet har både den gode læraren og overgriparen som sine medlemmer. Å lage ein handlingsplan med ambisjon om å stanse dei seksuelle overgrepa i skole og barnehage, vil vere eit viktig signal å sende til medlemmene i organisasjonen og til samfunnet elles. Utdanningsforbundet sine klubbar rundt om på skolane kan stille krav til kommunane om skoloring og oppfølging. Med grundig skoloring og ein sentral plan frå organisasjonen, kan Utdanningsforbundet bli ein maktfaktor som stiller krav til dei som til sjuande og sist har det overordna ansvaret for at barna er trygge og ikkje blir utsette for overgrep i skole og barnehage. Ein slik aksjon, forankra i kunnskap, frå Utdanningsforbundet si side, må ha som mål å gjere det umogleg for dei ansvarlege på alle nivå å nedprioritere dette feltet. Trykket frå ein slik aksjon vil måtte kjennast, frå kommune og fylkeskommune, til Storting og regjering.

Tillit er ikkje noko ein har ein gong for alle. Tillit må ein stadig kjempe for og gjere seg fortent til. Lærarstanden og Utdanningsforbundet har ein jobb å gjere.

#### Litteratur:

- 1) Utdanning 21/2016.
- 2) Utdanning 1/2017.
- 3) Thorkildsen, Inga Marte: Du ser det ikke før du tror det. (2015)
- 4) NOU 2003:31, Retten til et liv uten vold.
- 5) Hagemann, Gro: Skolefolk. Lærernes historie i Norge. (1992)



Tynset kommune er regionsenteret i Nord-Østerdal. Tynset har «byens funksjoner» med variert servicetilbud, men uten stress og mas. Lokalsjukehus, barnehager, skoler, helsetjenester, gode boligområder og et allsidig kulturtilbud er blant de tjenestene som kommunens vel 5500 innbyggere nyter godt av og setter pris på. Våre verdier er: Trygghet, inkludering, puls og optimisme. Vårt motto er: «Kjem `n til Tynset så trivs `n.»

Tynset kommune har ledige stillinger fra august 2017:

## Rektor ved Tynset ungdomsskole Stillinger ved Tynsetbarnehagene

Søknadsfrist 7. april 2017

Fullstendig utlysningstekst: [www.tynset.kommune.no](http://www.tynset.kommune.no)  
- «Ledige stillinger»

### Hjartdal kommune

Hjartdal kommune ligg i Aust-Telemark med grense til kommunane Notodden, Tinn og Seljord. Kommunen har ca. 1600 innbyggjarar og er ein triveleg kommune med gode og trygge oppvekstvilkår. Kommunen består av bygdene Sauland, Tuddal og Hjartdal. Sauland er kommunesenteret, og ligg ca 20 min frå Notodden og 50 min frå Kongsberg.

## Hjartdal kommune har ledig stilling: Rektor Sauland skule

Sauland skule er ein barne- og ungdomsskule med totalt 145 elevar. Eit heilt nytt bygg for trinna 5 til 10 er planlagt med forventa byggestart våren 2017.

Skulen har arbeidd offensivt i forhold til Lesing i alle fag, vurdering for læring, klasseleiing og relasjonar. Alle elevane på ungdomssteget har eigen iPad, og skulen arbeider aktivt med iPad som læringsverktøy. Skulen har ein musisk profil med godt utstyrte formings- og musikk avdelingar.

Søknadsfrist: 17.04.2017

Fullstendig utlysningstekst:  
<http://www.hjartdal.kommune.no/>



Alvdal, Folldal, Tolga og Tynset kommuner satser på utdanning og utvikling i grunnskolene. Vi er inne i en aktiv skoleutviklingsperiode der økt læringsutbytte er det sentrale.

Grunnskolene i Alvdal, Folldal, Tolga og Tynset har ledige stillinger fra 01.08.2017

Søknadsfrist 7. april 2017

Se fullstendig utlysningstekst under «Ledige stillinger» på den enkelte kommunes hjemmeside:

[www.alvdal.kommune.no](http://www.alvdal.kommune.no)  
[www.folldal.kommune.no](http://www.folldal.kommune.no)  
[www.tolga.kommune.no](http://www.tolga.kommune.no)  
[www.tynset.kommune.no](http://www.tynset.kommune.no)



## VIL DU SKAPE EN FANTASTISK FREM TID FOR DEG SELV?

Du kan gjøre en viktig forskjell i folks liv. Vil du være en del av et faglig sterkt miljø med personlig utvikling, sosialt fellesskap og inspirerende kollegaer? Vil du ha fleksibel arbeidstid, gode inntjeningsmuligheter – og best av alt – møte modige mennesker som tør å gjøre en endring for å leve sunnere, hver dag?

For godt til å være sant? Nei.  
Ta kontakt og bli en del av vårt team av dyktige kursledere!

 **grete roede**  
post@greteroede.no

● Se flere ledige stillinger på [Lærerjobb.no](http://Lærerjobb.no)



# NORSKLÆRER SØKES

*Er det deg vi ser etter, er du riktig mann eller kvinne?  
Er du den som elevenes hjerte og hjerne skal vinne?  
Er du engasjert, god på samarbeid og full av driv når klokka slår?  
Er du den nye norsklæreren vår?*

Sjøvegan videregående skole ligger i naturskjønne omgivelser i Salangen kommune i Troms. Her er rike muligheter for friluftsliv sommer som vinter.

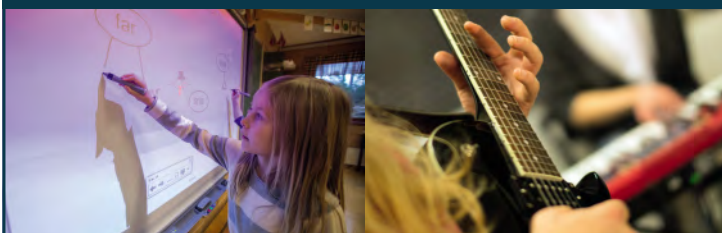
Vi ønsker en faglig solid norsklærer som evner å bygge gode relasjoner til elevene, er god formidler og dyktig klasseleder.

Vi søker en medarbeider som er samarbeidende, har engasjement og driv. Utlysningstekst på Jobbnorge-ID: 133362, søknadsfrist: 08.04.2017



**TROMS** fylkeskommune  
**ROMSSA** fylkkasuohkan

## Ønsker du ein kreativ og framtidsretta skule?



Styrk kompetansen din med unike og spennande masterstudium ved Høgskulen på Vestlandet.

### IKT i læring

Fagprofilar: Teknologisk orientert og Allmenndidaktisk.

### Kreative fag og læreprosessar

Fagprofilar : Norskdidaktikk, Musikk, Kunst og handverk og Den estetiske barnehagen.

Du finn informasjon og søknad på [www.hvl.no](http://www.hvl.no). Søknadsfrist er 15. april.



## YORKCOURSE IN ENGLISH

Engelsk fordypning | 200-nivå ved University of York

En unik anledning til å studere engelsk i Storbritannia uten høye studieavgifter!

Studieåret 2017-18 tilbyr University of York og Det Norske Studiesenteret i Storbritannia to ett-semester kurs (30 stp) i engelsk, ett om høsten (studiestart i september) og ett om våren (studiestart i januar). Det er mulig å kombinere disse og ta 60 stp samlet i York. Du kan skrive bacheloroppgave som del av studiet.

Opptakskrav er minst 30 stp i engelsk. Mer informasjon om opptakskrav på Studiesenterets hjemmeside.

Lån og stipend fra Lånekassen

Ingen studieavgift

Søknadsfrist: **1. mai 2017**

Søknadsskjema og mer informasjon:

- Engelskseksjonene ved høyskolene / universitetene
- DNSS v/ Tale M. Guldal e-post: [tale.guldal@ntnu.no](mailto:tale.guldal@ntnu.no)
- [www.york.ac.uk/inst/nsc/](http://www.york.ac.uk/inst/nsc/)

# Utdanning på nett

I Utdannings nettutgave finner du blant annet:

- Løpende nyhetsdekning
  - Reportasjer
  - Debatter

... innen **utdanningssektoren**  
mens du venter på neste utgave av bladet!



UTDANNING  
PÅ NETT

Utdanningsnytt.no

Foto: Shutterstock

UTDANNINGSNYTT.NO

UTDANNING

FØRSTE  
STEG

BEDRE SKOLE

spesialpedagogikk

YRKE

Lærerjobb.no

**Henriette Cecilie S. Breilid**  
advokatfullmektig i Raugland Advokatene

FOTO: INGER STENVOLL



**Lov  
og  
rett**

# Ansiktsdekkende plagg og religionsfriheten

## Justisdepartementets lovavdeling kom i januar med en uttalelse om lovligheten av et mulig nasjonalt forbud mot ansiktsdekkende plagg i utdanningsinstitusjoner.

Uttalelsen kom etter anmodning fra Kunnskapsdepartementet, som ønsket en vurdering av et nasjonalt forbud som rettet seg mot «personer som bruker nikab og burka, og mot personer som dekker ansiktet tilnærmet helt på en annen måte», jf. JDLOV-2016-6700. Det er viktig å presisere at hijab, som dekker håret og halsen, men ikke ansiktet, ikke vil være omfattet av et mulig forbud. Et eventuelt forbud vil rette seg mot både ansatte i utdanningsinstitusjoner og barn/elever/studenter.

Det er ikke første gangen Lovavdelingen har vurdert om et mulig forbud mot ansiktsdekkende plagg i utdanningsinstitusjoner vil være i strid med utøvelse av religionsfriheten. Lovavdelingen behandlet spørsmålet i 2007 da det var tale om å innføre et forbud mot ansiktsdekkende plagg i ordensreglement for skolene og voksenopplæringssettene i Oslo kommune. Problemstillingen dukket også opp da Lovavdelingen tok stilling til om et forbud mot hijab på norske skoler ville være i strid med religionsfriheten, noe som var usikkert.

Lovavdelingen har vurdert om et nasjonalt forbud strider mot bestemmelsene om religionsfrihet. Religionsfriheten er en menneskerettighet og er blant annet hjemlet i Grunnloven § 16 og den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) artikkel 9. Det første spørsmålet Lovavdelingen vurderte, var om bruken av plaggene kan anses som utøvelse av religion. Lovavdelingen konkluderte med at religionsfriheten omfatter retten til å bruke ansiktsdekkende plagg.

Som grunnlag for å gjøre inngrep i retten til å bruke ansiktsdekkende plagg, ble det vist til Den europeiske menneskerettsdom-

stol (EMD)s avgjørelse S.A.S mot Frankrike (EMD-2011-43835). Lovavdelingen tolker den nevnte avgjørelsen dit hen at EMK art. 9 hjemler en vid adgang til å forby ansiktsdekkende plagg på offentlig sted, såfremt forbudet er begrunnet i hensyn som omfattes av «andres rettigheter og friheter». EMD slo i avgjørelsen fast at hensynet til sosial interaksjon og behovet for å kunne leve sammen i et samfunn faller inn under «andres rettigheter og friheter» etter EMK art. 9.

Hensynet til sosiale interaksjonen i skolen, herunder samhandling og kommunikasjon, ble særlig fremhevet av Lovavdelingen som en begrunnelse til å gripe inn religionsfriheten. Dette gjelder særlig dersom det er undervisningspersonalet som bærer plagg som nikab og burka. Lovavdelingen viser blant annet til problemer som kan oppstå for elever ved gruppearbeid og i samspillet med andre elever og studenter i friminutter og pauser.

Lovavdelingen konkluderte med at et forbud mot bruk av nikab og burka, begrunnet i hensynet til å sikre sosial interaksjon, læring og kommunikasjon, ikke strider mot EMK art. 9. Det legges til grunn at et slikt forbud også med all sannsynlighet vil gjelde for private utdanningsinstitusjoner, på tross av mangel på rettspraksis på området. De samme hensynene som gjør seg gjeldende for forbud i offentlige utdanningsinstitusjoner, gjør seg gjeldende for de private.

Lovavdelingen vurderte også hvorvidt et nasjonalt forbud vil krenke andre menneskerettigheter som retten til privatliv og yringsfriheten. Lovavdelingen konkluderte med det ikke er holdepunkter for at et forbud vil være i strid med de nevnte menneskerettighetene. Heller ikke hensynet til barnets beste etter barnekonvensjonen ble ansett for å forhindre et forbud mot bruk av ansiktsdekkende plagg. Det samme gjelder for Grl. § 16 som ikke anses for å strekke lenger enn det EMK gjør.

Da gjenstår det å se om det faktisk vil komme et lovforslag om et nasjonalt forbud mot ansiktsdekkende plagg i utdanningsinstitusjoner og om en slik lov vil bli brakt inn til rettsapparatet.

«Lovavdelingen konkluderte med det ikke er holdepunkter for at et forbud vil være i strid med menneskerettighetene.»



# Fra forbundet

## ● Utdanningsforbundet

Hege Valås | nestleder

FOTO TOM-EGIL JENSEN



## Ny overordna del av læreplanen

Kunnskapsdepartementet har sendt på høring utkast til ny Generell del av læreplanen for grunnskolelæring. Bakgrunnen for revisjonen er blant annet evalueringen av Kunnskapsløftet. Der påpekte forskerne at det ikke er fullt samsvar mellom den generelle delen av læreplanen og læreplanene for fag når det gjelder forståelse og bruk av begrepet kompetanse. Årsaken er at den generelle delen ikke ble endra i Kunnskapsløftet. Seinere har også utredningene fra Ludvigsen-utvalget gitt materiale til en revisjon.

Mange lærere har et nært forhold til innholdet og formen i gjeldende Generell del. De er rett og slett glad i den, og deres profesjonelle identitet er nært knyttet til teksten. En kan derfor regne med at utkastet vil bli studert med lys og lykte rundt om på landets skoler. Generell del av læreplanen skal være et verdidokument og gi en overordnet beskrivelse av bredden av kunnskap og kompetanse som skolen skal arbeide med. Denne funksjonen bør derfor også være utgangspunktet for vurderingen av den teksten som nå foreligger.

Under behandlingen av stortingsmelding 28 i høst, sa flertallet at det er nødvendig med et verdiløft i skolen basert på en bred forståelse av utdanningsoppdraget. Skolen må legge mer vekt på danning og på elevenes helhetlige utvikling. Da trenger vi et læreplanverk som får fram sammenhengen mellom verdigrunnlaget, elevenes sosiale utvikling og ulike former for kompetanse. Et viktig spørsmål i høringen blir derfor om utkastet representerer en slik bredde i læringsoppdraget. Og hvis ja - vil det kunne virke styrende for utformingen av resten av læreplanverket slik målet blir uttrykt i høringsbrevet?

Bredden i læringsoppdraget er nært knyttet til vurdering og vurderingsformer. Hva blir vurdert og hvordan? Både nasjonalt og internasjonalt er mye av vurderingsaktiviteten knyttet til noen få grunnleggende ferdigheter. Dette legger sterke

føringer for hvilke kompetanser som verdsettes og definerer kvaliteten i skolen. Et spørsmål blir derfor om overordnet del av læreplanverket kan overstyre virkningen av slike innsnevrende vurderingsordninger. Da læreplanene i Kunnskapsløftet ble vedtatt, ble spørsmålet om vurdering behandlet veldig overfladisk og lite klargjørende. Dette bør ikke gjentas i denne læreplanrevisjonen. Hvordan kan det forhindres? Og bør overordna prinsipper for sluttvurdering og systemvurdering inn i overordna del av læreplanen?

I høringsarbeidet må vi også se på hvilken elevrolle utkastet til ny generell del tegner. Dagens elever skal om noen år utvikle morgendagens samfunn. Da bør de kunne opptre som verdiorienterte, ansvarlige, kreative og kritisk tenkende samfunnsborgere. Slike verdier bør også prege elevrollen. Samtidig bør vi være på vakt mot å tenke på barndom og ungdom kun i et instrumentelt perspektiv. Barn og unge må få plass og rom, også i skolen, til å leve ut et barndomsliv og et ungdomsliv. Et viktig spørsmål er derfor i hvilken grad vi får øye på de ekte barna og ungdommene i utkastet som er sendt på høring. Er det for eksempel riktig at det ikke skal stå et ord om leken i den generelle delen, til tross for at dette er de yngste elevenes viktigste ytringsarena?

Læreplanene definerer et oppdrag til skolelederne og lærerne. De bør derfor være synlige i en overordnet del av læreplanen. Er de det i tilstrekkelig grad?

Utdanningsforbundet vil nå sende utkastet på bred høring i egen organisasjon. Også lokale skolemyndigheter og private skoler er invitert. Våre tillitsvalgte må uansett sørge for at vår egen høring gjennomføres med best mulig deltakelse, og ellers søke å påvirke høringsinnspill fra lokale myndigheter og private skoler så godt som mulig.

Kjør debatt!

«Kjør debatt!»



# Kvinner må ikkje bli pensjonstaparane

**Nye pensjonsordningar gjer at kvinner kjem dårlegare ut enn menn. – Slik kan vi ikkje ha det, seier Utdanningsforbundets Ann Mari Milo Lorentzen.**

## Kjønnsdelt arbeidsmarknad

I Noreg er vi nesten like mange kvinner som menn som har lønna arbeid. Samstundes kjem kvinnene dårlegare ut økonomisk enn menn medan dei er i yrke, men òg etterpå. Grunnen til det er at vi har ein kjønnsdelt arbeidsmarknad med konsekvensar for lønn og pensjonsopptening. Fleire kvinner jobbar innan sektorar som er dårlegare lønna enn dei menn jobbar i. Kvinner er til dømes i fleirtal i helse- og omsorgs- og i utdanningssektoren, særleg i barnehagen og på lågare trinn i utdanningssektoren.

Pensjoneringsmønsteret for kvinner syner at:

- Dei går av tidlegare enn menn
- Dei jobbar meir deltid
- Dei har lågare lønn
- Dei har fleire permisjonar og ulønt fråvær
- Dei arbeider meir mellombels enn menn

Pensjonssystemet vårt er i endring. I dagens pensjonssystem er kortare oppteningstid og deltid langt på veg kompensert for gjennom såkalla samordningsfordelar, men i det nye pensjonssystemet er dette førebels ikkje tatt omsyn til.

## Nye pensjonsregler råkar kvinner

– Nye pensjonsregler som ikkje gir pensjonsopptening for slike situasjonar råkar difor kvinner hardare enn menn, seier Milo Lorentzen, sentralstyremedlem og leiar for Likestillings- og diskrimineringsutvalet i Utdanningsforbundet.

– Eg er uroa. Det skal ikkje vere slik at unge kvinner i dag får ei negativ overrasking når dei vert eldre. Får vi ei omlegging til at alle år i lønna arbeid skal telje like mykje, vil det innebere ei omfordeling frå kvinner til menn samanlikna med alderspensjonen i tenestepensjonen slik den er i dag. Som arbeidstakarpart må vi passe på at det ikkje skjer, seier Milo Lorentzen.

Pensjonsrettar har vore diskutert nokre år, og den siste tida har Utdanningsforbundet forhandla fram nye former for opptening innanfor nokre medlemsgrupper. Det har vore viktig for forbundet å forhandle fram kompensasjon, som sikrar kvinner ein god pensjon i framtida.

## Må kjempe kvar dag

– Like rettar for alle er ikkje sjølvst. Vi må kjempe for likestilling kvar einaste dag. Når kvinner tener mindre enn menn, er det ein del av ulikskapen i samfunnet vårt som skjer frå vogge til grav. Det



trengst å ha merksemd på likestilling allereie frå barna er små. Som lærarar må vi starte med barna i barnehagen og i skulen, meiner Milo Lorentzen.

Dei siste åra har det kome endringar i arbeidsmiljølova som utvidar høvet til å nytte mellombels tilsetjing. Dette råkar særleg kvinner.

## Ny likestillingslov

– Vi meiner og det er grunnlag for å vere uroa over forslaget til ny likestillingslov når rettane til kvinner ikkje lenger skal ha eit særleg vern. Vi trur dette kan føre til tilbakeslag for likestillinga, slik vi ser i fleire andre land no. Mykje står på spel, seier Milo Lorentzen.

– **Like rettar** for alle er ikkje sjølvst. Vi må kjempe for likestilling kvar einaste dag, seier likestillingsleiaren i Utdanningsforbundet.

FOTO TOM-EGIL JENSEN

Disse sidene er utarbeidet av kommunikasjonsavdelingen i Utdanningsforbundet.

# Hva mener du om arbeidstid?

## Særavtalene som regulerer arbeidstid i barnehage og skole skal reforhandles med KS høsten 2017. Til det trenger Utdanningsforbundet din hjelp.

Både i skoleverket og barnehagene foreligger det særavtaler for arbeidstid – som denne høsten skal reforhandles med KS (arbeidstid Oslo kommune blir reforhandlet i februar 2018). I forkant skal Utdanningsforbundet ha en grundig behandling i hele organisasjonen.

Vi ønsker gode prosesser i klubbene, med høyt engasjement blant medlemmene, hvor temaet arbeidstid blir grundig behandlet. Hvordan er det på arbeidsplassene i barnehagene og skolene? Hva er det dere trenger? Hva må være på plass for at dere skal kunne gjøre en best mulig jobb i klasserommene og i barnehagene?

– Sentralstyret er svært interessert i å vite hva medlemmene mener om arbeidstid. Vi vil vite hvordan dagens ordning fungerer, og hva som eventuelt kan forbedres.

– Vi i Utdanningsforbundets sentralstyre ser frem til å få mange tilbakemeldinger, og vil lytte grundig til det som blir sagt, før forhandlingsdelegasjonen til slutt gjør de endelige valgene på vegne av medlemmene, sier Utdanningsforbundets leder, Steffen Handal.

### Stort engasjement rundt temaet

Vi vet at arbeidstid har engasjert mange av våre medlemmer i barnehage og skole i lang tid. Sentralstyrets ønske er å få se mye av dette engasjementet utover våren. Da skal temaet drøftes i hele organisasjonen, og vi ønsker at alle skal ha mulighet til å si hva de mener om arbeidstid.

Et sentralt punkt for Utdanningsforbundet er å ha «sentrale kollektive arbeidstidsavtaler som verner mot for høy arbeidsbelastning, sikrer at

den enkelte lærer disponerer tid til eget for- og etterarbeid og faglige ajourføring, og at lærerne får økt innvirkning på organiseringen av det kollektive arbeidet».

### Hvordan mener du at dette best kan gjøres?

Sentralstyret vil høre fra flest mulig, slik at det er en samlet organisasjon som står bak kravene når vi skal forhandle med KS til høsten. Vi ønsker derfor at medlemmer, klubber og lokallag så snart som mulig skal komme i gang med en prosess hvor arbeidstid blir drøftet:

Hva er viktig å bevare – og hva er eventuelt viktig å endre?

## Spar penger med medlemstilbudene!

### Har du benyttet deg av medlemsfordelene?

Det kan lønne seg å sammenligne forsikringer og boliglån med det du har i dag, og det Utdanningsforbundet tilbyr.

Som medlem får du;

- billige og gode forsikringer levert av Tryg Forsikring
- 50 øre i rabatt per liter bensin og diesel på alle Ezzo-stasjoner

- 50 prosent rabatt på abonnement hos Dagsavisen
- 30 prosent rabatt på leiebil hos Avis Norge
- 20 prosent rabatt på 4 billetter til hver forestilling på Riksteatret
- kredittkort fra DNB med god spare- og lånerente
- boliglån med effektiv rente fra 2,06 % gjennom Unios avtale med Storebrand

> Les om alle tilbudene våre på [udf.no/medlemstilbud](http://udf.no/medlemstilbud)



FOTO ADOBE STOCK

## Ny arbeidstidsavtale i barnehage og skole: Prosessen



### ARBEIDSPLASSENE

Diskusjonene ute i klubbene i skoler og barnehager starter tidlig i mars. Oppsummeringene med prioritering og eventuell uenighet fra hver enkelt arbeidsplass sendes til lokallaget.



### LOKALLAGENE

Prosessen fortsetter i lokallagene, som samler oppsummeringene fra arbeidsplassene og sender prioriteringer videre til fylkeslaget.



### FYLKESLAGENE

Fylkeslagene overtar stafettspinnen, og sender fylkets oppsummeringer og prioriteringer til sentralt nivå før 12. mai



### REGIONALE SAMLINGER

Fra 29. mai til 1. juni arrangeres det fire store regionale samlinger der tillitsvalgte fra barnehager og skoler deler synspunkter om oppsummeringen og gir innspill til sentralstyret.



### SENTRALSTYRET

Sentralstyret oppsummerer de regionale tariffsamlingene og alle innspillene fra prosessene – og vedtar hovedprinsippene for våre krav til nye avtaler.



### FORHANDLINGER

Forhandlingene med KS starter opp i løpet av høsten, mens forhandlingene med Oslo kommune skjer på nyåret 2018.

### Tre sentrale spørsmål

Dere stilles selvfølgelig fritt til å diskutere det dere måtte ønske. Samtidig er det tre spørsmål sentralstyret i Utdanningsforbundet ønsker besvart gjennom klubbene:

1.
  - a) Hva er det viktigste å bevare i arbeidshverdagen, for at du og dine kollegaer skal kunne gjøre en god jobb?
  - b) Hva er eventuelt viktigst å endre?
2.
 

Høsten 2017 skal Utdanningsforbundet prioritere krav inn i forhandlingene om særavtalen som regulerer arbeidstidsordning i barnehagen/skolen. Hvis klubben skulle prioritere, hva er viktigst å prioritere? (ett forslag)
3.
 

Vi ønsker sentrale kollektive arbeidstidsavtaler, men det finnes forhold som likevel er regulert lokalt.

  - a) Hva er viktig å beholde/regulere i en sentral avtale?
  - b) Hva kan eventuelt reguleres i en lokal avtale?

## Kurs

### Kurs i OneNote – klassenotatbok

30. mars ønsker vi velkommen til en kursdag i Bodø om OneNote klassenotatblokk. Målet er at du skal lære hvordan du kan anvende OneNote klassenotatblokk som et godt pedagogisk rammeverktøy for din undervisning og et godt redskap for elevene. Du vil få presentert praktiske eksempler på hvordan OneNote klassenotatbok kan brukes til planlegging, samskriving, deling og vurdering for læring. Eksemplene er hentet fra videregående nivå, og fagene norsk og engelsk, men kan fint overføres til alle skoleslag. Kursholder er Stine Brynildsen. Kurset arrangeres også 6. april i Oslo.

### Makt og maktbruk i arbeidslivet

5. april inviterer vi til kurs i Lærernes hus, der makt og maktbruk i arbeidslivet er tema. Hvordan håndtere praktiske situasjoner i arbeidslivet hvor makt utøves?

Kurset gir en grunnleggende innføring i teorier om makt med en spesifikk gjennomgang av en atferdsmodell. Deltakerne får gjennom simuleringsøvelser trene på å mestre ulike former for maktbruk med støtte i denne atferdsmodellen. Kursholder er Endre Sjøvold.



**Vi kommuniserer** både med kropp og ord.

FOTO OLE WALTER JACOBSEN

### Non-verbal kommunikasjon

6. april arrangerer vi kurs i Lærernes hus om non-verbal kommunikasjon. Større kunnskap og bevissthet om non-verbale signaler gjør at du oppfatter andre personers reelle holdninger og følelser bedre.

På kurset blir det gitt en grunnleggende innføring i ulike temaer innen non-verbal kommunikasjon, påvirkningskraft og tolkning. Det blir veksling mellom foredrag og workshop. Vi arbeider med både ferdiglagde case og eksempler fra deltakernes egen hverdag.

Kursholder er Åge Boman Homleid.

> Les mer på [www.udf.no/kurs](http://www.udf.no/kurs)

## Spesialreise til Utdannings lesere



Tradisjonell vietnamesiske jukse, Halongbukta



Frodige rismarker



Transport i storbyen



# Vietnam fra nord til sør med Utdanning **NYHET!**

## Vietnams høydepunkter fra Hanoi i nord over keisertidens Hué og Hoi An til det

I En rundreise spekket med eventyr og opplevelser! Cruise gjennom den ubeskrivelig vakre Halongbukten mellom eiendommelige kalksteinsklipper i en tradisjonell vietnamesisk jukse. La deg fortrylle av hovedstaden Hanois flotte pagoder, templer og fredfylte oaser. Bli med på sykkeltur gjennom Vietnams frodiggrønne natur. Spaser mellom historiske Hoi Ans vakre bygninger. Seil på parfymefloden gjennom keiserbyen Hué, og sus gjennom den gamle, sjarmerende bydelen i sykkelrickshaw. La deg bergta av det moderne Vietnam i Ho Chi Minh City. Besøk de fascinerende Cu Chi-tunnelene. Smak på det praktfulle vietnamesiske kjøkkenet. Seil på Mekongflodens kanaler til idylliske landsbyer. La Vietnam ta deg med storm!



### DAGSPROGRAM

**Dag 1** Avreise fra Oslo **Dag 2** Ankomst til Hanoi. Sykkelrickshaw i den gamle bydelen, Hoan Kiem-sjøen og velkomstmiddag **Dag 3** Byrundtur med Ho Chi Minhs mausoleum, En-søylepagoden, Litteraturtempelet og vandrukketeater **Dag 4** Hanoi – Halongbukten. Ombordstigning på en tradisjonell vietnamesisk jukse **Dag 5** Halongbukten – Hanoi. Fly til Da Nang og videre med buss til Hoi An **Dag 6** Hoi An. Byvandring med Den japanske bro, skolebe søk og tid på egen hånd **Dag 7** Hoi An. Sykkeltur på landsbygda og båttur i solnedgangen **Dag 8** Hoi An – Hué. Hai Van-passet, cruise på Parfymefloden, Thien Mu-pagoden **Dag 9** Hué. Sykkelrickshaw i den gamle bydelen. Fly til Ho Chi Minh City, byrundtur **Dag 10** Ho Chi Minh City. Cu Chi-tunnelene og byrundtur **Dag 11** Ho Chi Minh City–Can Tho. Utflukt på Mekongdeltaet **Dag 12** Can Tho–Ho Chi Minh City. Båttur til det flytende markedet i Cai Rang **Dag 13** Spasertur i parken, markedsbe søk og hjemreise **Dag 14** Hjemkomst

Avreise fra Oslo 22/10 2017 kun **18 998,-**  
Tillegg for enkeltrom kr 2 998,-

**Prisen inkluderer:** Norsk/svensk reiseleder, fly Oslo–Hanoi og Ho Chi Minh City–Oslo, 2 innenriksflyvninger, utflukter og entreer ifølge program, innkvartering i delt dobbeltrom, frokost daglig, lunsj dag 3–8 og 10–12, middag dag 2–4, 9 og 12, skatter og avgifter.

Les mer på [www.albatros.no/ut](http://www.albatros.no/ut) | Ring 21 98 45 45  
info@albatros-travel.no. Vennligst opplys reisekode LR-UTD  
Åpent man–fre 08:30–17:00

**Albatros**  
Reis med hjerte, hjerne & holdning